

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ГРАДИШКА ЗА ПЕРИОД 2019. – 2027. ГОДИНА

Градишка, децембар 2018. године

Садржај

I. Увод.....	1
II. Методологија креирања Стратегије развоја	1
III. Стратешка платформа за развој Градишке (до 2027. године)	3
III.1. Социо-економска анализа стања	3
III.1.1. Историјски идентитет и географске карактеристике	3
III.1.2. Демографске карактеристике	7
III.1.3. Преглед стања и кретања у локалној економији	10
III.1.4. Преглед стања и кретања на тржишту рада	26
III.1.5. Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја	32
III.1.6. Јавна инфраструктура и јавне услуге.....	43
III.1.7. Стање животне средине	48
III.1.8. Стање просторно-планске документације	52
III.1.9. Анализа буџета.....	53
III.2. Стратешка оријентација за период 2019-2027. година	60
III.2.1. Стратешко фокусирање	60
III.2.2. Визија и стратешки циљеви развоја	64
IV. Секторски развојни планови.....	67
IV.1. План економског развоја	69
IV.1.1. Секторски циљеви економског развоја са исходима и индикаторима	72
IV.1.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа	73
IV.1.3. Иницијативе међуопштинске сарадње.....	74
IV.1.4. Програми, пројекти и мјере.....	75
IV.2. План друштвеног развоја	78
IV.2.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима.....	80
IV.2.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа	81
IV.2.3. Иницијативе међуопштинске сарадње.....	81
IV.2.4. Програми, пројекти и мјере.....	82
IV.3. План заштите животне средине	85
IV.3.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима.....	86
IV.3.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа	87
IV.3.3. Иницијативе међуопштинске сарадње.....	88
IV.3.4. Програми, пројекти и мјере.....	88
V. Оперативни дио	90
V.1. План имплементације стратешких пројеката и мјера за 3 године (1+2)	90
V.2. План организационих и људских капацитета за имплементацију, праћење и вредновање стратегије	112

I. Увод

Стратегија развоја Градишке за период од 2019. до 2027. године представља кључни стратешко-плански документ којим се усмјерава развој локалне заједнице у три најважнија аспекта: економском, друштвеном и аспекту животне средине. Она је системски инструмент за проактивно и одговорно управљање локалним развојем и представља обједињени, финални резултат фазе планирања, с једне стране, и главно полазиште за фазу имплементације, с друге стране. У њој се дефинишу стратешки фокуси и циљеви развоја, те планирају пројекти и мјере за њихово остваривање. Стратешки документ може значајно олакшати приступ средствима Европске уније и других међународних и домаћих развојних фондова, јер даје јасну слику усаглашеног плана развоја локалне заједнице.

Реализација процеса израде стратегије одвија се у оквиру Пројекта локалног интегрисаног развоја (ЛИР), који представља заједничку иницијативу Европске уније (EU) и Развојног програма Уједињених нација (UNDP).

У изради документа примијењен је партиципативни приступ, јер водећу улогу уз Развојни тим Општине Градишка има и Партнерска група за развој Градишке, у коју су укључени представници различитих друштвених актера, као што су привредници, јавне институције и невладине организације.

Рад на изради Стратегије одвијао се у другој половини 2018. године, а након усвајања нацрта и проведене јавне расправе, Скупштина општине је усвојила документ на сједници одржаној 27.12.2018. године.

За методолошко вођење процеса израде, модерацију и квалитет докумената у току припреме Стратегије развоја задужена је Агенција за развој предузећа Еда из Бање Луке (www.edabl.org).

II. Методологија креирања Стратегије развоја

При изради Стратегије развоја Градишке користи се методологија за планирање интегрисаног локалног развоја (МиПРО), која је препоручена општинама и градовима од стране Владе Републике Српске и Савеза општина и градова РС.

Ова методологија се заснива на два основна принципа: одрживости и социјалне укључености, промовишући модел развоја који комбинује економски просперитет са социјалном укљученошћу без прекомјерног искориштавања природних ресурса. Одрживост као принцип интегрише економски и аспект животне средине, док принцип социјалне укључености подразумева једнаке шансе за све и правичност у смислу идентификовања потреба и интереса маргинализованих и социјално осјетљивих група становништва.

Главне карактеристике методологије су интегрисани приступ и обезбјеђивање учешћа заједнице у креирању стратегије. Интегрисани приступ се остварује хоризонтално, усклађивањем циљева и интервенција у секторима економског развоја, друштвеног развоја и животне средине, али и вертикално, усклађивањем са стратешким документима виших нивоа.

Осим кроз рад Развојног тима и Партнерске групе за развој Градишке, учешће заједнице се обезбјеђује кроз рад секторских група, које имају кључну улогу у изради секторских развојних планова и ширег локалног развојног партнерства, које разматра стратешку оријентацију града и нацрт Стратегије развоја, када се документ комплетира. Одлуке о усвајању нацрта и приједлога Стратегије развоја доноси Скупштина Општине Градишка.

При изради стратешког документа Општине Градишка, у потпуности је остварен интегрисани приступ, уз интензиван рад секторских група и укљученост Општинског развојног тима који је, уз експертску подршку, формулисао коначни текст документа.

Након извршене евалуације Стратегије развоја општине Градишка за период 2014 – 2020, општинско руководство се усагласило са представницима UNDP – ЛИР Пројекта да се умјесто планиране ревизије постојећег стратешког документа, по убрзаном поступку, поштујући МИПРО методолошки оквир, ипак приступи изради потпуно нове Стратегије развоја која би обухватила период 2019 – 2027 (усаглашавање је извршено са временским оквиром ЕУ, који завршава 2027. године).

Рјешењем начелника општине од 20.6.2018. године дефинисан је коначан састав раније формираног Општинског развојног тима који је покренуо процедуру у сарадњи са Партнерством за развој општине Градишка, формираним у априлу 2017. године и активираним са почетком израде Стратегије развоја општине. Формиране су и секторске групе за економски развој, друштвени развој и заштиту животне средине, које су у даљем оперативном раду дале значајан допринос садржају стратешког документа.

Свој допринос изради Стратегије развоја, поштујући партиципаторни приступ примијењен током цијелог процеса, дали су и представници рањивих група својим учешћем на тематским радионицама, а прилику за свој допринос имали су и остали становници општине те представници дијаспоре, који су релевантне информације могли добити путем локалних медија и јавне расправе проведене у првој половини децембра 2018. године, односно путем друштвених мрежа, кампањом намијењеном за становнике Градишке који тренутно бораве у иностранству.

Полазни елемент стратегије је њен стратешки дио, дефинисан кроз стратешку платформу која обухвата социо-економску анализу, стратешке фокусе, визију развоја и стратешке циљеве интегрисаног развоја.

На изради секторских планова развоја економије, друштва и заштите животне средине првенствено се ангажовао Општински развојни тим путем секторских група у чијем су саставу били и представници јавног, приватног и невладиног сектора. У интеграционом процесу обједињени су и усклађени секторски планови, на основу којих је дефинисан и оквирни трогодишњи план имплементације са индикативним финансијским оквиром (1+2 године), укључујући и план развоја организационих капацитета и људских потенцијала неопходних за процес имплементације Стратегије.

У циљу омогућавања ефикасне имплементације Стратегије, финансијски оквир Стратегије је усклађен са буџетом Града и очекиваним екстерним изворима финансирања.

III. Стратешка платформа за развој Градишке (до 2027. године)

III.1. Социо-економска анализа стања

Социо-економска анализа представља основу за припрему дугорочних смјерница у оквиру стратешке платформе за наредних десет година, припрему петогодишњих секторских развојних планова и припрему трогодишњег оперативног плана имплементације. Уз то, она служи и као полазна тачка за праћење напретка у остваривању Стратегије развоја Градишке 2019 - 2027.

III.1.1. Историјски идентитет и географске карактеристике

III.1.1.1. Кључне историјске чињенице

Насељено мјесто Градишка се, према писаним документима, први пут помиње прије нешто више од 700 година, тачније 1295. године, и то под називом Градишки Брод. Међутим, живот на простору садашњег градског насеља, у ближој и широј околини, датира још од праисторијског доба. Из далеке историјске прошлости на подручју општине Градишка је најпознатије сојеничко праисторијско насеље у Доњој Долини.

Археолошким истраживањима утврђено је да је најстарије језгро Градишке, као насељеног мјеста, простор данашњег централног парка и болничког круга. Римљани су ово мјесто (Servitium) изабрали за једно од својих значајних насеља због позиције на раскршћу два магистрална римска пута, те као средиште савске римске флоте.

По службеној историографији заснованој на подацима византијског цара Константина Порфирогенита Словени су на ту локацију стигли у 7. вијеку и то из Полабља. Још прво помињање Градишке („Градишки Брод“) означава је као мјесто гдје се броди - прелази Сава. Године 1330. спомиње се и слободна варош Градишка у жупи Врбас.

Градишка је пала под турску власт негдје између 1535. и 1537. године и остала под Турцима све до 1878. године, изуевши три краћа периода када је била под Хабзбуршком монархијом (1688 - 1693, 1716 - 1741 и 1789 - 1797). Евлија Челебија око 1660. године спомиње у Градишци паланку (дрвена тврђава), док је тек 1767. године изграђено камено утврђење које су Турци назвали Бербир. Због положаја на граници између двије империје ту су се водиле честе борбе све до 1878. године, када је Аустро-Угарска преузела власт у Босни и Херцеговини.

У намјери да ојача своју власт, аустроугарска власт је вршила колонизацију становништва из других дијелова своје државе и европских земаља. У периоду 1879 – 1898 досељеници су на простору градишког среза формирали шест нових насеља: Нова Топола (Windhorst), Врбашка, Дубраве, Ћелиновац, Трошељи и Миљевачка Козара. Генерално, у периоду аустроугарске владавине долази до интензивнијег економског и социјалног развоја читавог среза.

Након Првог свјетског рата и стварања заједничке југословенске државе 1918. године простор данашње општине Градишка остаје првенствено аграрни крај.

Други свјетски рат је довео до великог демографског и материјалног пустошења, посебно у поткозарском дијелу општине. Послије 1945. године простор општине Градишка је доживио потпуну економску и друштвену трансформацију, кроз убрзање процеса урбанизације, индустријализације и деаграризације.

III.1.1.2. Географско – комуникацијске карактеристике, природне одлике и ресурси

Општина Градишка се налази у сјеверозападном дијелу Републике Српске и Босне и Херцеговине. Њена територија је смјештена између 44° 56' 24" и 45° 14' 18" сјеверне географске ширине и 16° 54' 16" и 17° 27' 39" источне географске дужине. Граничне јединице локалне самоуправе из Републике Српске су Бања Лука, Козарска Дубица, Лакташи, Приједор и Србац. Сјеверна граница општине (ријека Сава) уједно представља и државну границу са Републиком Хрватском и Европском унијом.

Слика 1 - Положај општине Градишка на европском континенту

Извор: др Бранислав Бијелић

Површина општине Градишка износи 761,65 km², чиме учествује у површини РС са око 3%, а БиХ са око 1,5%. Простор општине Градишка је одувijek имао изузетан саобраћајно – географски положај, што је видљиво из чињенице да су се преко ове територије укрштала два магистрална римска пута. У данашње вријеме општина Градишка је једина јединица локалне самоуправе у РС и БиХ на чијој се територији или у њеној непосредној близини стичу четири вида транспорта (друмски, жељезнички, водни и ваздушни). Изградњом аутопута Бања Лука – Градишка 2011. године и аутопута Бања Лука – Добој 2018. године, оснажена је позиција општине као "врата РС и БиХ", док ће завршетком изградње моста преко ријеке Саве, Градишка добити максимални саобраћајни значај. На овај ће начин општина Градишка и читав западни дио РС и БиХ остварити директну везу највишег путног ранга на аутопут Београд – Загреб (Е70) преко споја Окучани, односно на европски коридор 10.

На подручју општине Градишка могу се издвојити двије основне рељефне цјелине: акумулативна низија Лијевча поља и Посавине, те флувијално - денудационо нискогорје источне Просаре и сјевероисточне Козаре. Низијски рељеф до 200 m чини око три четвртине површине, док је планински рељеф изнад 500 m заступљен са свега око 4% у укупној површини општине.

Умјерено-континентална клима доминира већим дијелом простора општине. Средња годишња температура ваздуха на метеоролошкој станици Градишка износила је 10,9 °C у периоду 1951 - 2003. У 2016. и 2017. години ова температура на истој станици прелази 12 °C. У приобаљу ријеке Саве у току године се у просјеку излучује 900 – 1.000 mm падавина, док се у околним планинским предјелима годишње излучује 1.000 – 1.300 mm воденог талога. Према А1Б сценарију климатских промјена¹ на простору општине Градишка у периоду 2001 - 2030, у односу на период 1961 - 1990, очекује се пораст просјечне годишње температуре ваздуха за 0,9 - 1°C, као и смањење просјечне годишње количине падавина за 5%.

Већи дио општине припада непосредном сливу ријеке Саве, док се југоисточни дио одводњава према ријеци Врбас.

Структура коришћења земљишта према CORINE LAND COVER 2012² показује да пољопривредно земљиште има доминантно учешће са 49.340,44 ha или 64,78%.

Шумско земљиште заузима 25.019,33 ha или 32,85 %, док на водно земљиште отпада 698,65 ha или 0,92%. Остатак од 1.106,29 ha или 1,45% чини неплодно земљиште (грађевинско земљиште - насеља, привредне зоне, саобраћајне површине, рудно земљиште и слично).

У оквиру пољопривредног земљишта као најзначајнијег општинског природног ресурса доминирају оранице и култивисано земљиште са око 77%. Удио воћњака од 1,65 % укупне површине општине Градишка је знатно изнад просјека РС и БиХ.

Према подацима из катастарског операта (2017. година) пољопривредно земљиште заузима 50.383 ha или 66,15%, шумско земљиште 20.877 ha или 27,41%, док на неплодно земљиште отпада 4.904 ha или 6,44%.

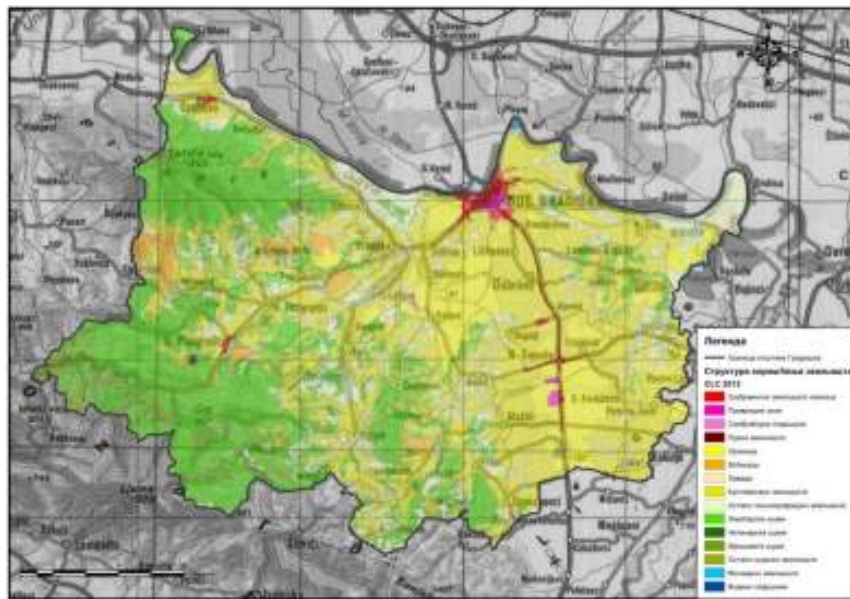
Према подацима из истог извора, у структури пољопривредног земљишта доминирају оранице са 37.311 ha или 74,05 %, док воћњаци заузимају чак 2.228 ha или 4,42 %.

У односу на податке из 2003. године видљиво је смањење учешћа пољопривредног и шумског земљишта, као и повећање удјела неплодног, првенствено грађевинског земљишта.

¹ Међувладин панел за климатске промјене (IPCC) је у посебном извјештају о сценаријима емисија (SRES) дефинисао различите сценарије од којих се А1Б односи на пројекцију уравнотеженог развоја свих извора

² Подаци о земљином покривачу са стањем 2012. године, сачинјени од CORINE (координација информација о човјековој околини) програма иницираног од Европске агенције за заштиту околиша.

Слика 2 - Структура коришћења земљишта општине Градишка 2012. године

Извор: др Бранислав Бијелић, на основу података CORINE LAND COVER 2012

Од водних ресурса на подручју општине Градишка нарочито се истичу ријека Сава и група водних тијела подземних вода "Лијевче поље". Ријека Сава представља транзитни водоток који у дужини од 58,78 km протиче сјеверним ободом општине. Најзначајнија притока је Јабланица, која са водотоцима Врбашка, Лубина и Јурковица одводњава већину брдско - планинског дијела општине Градишка. У Лијевче пољу је развијена каналска мрежа у којој најзначајнију улогу има канал Осорна - Борна – Љевчаница. Прорачуната билансна резерва у оквиру групе водних тијела подземних вода "Лијевче поље" износи 3 m³/s.

Досадашња геолошка истраживања показала су да на простору општине постоје депозити угља, цигларске глине, техничког грађевинског камена, као и појаве кварца, бакарних и живиних минерализација, те архитектонски украсни камен. Лежиште цигларске глине налази се у дијелу алувијалних наслага на локалитету Бок Јанковац. Технички грађевински камен – дијабаз је присутан на више локалитета на подручју Козаре. Највећи масив је у реону Трнова – Вучијак, гдје се налази један од највећих каменолома у РС. Организована експлоатација пијеска и шљунка врши се у кориту ријеке Саве. У Лијевче пољу постоји велики број напуштених шљункара. Архитектонско - грађевински (украсни) камен може се пронаћи на више локалитета на подручју брдског масива Просаре унутар зоне "тракастих" кварцита, али се не експлоатише на организовани начин.

Простор општине Градишка има вијековима изузетан саобраћајно-географски значај. На њеној територији или у непосредној близини стичу се све главне врсте транспорта: друмски, ваздушни, водни и жељезнички.

Међународни друмски гранични прелаз је најфреквентнији у БиХ и представља својеврсна врата према Европској унији. Његов значај ће се додатно увећати са изградњом и пуштањем у рад новог моста преко ријеке Саве и граничног прелаза на траси аутопута од Бањалуке према Окучанима, као споју на аутопут Београд-Загреб.

Велико природно богатство чини квалитетно пољопривредно земљиште површине око 500 km², као и богатство водотокова сливног подручја ријеке Саве. Градишка има прворазредан потенцијал у свом географском положају и инфраструктури, а ефектуирање овог потенцијала и његово стављање у функцију локалног развоја представља значајан стратешки изазов.

III.1.2. Демографске карактеристике

III.1.2.1. Укупан број становника и домаћинства

Према коначним резултатима Пописа становништва у РС 2013. године на подручју општине Градишка живи 49.196 становника у 16.939 домаћинства, што је, међу јединицама локалне самоуправе у РС, сврстава на седму позицију по популационој величини.

Просјечна величина домаћинства је 2,9 становника, што је изнад просјека РС. Према подацима Републичког завода за статистику од средине 2017. године, број становника општине је смањен и процјењује се на 48.109.

На простору општине Градишка у периоду 1948 – 1991, број становника је непрекидно растао те је 1991. године износио 59.974. У овај број је укључено и становништво које је живјело у иностранству (4.087 становника), тако да је реалан популациони пад у периоду 1991 – 2013 износио око 12%.

III.1.2.2. Структура становништва

Просјечна старост становништва општине Градишка је 2013. године износила 42,65 година, што показује да је општинска популација ушла у фазу дубоке демографске старости. Удио младог становништва износи свега 13,33%, док је удио старог становништва чак 18,14%. Оваква старосна структура је посљедица великог пада наталитета и негативног миграционог салда у периоду након Другог свјетског рата, а посебно након 1991. године.

Удио женског становништва 2013. године је порастао на 51,33%, што се може објаснити ратним губицима мушког становништва.

Проценат неписмених је 2013. године био нешто изнад просјека РС, док је учешће високообразованог становништва значајно испод просјека РС³. Удио компјутерски писменог становништва је такође испод републичког просјека, са 28,58% на територији општине Градишка у односу на 31,71%, што је просјек Републике Српске.

III.1.2.3. Просторни распоред становништва

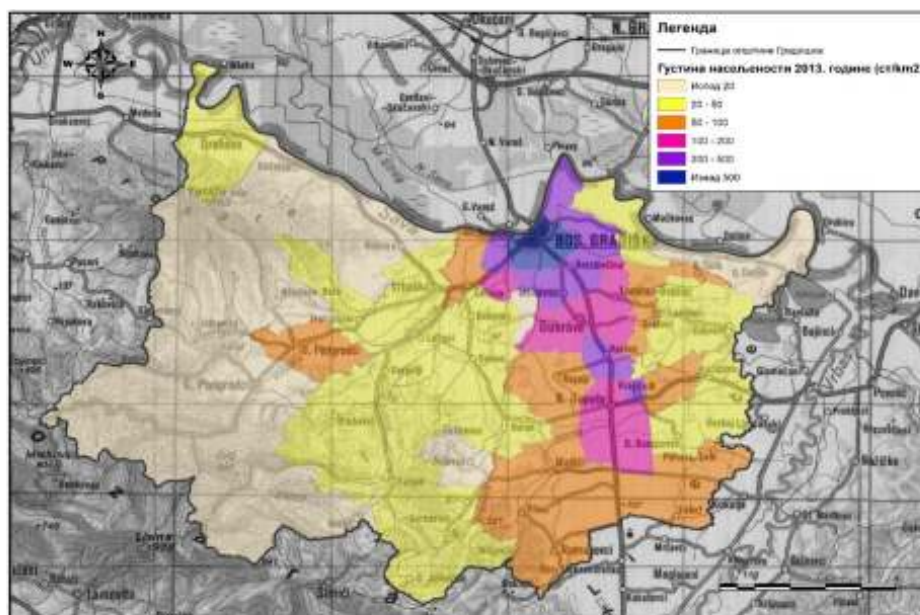
На подручју општине Градишка постоји 68 насељених мјеста која су организована у 56 мјесних заједница. Званично градско насеље представља Градишка у којој живи око 28% општинске популације.

Насељено мјесто Нова Топола вјероватно једино испуњава комбиновани демографско–статистички критеријум за градска насеља (изнад 2000 становника уз удио непољопривредног становништва изнад 90%). Остала насељена мјеста представљају мјешовита и сеоска насеља.

Подручје општине Градишка 2013. године има просјечну густину насељености од 64.59 ст/км², што је изнад просјека РС и око просјека БиХ.

³ Учешће становништва са ВСС на подручју РС је 8,66%, а на подручју општине Градишка само 5,95%

Слика 3 - Густина насељености према насељеним мјестима, подручје општине Градишка 2013. године

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у РС 2013. године

Претходна слика показује густину насељености према насељеним мјестима, односно распоред становништва на подручју општине Градишка. Из овог графичког приказа видљиво је да је највећа концентрација становништва присутна уз магистрални пут М16 Бања Лука – Градишка, као и у самом градском насељу и приградским насељима. Већи дио брдско – планинског простора општине, као и њен крајњи сјевероисточни дио уз ријеку Саву, карактерише мала густина насељености. Веома мала густина насељености (испод 10 ст/км²) присутна је на подручју насељених мјеста Козара, Мичије, Мокрице и Орубица.

III.1.2.4. Природни прираштај становништва

Вриједности природног прираштаја на подручју општине Градишка су постале негативне још 1999. године и постепено су се погоршавале, да би 2016. године достигле просјечну годишњу стопу од -6,4%, што је знатно лошије од просјека РС (око -4%).

Граф 1 - Кретање природног прираштаја у периоду 1996 – 2016

Извор: Републички завод за статистику

Природни прираштај у периоду 2012 – 2016 достигао је најниже вриједности од Другог свјетског рата. У посматраном периоду на подручју општине се у просјеку рађало 380 дјеце, а умирао је 651 становник, што годишње даје 271 више умрлих од рођених особа. У односу на 1990. годину, број живорођених је у апсолутном износу пао за више од 50%, док је број умрлих порастао за више од 30%.

III.1.2.5. Миграције становништва

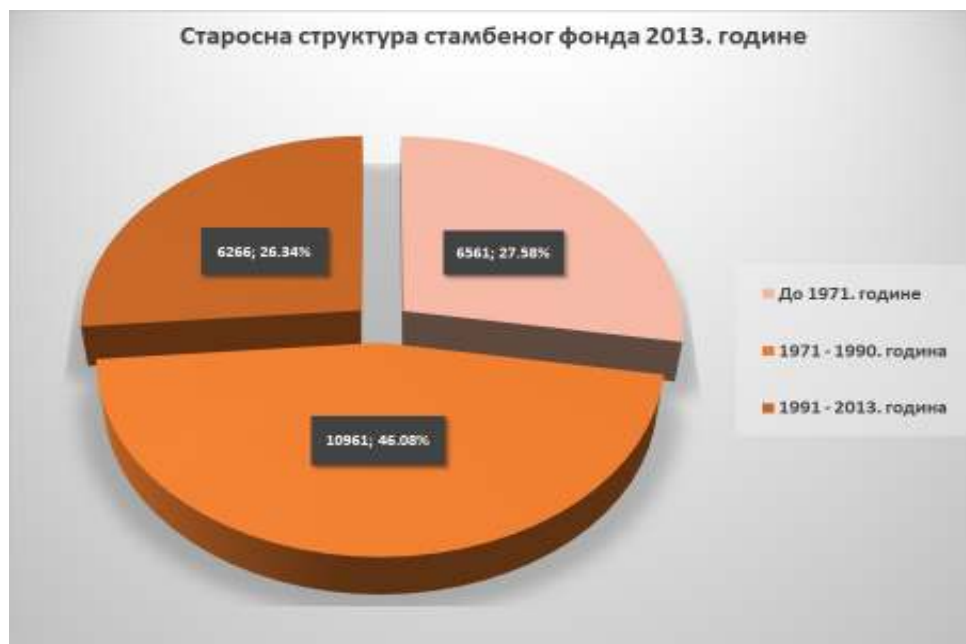
Према подацима Републичког завода за статистику општина Градишка има позитиван салдо унутрашњих миграција (израженије досељавање из других јединица локалне самоуправе РС у Градишку, него обратно) у периоду 2007 – 2017. Негативан салдо унутрашњих миграција ипак је забиљежен 2008, 2012 и 2014. године. Иначе, позитиван миграциони салдо унутрашњих миграција у овом периоду је, поред општине Градишка, присутан првенствено у градовима односно регионалним центрима РС. Основано се може претпоставити да је укупни миграциони салдо у садашњем тренутку негативан због негативног миграционог салда спољних миграција.

III.1.2.6. Становање

Укупан број пописаних стамбених јединица на подручју општине Градишка 2013. године износио је 23.788 у 20.391 зграда, тако да је стамбени суфицит (број станова/број домаћинстава) те године био чак 6.849 стамбених јединица (28,79%). Просјечна величина стана износила је 77,52 m². Око 89% стамбених јединица налазило се у индивидуалним стамбеним објектима, а на подручју општине 2013. године пописана су 202 вишепородична стамбена објекта.

Према коначним резултатима Пописа 2013. године, старосна структура показује да је стамбени фонд општине Градишка старији од просјека РС. Из ове старосне структуре видљиво је да се на подручју општине годишње изгради око 150 станова у око 130 стамбених објеката.

Граф 2 - Старосна структура стамбеног фонда на подручју општине Градишка 2013. године

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова у РС 2013. године

У погледу опремљености инсталацијама водовода, канализације и електричне енергије, стамбени фонд општине Градишка карактерише боља опремљеност од просјека РС као и мањи удио стамбених јединица без инсталација.

Нешто лошија опремљеност присутна је у погледу инсталација природног гаса и централног гријања. Тврди материјали (већином опека, камен, бетон) су доминантни у погледу носивог система објеката (зграда) и имају учешће које је изнад просјека РС.

Након веома дугог раздобља сталног раста броја становника, општина Градишка од 1999. године биљежи константан и све израженији негативан природни прираштај. Иако унутрашње миграције имају позитиван салдо за општину, изражен негативан салдо спољних миграција у комбинацији са старењем популације и смањењем броја новорођене дјеце, узрокује јачање тренда депопулације општине. Ту чињеницу не ублажава ни стамбени суфицит и релативно добра опремљеност инфраструктурним инсталацијама расположивог стамбеног фонда, као ни повећана привредна активност и проширена понуда радних мјеста. Очито је да је један од приоритетних стратешких изазова за Градишку што хитније преокретање негативних демографских трендова и стварање квалитетних предуслова за стабилно демографско подмлађивање.

III.1.3. Преглед стања и кретања у локалној економији

III. - 1.3.1. Број и структура предузећа

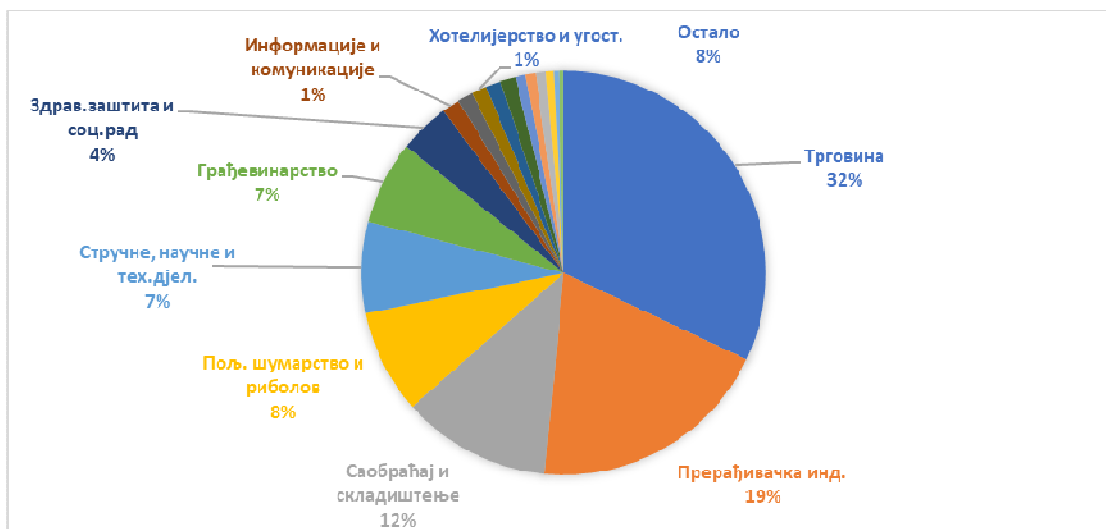
Према подацима АПИФ-а, завршне рачуне за 2017. годину на подручју општине предала су 493 привредна друштва (у даљем тексту предузећа) што је за два предузећа више у односу на 2016. годину и 13 више у односу на 2015. годину.

Највећи број предузећа регистрован је у сектору трговине (32% у 2017. години), затим слиједе предузећа из сектора прерађивачке индустрије (19,5% у 2017. години) и предузећа из сектора саобраћаја и складиштења (12% у 2017. години).

У разним областима услужних дјелатности послује 71,2% предузећа, док производне дјелатности обавља 28,8% предузећа. Највећи број предузећа из услужних дјелатности чине предузећа из сектора трговине те саобраћаја и складиштења.

Према броју запослених у 2017. години, највећа предузећа регистрована на подручју општине радника су из сектора рударства (предузеће GROSS d.o.o. које пословне активности обавља на подручју Сребренице и бави се производњом и прерадом руде олова и цинка, са преко 500 запослених) те дрвопрерађивачке индустрије (Нова дипо д.о.о. Горњи Подградци, 383 запослена и Прима ИСГ д.о.о. Градишка, са 300 запослених).

Граф 3 - Структура правних лица према дјелатности (правна лица која су предала завршне рачуне за 2017. годину)

Извор података: Информација о стању у привреди у општини Градишка за 2017. годину, према подацима из АПИФ-а

Када је у питању величина предузећа, у 2017. години на подручју општине, поред ЈЗУ Болница и ЈЗУ Дом здравља Градишка, послују још три велика предузећа (са преко 250 запослених), 15 средњих предузећа (50 - 249 запослених), док 96% предузећа чине мала предузећа са мање од 50 запослених. Мала предузећа запошљавају мање од половине запослених (46,6%), средња запошљавају 25,9%, док на пет великих предузећа отпада 27,5% запослених.

Десет највећих предузећа, према броју запослених, послују у секторима: вађења руде и камена (1), текстилне индустрије (1), електроиндустрије (1), дрвопрераде (2) и металопрераде (2), уз представнике јавног сектора - Дом здравља, Болницу и Градску чистоћу.

III - 1.3.2. Број и структура предузетничких радњи⁴

У оквиру предузетничке дјелатности, у 2017. години у регистру самосталних предузетника Општине Градишка регистровано је 787 предузетника што је за 3,7% више у односу на 2016. годину (759 самосталних предузетника). Жене су власници 282 предузетничке радње или 35,6% свих регистрованих радњи.

Највећи је проценат регистрованих трговачких радњи (255 самосталних предузетника или 32,4%), затим радњи из сектора угоститељства и хотелијерства (204 самостална предузетника или 25,92%) и предузетничких радњи из области прерађивачке индустрије (82 самостална предузетника или 10,4%).

У 2017. години највеће повећање броја самосталних предузетника се десило у сектору грађевинарства, 39 у 2017. години, у односу на 29 предузетника у грађевини у 2016. години, а запажен је и раст у дјелатности здравствене заштите и социјалног рада, како је и приказано у Табели 1.

⁴ Извор података: Информација о стању у привреди у општини Градишка за 2017. годину

Табела 1 - Регистровани самостални предузетници

ДЈЕЛАТНОСТ	2016	2017	Индекс 2017/2016	% учешћа у 2017.
Пољопривреда, шумарство и риболов	16	15	93,8%	19%
Прерађивачка индустрија	76	82	107,9%	10,4%
Снабд. водом, канализација, управљање отпадом и	3	3	100,0%	0,4%
Грађевинарство	29	39	134,5%	5,0%
Трговина на велико и трговина на мало	258	255	98,8%	32,4%
Саобраћај и складиштење	38	37	97,4%	4,7%
Дјел. пружања смјештаја припремање и послуживања	199	204	102,5%	25,9%
Информације и комуникације	2	3	150,0%	0,4%
Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	8	7	87,5%	0,9%
Стручне, научне и техничке дјелатности	32	32	100,0%	4,1%
Административне и помоћне услужне дјелатности	8	10	125,0%	1,3%
Дјелатност здравствене заштите и социјални рад	4	9	225,0%	1,1%
Умјетност, забава и рекреација	2	2	100,0%	0,3%
Остале услужне дјелатности	84	89	106,0%	11,3%
УКУПНО:	759	787	103,7%	100,0%

Извор података: Информација о стању у привреди у општини Градишка, Општина Градишка, Одјељење за привреду и пољопривреду

У току 2017. године регистровано је 128, а одјављено 111 предузетника. Укупан приход активних предузетника за 2017. годину, који су предали завршне рачуне у АПИФ (78 предузетника), износио је 31,7 милиона КМ што представља раст од 33,4% у односу на претходну годину. Укупна добит из пословања предузетника износила је око 1,97 милиона КМ што представља смањење од 0,8% у односу на претходну годину, док је укупан губитак у 2017. години износио 94.846 КМ.

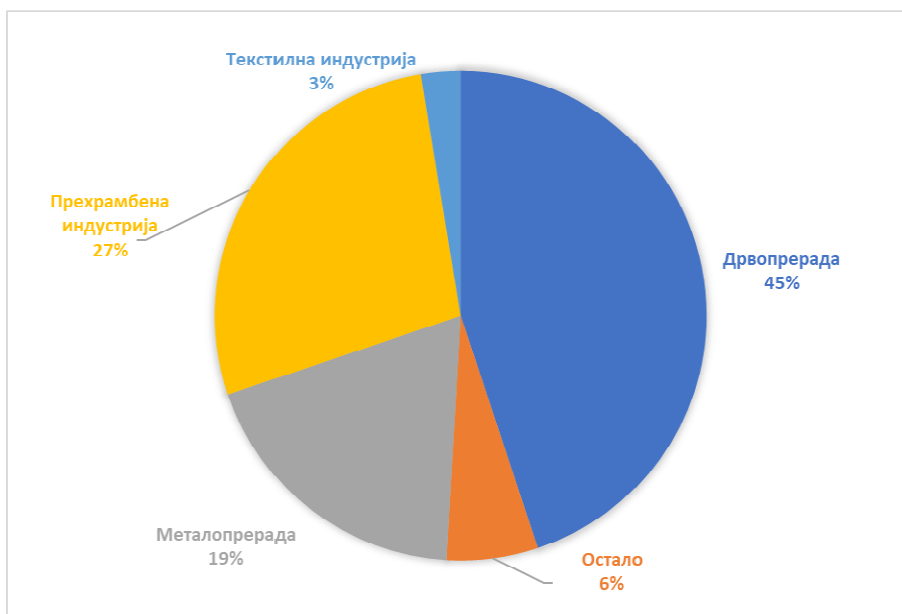
III - 1.3.3. Кретање укупних прихода и просјечне плате по секторима

Кретање укупних прихода предузећа показује раст у периоду 2013 - 2017. Укупни приходи предузећа у 2017. години износили су 700,96 милиона КМ и већи су за 16,1% у односу на 2016. годину (603,88 милиона КМ) и за чак 46,6% у односу на 2013. годину (478,28 милиона КМ). Повећање прихода се углавном односи на повећање укупних прихода предузећа из два сектора која остварују највећи проценат прихода, односно предузећа из сектора трговине (38% укупних прихода у 2017. години) и прерађивачке индустрије (34% укупних прихода у 2017. години), чија је структура приказана у Графу 4.

Као и у већини других општина у БиХ, највећи удио у укупним приходима остварује трговина, са сс. 38% у 2017. години, што је ипак 2% мање у односу на претходну годину.

Са друге стране, поред трговине, значајан удио у оствареним приходима остварује и прерађивачка индустрија са 34% у 2017. години или 2% више у односу на претходну годину.

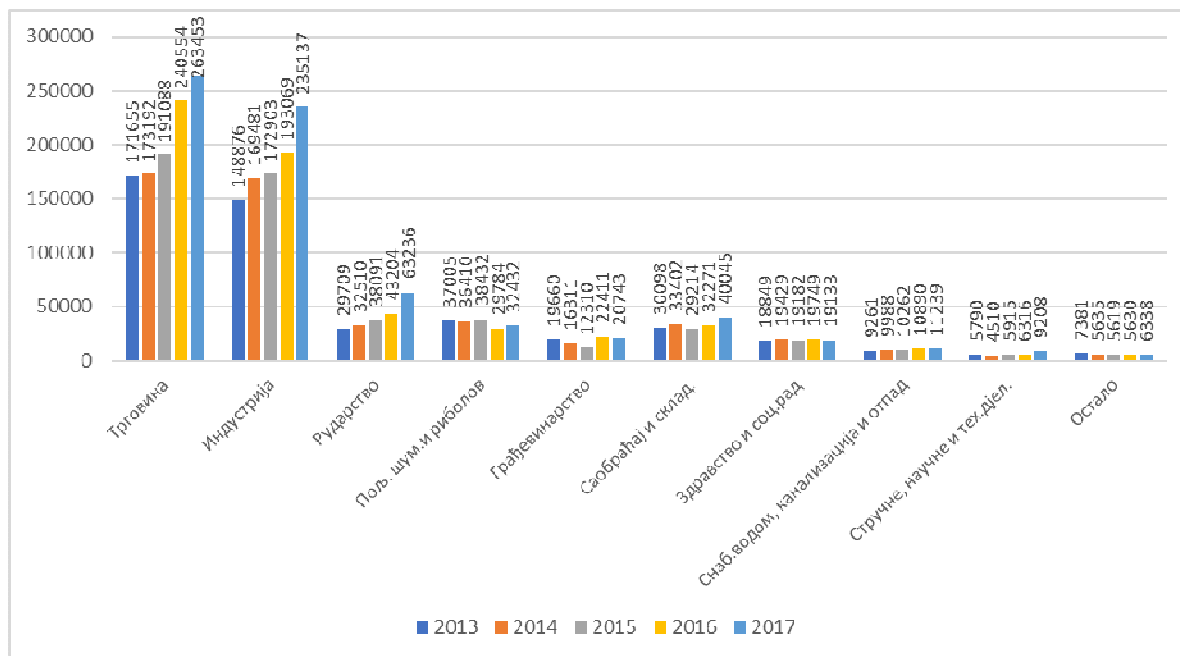
Граф 4 - Структура укупних прихода прерађивачке индустрије у 2017. години

Извор података: ТРОН, према подацима АПИФ

У структури прерађивачке индустрије, највеће приходе у 2017. години остварила су предузећа из сектора дрвопрераде, гдје је 25 предузећа остварило 45% прихода, што представља повећање од 5% у односу на годину раније. Слиједе предузећа из сектора прехрамбене индустрије, гдје је 12 предузећа остварило 27% прихода (2% мање у односу на претходну годину) те предузећа из сектора металопрерађивачке индустрије гдје је 19 предузећа остварило 19% укупног прихода, односно 3% мање него 2016. године).

Граф 5 - Приходи предузећа према дјелатности 2013 – 2017, у 000 КМ

Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

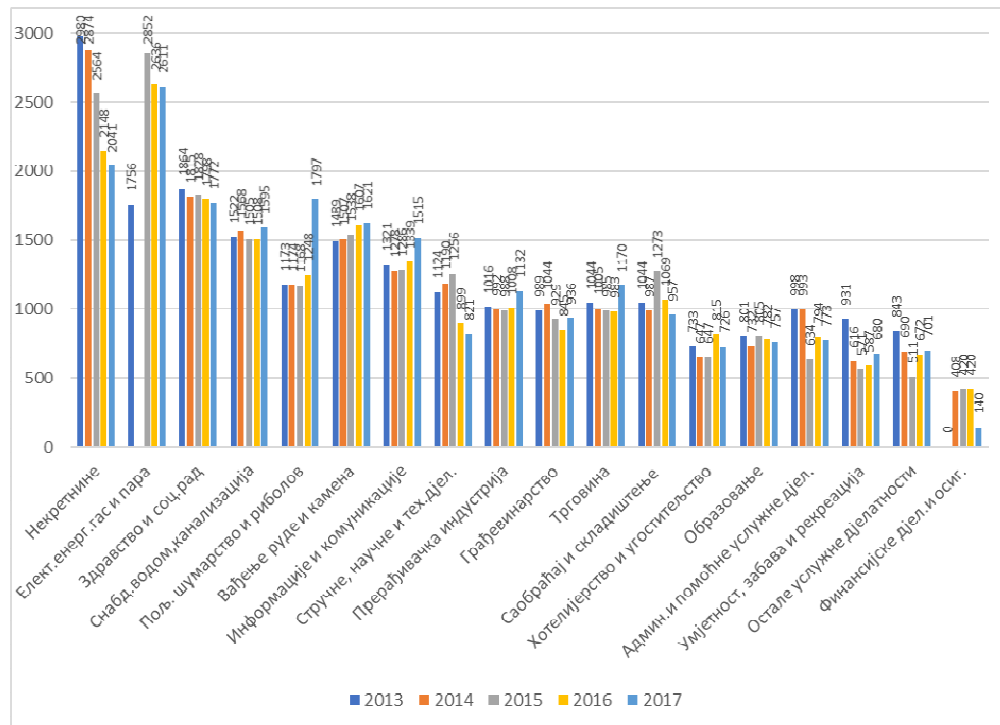
Од десет предузећа која остварују највеће приходе, четири су из сектора трговине, три дрвопрераде те по једно предузеће из сектора металопрераде, прехранбене индустрије и сектора вађења руде и камена. Девет од десет предузећа која остварују највеће приходе биљеже раст прихода у 2017. у односу на претходну годину (само једно дрвопрерађивачко предузеће је остварило пад прихода).

Укупна добит предузећа у 2017. години је износила 59,3 милиона КМ. И поред смањења добити у сектору трговине за 27,8%, добит предузећа из Градишке је за чак 21,8% већа у 2017. години у односу на претходну годину. Повећање је великим дијелом резултат повећања добити у сектору вађења руде и камена (у 2017. години добит је већа за 93,1%), али и прерађивачке индустрије (повећање добити за 36,2% у 2017. у односу на претходну годину) и грађевинарства (72,5% већа добит у 2017. години).

Просјечна нето плата у општини Градишка је у 2016. години⁵ износила 789 КМ, што је нешто мање од просјека за Републику Српску (836 КМ). Биљежи се континуирано повећање просјечне нето плате у периоду 2014-2016.

Преглед по секторима⁶ који запошљавају највише радника (прерађивачка индустрија 40% и трговина 16% од укупног броја запослених у предузећима која су предала завршни рачун у АПИФ за 2017. годину) показује раст просјечних бруто плата у посљедње три године (2015 - 2017). Просјечна бруто плата запослених у прерађивачкој индустрији у 2017. години износила је 1.132 КМ и већа је за 14,6% у односу на 2015. годину. Слично стање са просјечним платама је и у трговини гдје је просјечна бруто плата запослених у 2017. години (1.170 КМ) већа за 18,8% у односу на 2015. годину (985 КМ).

Граф 6 - Просјечне бруто плате по секторима, 2013-2017

Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

⁵ Извор података: Градови и општине РС 2017, Републички завод за статистику РС

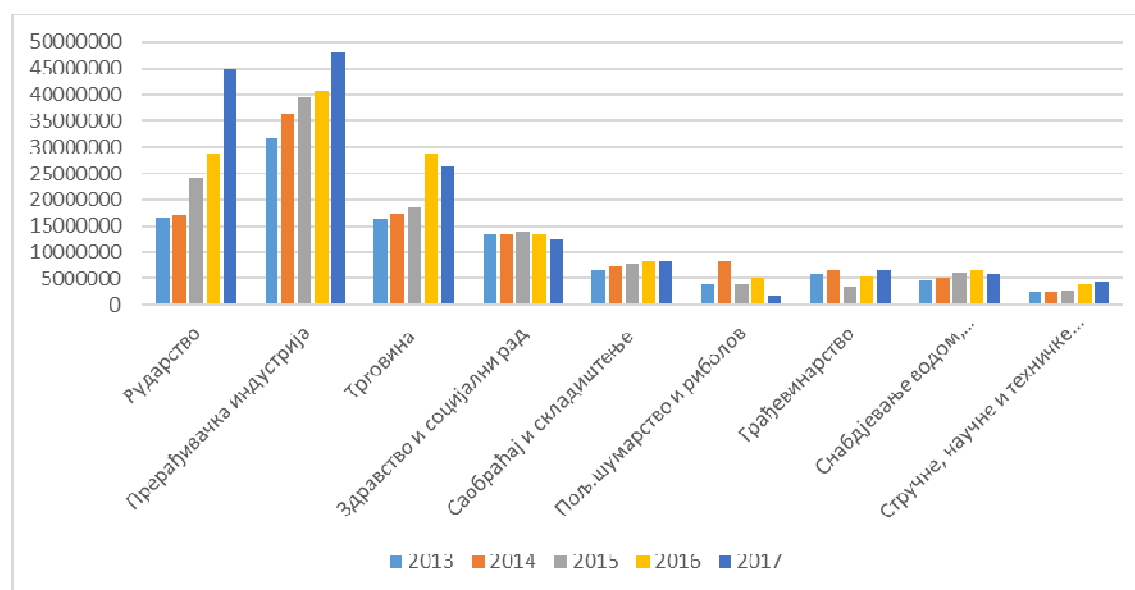
⁶ Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

Преглед бруто додане вриједности (сума исплаћених бруто плата + добит + амортизација) показује доминацију прерађивачке индустрије општине. Предузећа из сектора прерађивачке индустрије су у 2017. години остварила 29,9% укупне бруто додане вриједности, односно преко 48 милиона КМ, што је за 18,3% више у односу на бруто додану вриједност остварену у претходној години. Врло близу је и сектор вађења руде и камена који је у 2017. години остварио 27,9% бруто додане вриједности у општини.

Прерађивачка индустрија је у 2017. години остварила повећање бруто додане вриједности у односу на претходну годину за 18,3%.

Највеће повећање бруто додане вриједности остварили су дрвопрерађивачи (22,8 милиона КМ остварене бруто додане вриједности у 2017. години, односно 27,9% више у односу на претходну годину). Дрвопрерађивачи су такође у 2017. години остварили готово половину бруто додане вриједности (47%) сектора прерађивачке индустрије, затим слиједе металопрерађивачи са 23% и прехранбена индустрија која је остварила 11% бруто додане вриједности прерађивачке индустрије.

Граф 7 - Бруто додана вриједност по секторима за период 2013-2017, у КМ⁷

Извор: Трон, према подацима АПИФ-а

III - 1.3.4. Спољнотрговинска размјена и најзначајнија извозна предузећа

У укупном обиму спољнотрговинске размјене регије Бања Лука, општина Градишка учествује са 10,1%. На подручју ове регије, која покрива два града и 19 општина, Градишка се према вриједности обима спољнотрговинске размјене са иностранством у 2017. години налази на трећем мјесту (иза Бањалуке и Лакташа). На истој позицији је и према вриједности увоза, док је према вриједности оствареног извоза на другом мјесту (одмах иза Бања Луке).

Према подацима Подручне привредне коморе Бања Лука, укупан обим спољнотрговинске размјене свих предузећа са подручја општине је у периоду 2013-2017 биљежио стални тренд

⁷ Дјелатности са ниском или негативном БДВ нису приказане у табели (хотелијерство и угоститељство, информације и комуникације, некретнине, образовање, фин. дјелатности и осигурање, производња и снабдјевање гасом и паром, административне услуге, умјетност забава и рекреација те остале усл. дјел.

раста те је у 2017. години са остварених 536,6 милиона КМ већи за 26% у односу на 2016. годину, када је износио 425,9 милиона КМ⁸. Такође, у истом периоду је забиљежен стални раст извоза предузећа са подручја општине, тако да је у 2017. години износио 263,3 милиона КМ или 29,5% више у односу на извоз остварен у претходној години, односно 82,2% више у односу на 2013. годину.

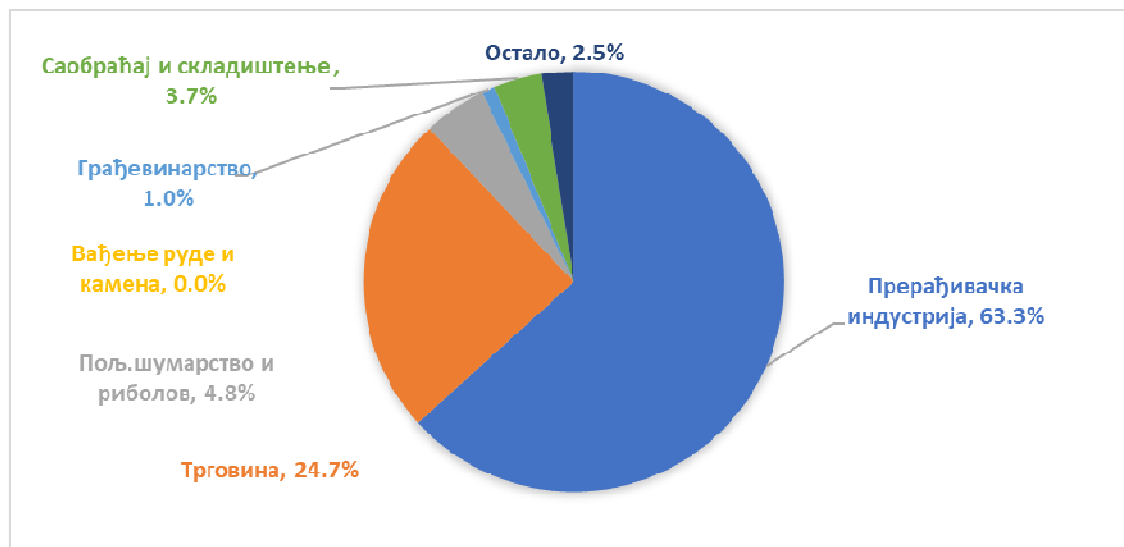
Табела 2 - Спољнотрговинска размјена општине Градишка за период 2013-2017, милиони КМ

Податак / година	2013	2014	2015	2016	2017
Извоз	149,7	169,3	178,3	210,6	272,8
Увоз	168,5	163,1	177,9	215,3	263,8
Обим спољнотрговинске размјене	318,2	332,4	356,2	425,9	536,6

Извор података: Подручна привредна комора Бања Лука

Прерађивачка индустрија општине остварује 63,3% укупних прихода од извоза. Највећи извозници су предузећа из сектора дрвопрераде, металопрераде и трговине⁹. Предузећа из сектора дрвопрераде су у 2017. години остварила готово половину укупног извоза општине (49,4%).

Граф 8 - Структура извоза предузећа према дјелатности 2017

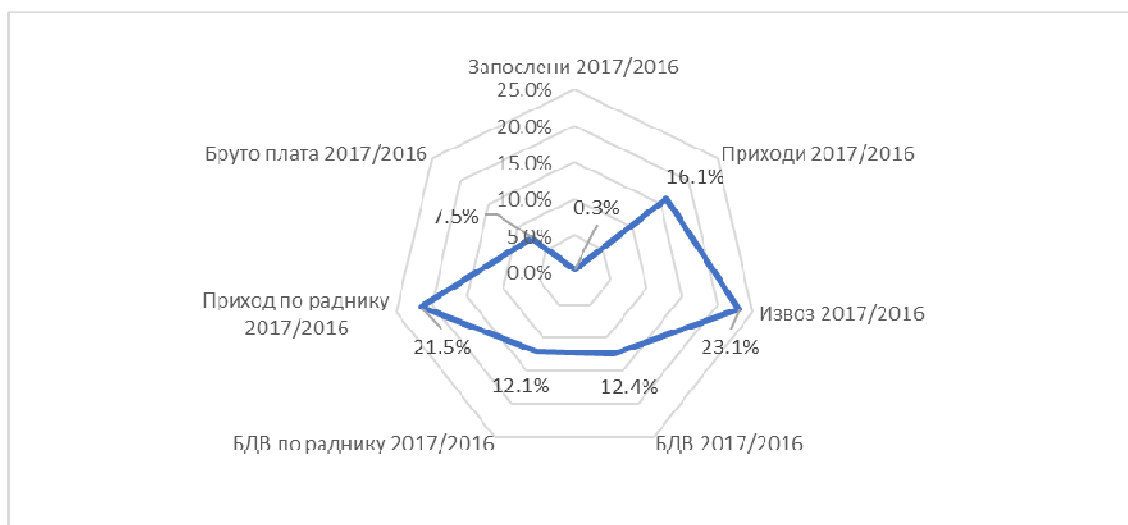
Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

У 2017. години, у односу на претходну, евидентно је повећање извоза и прихода предузећа, док запосленост стагнира. Број запослених радника не прати раст прихода предузећа, због чега приход по раднику значајно расте (чак 21,5% у 2017. години у односу на претходну). Овај показатељ оквирно говори о повећању продуктивности предузећа. Раст плата запослених (7,5% у 2017/2016) несразмјеран је осталим позитивним показатељима пословања (извоз, приход, добит).

⁸ Извор података: Информација о стању у привреди у општини Градишка за 2017. годину

⁹ Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

Граф 9 - Показатељи пословања предузећа 2017/2016. година

Извор података: Трон, према подацима АПИФа

III - 1.3.5. Локације за инвестиције у привреди

Greenfield инвестиције

Индустријска и пословна зона Нова Топола обухвата површину од 144 ха. Смјештена је уз регионални пут Градишка-Бањалука и удаљена 10 км од центра града те 7 км од аутопута Градишка-Бањалука. На подручју зоне расположива је 91 парцела, површине од 3.000 м² до 41.079 м². Зона је опремљена комуналном инфраструктуром: вода, канализација, електрична енергија, телефон/интернет. Цесте унутар зоне су у изградњи.

Зона је 100% у власништву Општине Градишка и пружа инвестиционе могућности куповине и најма. Локације су погодне за пољопривредно-прехранбену, металопрерађивачку и дрвопрерађивачку индустрију, индустрију текстила коже и обуће, као и за сервисе, трговачке центре, техничке и инжењерске услуге.

Пословна зона Лиман, обухвата површину од 350 ха. Удаљена је 5 км од градског подручја, смјештена на обали ријеке Саве. Имајући у виду значај ове зоне, као и тренутне околности и могућности финансирања реализације пројекта зоне, коначни облик, величина и структура зоне, као и саме парцеле у зони ће се дефинисати у наредном периоду, у договору са вишим нивоима власти и будућим инвеститорима. Зона је повезана саобраћајном обилазницом (дио саобраћајнице је у изградњи) источно од аутопута Градишка – Бања Лука и налази се готово на раскрсници кључних путних праваца (аутопут Београд - Загреб и коридора 5Ц). Зона је од државног значаја и за БиХ те је интегрисана у простор новог граничног терминала који је фази изградње. Наслања се на главне саобраћајнице, укључујући и аутопут. Интерна саобраћајна и комунална инфраструктура унутар зоне није изграђена. Зона је у јавном власништву и пружа инвестиционе могућности куповине и закупа. Локације су погодне за логистичке и карго центре, међународне шпедиције, велика међународна предузећа те трговинске и транспортне компаније.

На подручју општине на располагању је више *brownfield* локалитета погодних за инвестирање, са потпуно или дјелимично изграђеном инфраструктуром. Већина их је у приватном

власништву и пружају инвестиционе могућности најма или куповине објеката, производних погона или земљишта.

Близина царинског терминала додатно утиче на атрактивност ових локација за инвестирање.

Brownfield локалитети који могу бити понуђени инвеститорима за улагање, било да су у приватном или општинском власништву константно се промовишу од стране општине и детаљне информације о појединачним локацијама су адекватно представљене и доступне потенцијалним инвеститорима. Дијапазон објеката је доста широк и обухвата производне погоне, канцеларијске просторе, магацинске просторе и сл., појединачних површина до чак 16.000 m².

III - 1.3.6. Локални економски развој

Општина Градишка је у претходном периоду успоставила институционални оквир за локални економски развој, кога чини Одсјек за ЛЕР и има надлежности јединице за локални економски развој. У оквиру Одјељења за привреду и пољопривреду, Одсјека за привреду и предузетништво, организована је функција подршке инвеститорима која ће, у складу са развојем капацитета и створеним могућностима, у будућности прерасти у Центар за инвеститоре.

Привредни савјет општине функционише од 2014. године и представља савјетодавно тијело састављено од представника општинске управе, јавних служби, приватног сектора и организација цивилног друштва. Основна функција привредног савјета јесте јачање јавно-приватног дијалога у циљу стварања бољег пословног амбијента на подручју локалне заједнице.

Развојна агенција Градишка, основана је у фебруару 2018. године, са циљем сарадње са домаћим и страним партнерима у реализацији пројеката значајних за развој Градишке. Задатак Развојне агенције је да припрема пројекте за реализацију у оквиру прекограничне сарадње и INTER REG програм који финансира Европска унија. Развојна агенција је сервис удружењима и предузећима са подручја општине и пружа им помоћ у писању пројеката за аплицирање према потенцијалним донаторима.

III - 1.3.7. Туристички потенцијали, инфраструктура и услуге

Потенцијал општине Градишка у области туризма проистиче из повољног географског положаја, природних богатстава оличених у богатим водотоковима и великом шумском богатству планина Козаре и Просаре са разноликом флором и фауном које се протеже и на подручје Поткозарја и Лијевча, као и из изузетно богатог историјског и културног наслеђења које сеже до праисторијског периода.

Данас је могуће издвојити три области значајне за туризам општине Градишка:

- I. Козара, Просара и Поткозарје (брдско-планинско подручје);
- II. Посавина са градским подручјем, Доњом Долином, ријеком Савом и њеним притокама;
- III. Лијевче поље.

Директан излаз на ријеку Саву, природна отвореност "савским коридором" на исток и на запад, отвореност кроз планинско залеђе на југу према Јадранском мору и добро развијена

саобраћајна инфраструктура, дају Градишци веома повољан саобраћајно-географски положај. Овакав интер-регионални значај овом простору даје важну транзитну функцију¹⁰.

Преко територије општине Градишка пролази значајна саобраћајница према Републици Хрватској, чланици Европске Уније, са којом територија општине граничи у дужини од 58 км: Бања Лука - Градишка - Окучани (спој на аутопут Загреб - Београд), а у близини су и међународни аеродроми Бања Лука (30 км) и Загреб (130 км).

И поред чињенице да привреда општине биљежи сталан раст у претходним годинама, туризму као важној привредној грани није поклоњен већи значај, тако да ни постојећи потенцијали нису стављени у функцију на одговарајући начин.

На примјер, значајан неискориштени потенцијал постоји у ријечном саобраћају, јер је ријека Сава цијелим својим током дуж границе БиХ-Хрватска (333 км) пловна¹¹ већим дијелом године (ска. 310 дана), а наслања се и на пловни пут Дунава који је повезује са главним ријечним путевима Европе. Међутим, стављање овог ријечног коридора у функцију, осим изражене локалне иницијативе, захтијева и значајне активности са државног и регионалног нивоа.

Свакако, ријека Сава пружа и добре услове за развој наутичког туризма и спортова на води¹², а Градишка је већ препозната као риболовна регија која са сусједним општинама и већим притокама ријеке Саве (Уна, Врбас) представља често одредиште риболоваца из регије и свијета. Овај се туристички потенцијал ефектуира кроз организацију бројних такмичења, захваљујући богатству рибљег фонда, нарочито израженом у ципринидним врстама.

Додатни потенцијал постоји и у промоцији дестинација од културно-историјског значаја, као што је нпр. археолошко налазиште Манастириште у Горњим Кијевцима, са остацима грађевинске архитектуре римског периода до средњег вијека или археолошко налазиште Врбашки град (*Castrum Orbaszka*) са артефактима из дужег временског периода, од римског до аустроугарског доба. Посебан потенцијал је Доња Долина, археолошко налазиште бронзаног и жељезног доба, са сојеничким насељем, јединственим за ову регију, чију атрактивност за посјетиоце подиже и непосредна близина заштићеног барског резервата Бардача, на територији сусједне општине Србац.

Историјске знаменитости које, осим археолошких налазишта, укључују манастире и цркве, карактеришу Козару која већ преко 50 година има статус Националног парка и чини значајан потенцијал за туризам Градишке и сусједних општина на чијој се територији ова планина простира. Неколико излетишта, међу којима се истиче Излетиште Суботићи са својим пјешачким стазама и одмориштима, повећава атрактивност брдско-планинског дијела општине као пожељне туристичке дестинације, поготово имајући у виду могућност даљег унапређења садржаја, кроз могуће увођење етно-еко садржаја на тим локацијама.

Већ присутан манифестациони туризам има значајан потенцијал за даље ширење, имајући у виду и будуће побољшање саобраћајне инфраструктуре, нарочито са скором изградњом новог граничног прелаза те завршетком ауто-пута према Хрватској/ЕУ, уз нови мост преко ријеке Саве и нови спојни пут на аутопут Београд-Загреб.

Отвара се простор за нове манифестације као и за унапређење постојећих, као што су „Градишка јесен“, „Градишко љето“, „Дани зиме на Козари“, „Здравофест“, „КозАрс“, „Потозарско посијело“, „Петровдански сабор фолклора“, „Козарски етно“ итд.

¹⁰ Градишка је данас најфреквентнији гранични прелаз за путнички и теретни саобраћај у БиХ, са комплетном опремом за контролу и царинење свих врста роба те са преко 4 милиона путника годишње

¹¹ Пловност Саве је ограничена осцилацијама водостаја (високе или ниске воде), могућношћу проласка испод мостова, плићацима и неуређеним оштрим кривинама на појединим дионицама тока ријеке

¹² У овом тренутку не постоје пристанишни капацитети нити одговарајући објекти типа марина и сл.

Већ постојећа такмичења у спортовима на води и риболову са припадајућим манифестацијама свакако чине добар потенцијал за нови замах туристичкој привреди општине.

Боравак туриста на подручју општине могућ је у 5 мотела („*Taxi bar*“, „*Еурека*“, „*Italy*“, „*Atos*“ и „*Actros*“), бунгаловима „*Балкис*“ и „*Рибарски сан*“, преноћишту „*Језеро*“ и хостелу „*Арт*“, са укупно 214 лежајева распоређених на 58 соба, 11 бунгалова и 4 апартмана¹³.

Након пада броја долазака и ноћења на територији општине у периоду 2010-2014, од 2015. године биљежи се позитиван тренд, тако да је 2017. година достигла рекордну 2010. годину. Забиљежено је 3.665 долазака са укупно 5.551 ноћењем, од чега су око 61% (3.382) остварили страни гости¹⁴.

III - 1.3.8. Пољопривредни потенцијали и производи, пољопривредна домаћинства

Општина Градишка је традиционално окренута пољопривреди те се, уз прерађивачку индустрију, пољопривреда сматра главним привредним ослоном општине, што је видљиво и из чињенице да је Градишка један од највећих произвођача хране у Републици Српској и БиХ.

Чак 72% домаћинстава општине су руралног типа и највећим дијелом своју егзистенцију остварују у сектору пољопривредне производње, како за сопствене потребе, тако и за тржиште.

Посебан потенцијал за развој пољопривредне производње имају долињска тла у Лијевче пољу и уз рјечицу Јабланицу, Врбашку и Лубину, те обронци Козаре и Просаре. Сходно Карти употребне вриједности земљишта рађеној за потребе Просторног плана РС, чак 92.13% пољопривредног земљишта општине заузимају земљишта која припадају првој групи земљишта по употребној вриједности (2. – 4. категорија).

Сса. 78% укупног обрадивог земљишта је у посједу приватног сектора.

Релативно велике површине и висок квалитет пољопривредног земљишта повољне конфигурације чине огроман потенцијал за будући развој агрокомплекса.

Пољопривредно земљиште простире се на преко 500 km², што чини 2/3 (50.003 ha) укупне територије општине, док остатак покривају шуме (20.877 ha) и неплодно земљиште (5.284 ha). Чак 93,2% пољопривредног земљишта је обрадиво и чине га оранице (37.311 ha), воћњаци (2.228 ha), ливаде (7.077 ha) и виногради (8 ha).

¹³ Подаци из „Материјала за израду Стратегије развоја туризма општине Градишка“, ЈУ „Туристичка организација општине Градишка“.

¹⁴ Подаци Републичког завода за статистику РС

Граф 10 - Структура обрадивог пољопривредног земљишта општине Градишка, 2017. година

Извор података: Евиденција Одјељења за привреду и пољопривреду

Статистички подаци везани за пољопривреду су значајно изгубили на репрезентативности од 2013. године када је покренут процес пререгистрације пољопривредних газдинстава (у комерцијална и некомерцијална), а званична статистика постала заснована на подацима о тако пререгистрованим газдинствима, културама и површинама. Од укупно 4.339 пољопривредних газдинстава регистрованих на подручју општине Градишка уочи ступања на снагу актуелног правилника (1.11.2013. године), до краја 2017. године пререгистрацију је извршило свега 60% (2.606 са крајем 2017. године, односно 2.840 средином 2018. године) па се званична структура газдинстава, земљишта и култура из времена прије регистрације сматра поузданијим показатељем него садашња. Такође, примјетно је да су у процес пререгистрације ушла углавном већа пољопривредна газдинства па је број званично регистрованих мањих газдинстава (површине до 10 ха каквих је сса. 90% од укупног броја) данас значајно мањи у односу на 2013. годину (31.12.2017. године – 2.316, у односу на 3.858 из октобра 2013. године).

Табела 3 - Структура пољопривредног земљишта општине Градишка регистрованог 31.10.2013. године – прије ступања на снагу новог правилника

Њива	Ливада	Шума	Пашњак	Воћњак	Остало	Трстици	Неплодно	Башта, врт	Виноград	Рибњак	УКУПНО
20.407,82	3.051,49	2.275,27	1.083,83	841,36	247,23	113,81	11,01	9,97	2,03	0,74	28.044,56

Имајући у виду недоречености званичне статистике те резултате накнадних истраживања и увида у стање на терену, општинске службе¹⁵ су извршиле процјену стања на терену током 2018. године према којој на територији општине Градишка, у руралном подручју, живи нешто

¹⁵ Одсјек за пољопривреду унутар Одјељења за привреду и пољопривреду општине Градишка

преко 10.000 домаћинстава, од тога са пољопривредом као основном дјелатности сса. 2.000 домаћинстава (20%), док је код 6.000 домаћинстава (60%) пољопривреда само допунска дјелатност. Око 2.000 домаћинстава (20%) у руралном подручју општине се не бави пољопривредном производњом.

Услед актуелних климатских промјена пољопривредна производња је недовољно припремљена за све израженије ризике (елементарне непогоде типа мраз, поплава, града и сл.) и трпи значајне штете на територији општине Градишка, процијењене на преко 76 милиона КМ у периоду 2012 – 2017. Једино је 2013. година прошла без штета, али је изузетан род свих култура забиљежен у цијелој регији те године довео до великих робних вишкова и значајног смањења цијена производа, што је опет додатно смањило профитабилност пољопривредне производње.

Табела 4 - Преглед штета у пољопривреди за период 2012. – 2017. година¹⁶

Мјесец и година	Непогода	Врста производње	Штета, мил. КМ
Април 2012. г.	Мраз	Воћарство и повртларство	24,02
Мај и јуни 2014. г.	Град	Воћарство и повртларство	11,51
Мај и септембар 2014. г.	Поплаве	Ратарство и сточарство	2,15
Мај 2015. г.	Град	Воћарство, повртларство, ратарство	4,17
Јануар 2016. г.	Снијег	Пластеници, стакленици и штале	0,86
Април и јуни 2016. г.	Мраз, град	Воћарство и повртларство (мање)	17,81
Април 2017. г.	Мраз	Воћарство	16,05
Укупно			76,57

И поред претрпљених штета посљедњих 5-6 година, пољопривреду општине Градишка и даље носе: ратарство, повртларство, воћарство и сточарство.

РАТАРСТВО И ПОВРТЛАРСТВО

Ратарску производњу је у поратном периоду карактерисала повећана производња кукуруза, уз смањење производње крмног биља и пшенице. Посљедњих година дошло је до повећања сјетвених површина под кукурузом, али још значајније повећање су забиљежили раж, јечам, зоб и тритикале. Порасле су и површине под поврћем, тако да је крајем 2017. године било укупно 25.980 ха сјетвених површина, од чега 1.020 под поврћем, 12.000 под кукурузом, 3.500 под пшеницом и 4.280 под крмним биљем.

У ратарској и повртларској производњи долази до постепеног увођења адекватних агротехничких мјера (нпр. наводњавање у повртларству и производњи кукуруза) које доприносе бољем уроду, иако временске непогоде и даље периодично наносе значајне штете.

Повртларска производња заснива се на производњи поврћа на отвореном пољу - сса. 1.100 ха и пластеницима (рјеђе у стакленицима) – сса. 30 ха.

¹⁶ Из Информације о стању у пољопривреди на подручју општине Градишка за 2017. годину

Табела 5 - Најзаступљеније повртларске културе на подручју општине:

Повртларска култура	Површина (ха)	%
Кромпир	660,0	60,0
Купус	137,5	12,5
Лубеница	115,5	10,5
Црвени лук	77,0	7,0
Паприка	44,0	4,0
Парадајз	22,0	2,0
Остало	44,0	4,0

Укупна производња поврћа процјењује се на сса. 50.000 тона, а уз просјечну цијену од сса. 0,35 КМ/кг, укупан приход од повртларске производње могао би износити око 17,5 милиона КМ.

ВОЋАРСТВО

Општина Градишка има посебно повољне агроклиматске услове за воћарску производњу па је у дужем временском периоду, све до 2012. године, биљежен велики пораст заснивања високо интензивних засада воћа, како у брдском, тако и у равничарском подручју општине. Раст је заустављен са првим великим штетама 2012. године, а стагнација се наставила и у периоду након 2013. године, када су биљежене временске непогоде са великим штетама у пољопривреди.

И поред тога, чак 40% производње воћа Републике Српске оствари се на територији општине Градишка. Под воћњацима је око 1.750 ха, са око 400 активних произвођача, углавном на мањим површинама (1 – 5 ха), а осим индивидуалних произвођача у производњи воћа ангажована су и привредна друштва. Смјештајни капацитет хладњача је око 15.000 тона, што је још увијек недовољно за потенцијал производње на територији општине.

Табела 6 - Преглед структуре засада на подручју општине Градишка 2017. године¹⁷

Врста воћа	Површина, ха	%	Принос t/ха	Укупан очекивани принос - t
Јабука	1.150	65,72	35	40.250
Крушка	360	20,57	25	9.000
Шљива	160	9,14	25	4.000
Бресква, трешња, вишња, дуња	80	4,57	20	1.600
Укупно	1.750	100	-	54.850

У међувремену, дошло је и до додатног проширења површина под воћем, тако да је процјена да је данас под јабуком сса. 1.330 ха и крушом сса. 400 ха, што омогућава укупну производњу од сса. 60.000 тона у условима просјечних приноса.

Под виноградима је само 8 ха, а ароматичног биља готово да и нема, тако да ове двије културе имају занемариво учешће у укупној производњи.

¹⁷ Из Информације о стању у пољопривреди на подручју општине Градишка за 2017. годину

Пчеларство је у благом порасту, са око 5.400 пчелињих друштава и преко 100 пчелара организованих у два удружења.

СТОЧАРСТВО

Већ дужи низ година, сточарство је значајна грана пољопривреде за општину Градишка, с тим да је у структури саме производње посљедњих година дошло до бројних промјена. Од некадашње лидерске позиције у свињогојству (индустријски узгој и држање племенитих пасмина, првенствено на фарми у Новој Тополи), са преко 30% учешћа у РС, фокус је премјештен на производњу млијека, што је у први план истакло говедарство.

Данас се на територији општине произведе преко 20 милиона литара млијека од преко 4.000 музних крава¹⁸, док се годишње утову и преко 4.000 јунади.

Свињогојство је и даље значајно присутно те се процјењује да општина данас има око 7.500 расплодних крмача и сса. 50.000 товних свиња годишње.

Пилићарство је такође доживјело видљив раст па општина данас располаже са 30 објеката за тов пилића, капацитета сса. 300.000 пилића по турнусу. То значи да се годишње може увовати око 1.500.000 пилића, што омогућава производњу од сса. 3 милиона кг свјежег пилећег меса.

Привреда општине Градишка традиционално је заснована на пољопривреди. Посљедњих година расте значај прерађивачке индустрије, предвођен секторима дрвопрераде, металопрераде те прераде хране који носе највећи дио прихода, добити, извоза и запослености на територији општине.

У области пољопривреде Градишка има лидерску позицију у РС/БиХ у воћарству, нарочито у производњи јабука, док је у сточарству свињогојство свој некадашњи примат уступило говедарству (производња млијека, тов јуница), а дјелимично и пилићарству. Захваљујући великим површинама квалитетног земљишта и повољним климатским условима, ратарство и повртларство су такође изузетно развијени у поређењу са остатком РС/БиХ, док се виноградарство и производња ароматичног биља готово и не примјећују.

Приходи и добит привреде константно расту, док запосленост и плате стагнирају, што указује на пораст продуктивности, али ниво плата запослених не прати тај тренд, остајући испод просјека РС. Трендови раста поменутих приоритетних сектора, уз значајно учешће и раст сектора трговине, дају основ за даље активирање привредних потенцијала.

Стратешки изазов за општину биће даље унапређење конкурентности локације што ће омогућити раст запослености, подржати развој људских ресурса и предузетништва, како кроз ефикасно стављање у функцију постојећих *brownfield* капацитета, постојећих и планираних пословних зона, тако и кроз побољшање структуре локалне привреде, од повећања прерађивачких капацитета, првенствено у преради хране, повећања капацитета за чување воћа, увођења модерних технологија и иновативних рјешења у прерађивачкој индустрији па до снажнијег раста сектора који имају видљив потенцијал, али су претходних година били занемарени, као што су туризам, логистика, транспорт и сл.

Посебан изазов представљаће и смањење ризика од штета узрокованих природним непогодама у пољопривреди, које су практично зауставиле раст интензивних засада, од воћа и поврћа до житарица, у периоду од посљедњих шест година.

Као кључно питање намеће се рјешавање већ израженог демографског проблема – константне депопулације која локалну привреду оставља без главног ресурса, адекватно профилисане радне снаге.

¹⁸ По званичним подацима АПИФ-а тај број је 3,767, али је сигурно да одређен број индивидуалних произвођача није регистрован па самим тим нити евидентиран у званичним статистикама.

III – 1.3.1. Пословно окружење

Посебно битна претпоставка за раст локалне економије је и пословно окружење на територији општине. Крајем 2017. године Општина Градишка је успјешно окончала процес у оквиру Програма сертификације повољног пословног окружења у југоисточној Европи (*BFC SEE – Business Friendly Certification South East Europe*) те се на тај начин сврстала у групу од око 90 јединица локалне самоуправе у регији које су се позитивно истакле у стварању услова за развој бизниса и привлачење инвестиција.

Општина је задовољила и добрим дијелом премашила захтјеве по свим критеријумима:

1. Стратегија економског развоја
 - Учинити транспарентнијим извјештаје о реализацији стратегије;
2. Организациона јединица задужена за локални економски развој
 - Унаприједити анкетање пословне заједнице те урађене анализе начинити транспарентним;
 - Унаприједити базе података те интерне капацитете јединице за ЛЕР;
3. Стални Привредни савјет
 - Одржати динамику рада који је потребно стандардизовати, периодично радити секторски те константно промовисати и учинити максимално транспарентним;
4. Систем услуга за добијање грађевинске дозволе
 - Унаприједити техничке и људске ресурсе;
5. Аналитичка основа за подршку локалној пословној заједници и привлачење инвестиција
 - Развити процедуре и нову организацију рада (укључујући истраживања и анкете), проширити обухват у прикупљању података те појачати базе и интерне ресурсе;
6. Активности на промоцији улагања и квалитета пословног окружења у општини
 - Систематизовати активност, уз сталан рад на одржавању и побољшању интернет (укључујући друштвене мреже) презентације општине;
7. Кредитна способност и кредитна оправданост
 - Задржати добре праксе задуживања само за потребе реализације развојних докумената и Плана капиталних инвестиција;
8. Праћење динамике локалног тржишта рада и активан однос према утврђеном стању и потребама
 - Континуирано снимати потребе локалне привреде (анкете, истраживања) за радном снагом те наставити са адекватним измјенама школског програма у складу са дефинисаним потребама пословне заједнице;
9. Сарадња јавног и приватног сектора
 - Наставити добре праксе, на транспарентан начин

10. Адекватна инфраструктура и поуздане комуналне услуге

- Обезбиједити ставове пословне заједнице у дефинисању приоритета;
- Обезбиједити систем за пријаву комуналних проблема који укључује и транспарентну информацију о начину рјешавања тих проблема;

11. Општина проводи транспарентну пореску политику и политику наплате такси којима се стимулише економски развој

- Укључити пословну заједницу (Привредни савјет) у доношење одлука о врстама и висини локалних такси
- Увести систем олакшица за приоритете и потенцијалне инвеститоре;

12. Информационе технологије и комуникација

- Даља модернизација ИКТ система, са сталним системом мониторинга;
- У оквиру система развити механизам пријема жалби и сл., са транспарентним начином поступања по истим;

Евидентно је да је по неким од наведених критеријума потребно интензивније радити како би се додатно унаприједило локално пословно окружење, даље унапређујући непосредну сарадњу између општинске администрације и локалне привреде, уз бољу документованост одређених процеса.

III.1.4. Преглед стања и кретања на тржишту рада

III - 1.4.1. Запосленост

Запосленост¹⁹ на подручју општине Градишка у свим секторима (привредна друштва, самостални предузетници, јавне установе, фондови, банке и остало), у посљедњих пет година има нешто израженији тренд раста од просјека Републике Српске.

На дан 31.12.2017. године број званично запослених износио је 9.475²⁰, што је за 446 (5%) више него годину дана раније, односно за 1.050 (12,5%) више него крајем 2013. године која је била посљедња година у којој је забиљежен негативан тренд запошљавања на територији општине.

И поред остварених позитивних трендова у запослености, нису забиљежени задовољавајући трендови у кретању плата на територији општине, јер се просјечна плата и даље налази испод нивоа Републике Српске и та се разлика не смањује.

¹⁹ У овај број нису укључени запослени у одбрани, запослени на индивидуалним пољопривредним газдинствима, те запослени код међународних организација и у представништвима БиХ у иностранству

²⁰ Извор: Информација о стању у привреди у општини Градишка за 2017. годину

Табела 7 - Просјечне нето плате за период 2013 – 2017. година

Просјечна нето плата	2013	2014	2015	2016	2017
Градишка	754	763	766	789	766
РС	808	825	831	836	831
% (од РС)	93,32%	92,48%	92,18%	94,38%	92,18%

Извор података: Информација о стању у привреди општине Градишка за 2017. годину

Ипак, најбрже растући сектори (прерађивачка индустрија) се све више сусрећу са проблемом недостатка радне снаге, што је креирало притисак на повећање плата, нарочито за стручну радну снагу. У наредним годинама се очекује јачање тог тренда, што би, уз очекивани привредни раст узрокован локацијском предности општине, требало довести то видљивијег пораста просјечних плата на територији локалне заједнице.

Према подацима Пореске управе РС о лицима којима се по основу запослења уплаћују порези и доприноси на лична примања (евиденција запослених по основу пребивалишта), на дан 30.6.2018. године на територији општине Градишка, укупан број запослених износио је 11.274, што је повећање од 246 лица за првих 6 мјесеци 2018. године (11.028 запослених на дан 31.12.2017. године).

Табела 8 - Укупан просјечан број запослених на годишњем нивоу

Подручје	ГОДИНА					ИНДЕКС	
	2013	2014	2015	2016	2017	2017/13	2017/16
Градишка	8.425	8.631	8.792	9.029	9.475	112,46%	104,94%
РС	238.640	241.544	245.975	253.306	260.608	109,21%	102,88%

Извор података: Информација о стању у привреди у општини Градишка за 2017. годину

У структури запослених, жене су 2012. године чиниле нешто испод 43%, док у 2016. години учешће жена у укупно запосленој популацији прелази 45%.

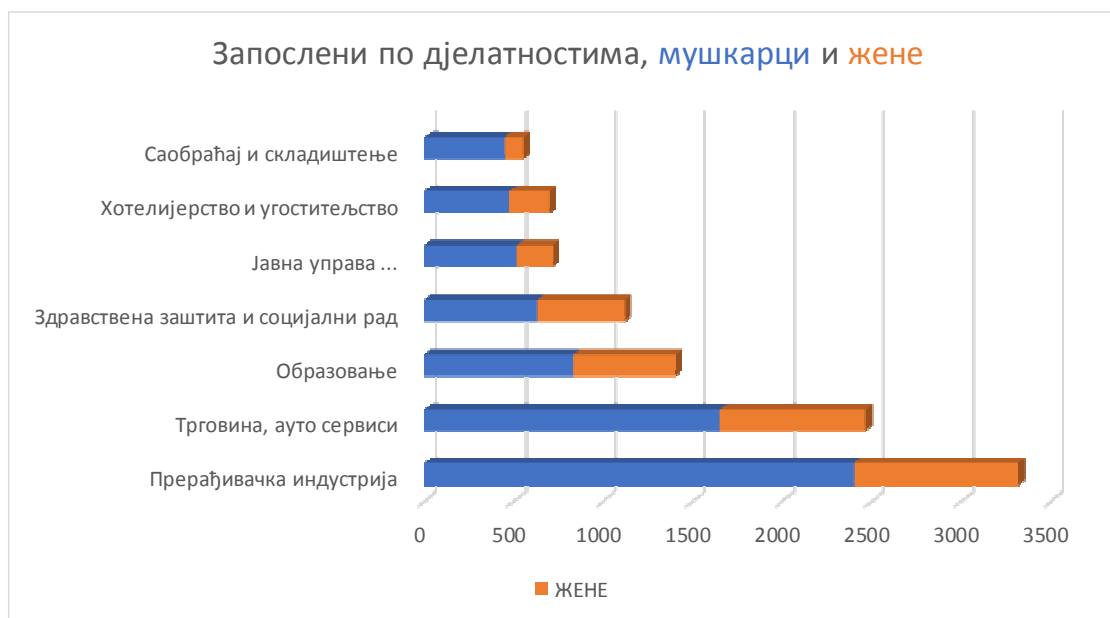
Према подацима АПИФ-а на дан 31.12.2017. године, у 493 регистрована привредна друштва запослено је 5.773 лица, односно 61% од укупног броја запослених у општини. Забијежен је и пораст од 46 новозапослених лица (2,9%) у односу на претходну годину.

Последњи расположиви подаци о укупној запослености на територији општине Градишка²¹ према класификацији дјелатности²² показују да је укупан број запослених 12.710.

У наставку су приказане најзначајније дјелатности које су носиоци запошљавања на територији општине и запошљавају преко 80% од укупног броја запосленог становништва. Прерађивачка индустрија са преко 26% и трговина са преко 19% учешћа су најважније дјелатности по броју радних мјеста.

²¹ Подаци РЗЗС РС за 2016. годину²² Подаци укључују и запослене у области одбране, на пољопривредним газдинствима, код међународних организација те запослене на територији других јединица локалне самоуправе

Граф 11 - Запослени по дјелатностима, жене и мушкарци

Извор података: РЗЗС РС

На територији општине послује 5 великих правних лица (са преко 250 запослених) која запошљавају 27,5% од укупног броја запослених и 15 средњих предузећа (са 50-249 запослених) у којима је ангажовано 25,9% запослених, док преостала мала предузећа (са мање од 50 запослених) чине 96% од укупног броја предузећа и запошљавају 46,6% запослене радне снаге.

Међу десет највећих послодаваца, уз пружаоце услуга из јавног сектора (дом здравља, болница, градска чистоћа) налазе се четири предузећа из прерађивачког сектора (дрвопрерада и металопрерада по два предузећа) те по једно предузеће из сектора вађења руде и камена, текстилне и електро-индустрије.

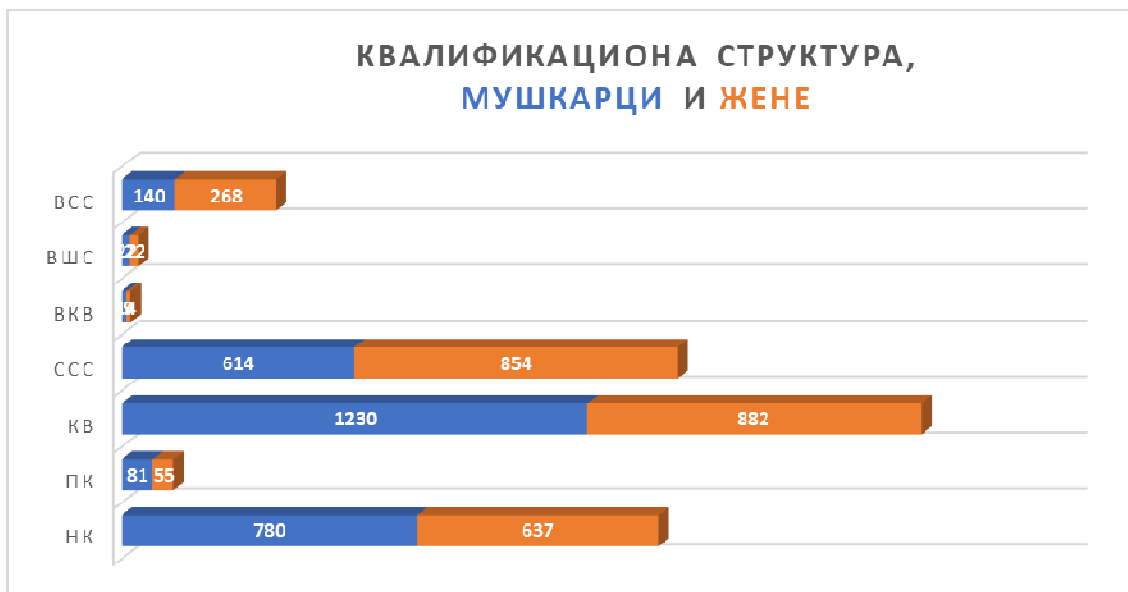
III - 1.4.2. Незапосленост

На дан 31.12. 2017. године, на евиденцији незапослених²³ у општини Градишка евидентирана су укупно 9.532 лица, док се 5.608 лица (од чега 2.727 или 48,63% жена) сматра активним тражиоцима посла, тј. активном понудом радне снаге. Из поменутог произилази да су 3.924 лица пријављена на евиденцију углавном због остваривања других права (здравствене или социјалне заштите и сл.) и да нису активни тражиоци запослења.

У структури незапослених (активна понуда) највише су заступљени квалификовани радници, техничари – ССС и неквалификовани радници. На дан 31.12.2017. године, на евиденцији незапослених лица није било регистрованих магистара (по старом програму) и доктора наука.

²³ Из Информације о социјалној ситуацији за 2107. годину, а на основу података РЗЗС РС, Биро Градишка

Граф 12 - Квалификациона структура активних тражилаца посла на дан 31.12.2017. године

Извор података: РЗЗЗ РС

Највећи број незапослених су квалификовани радници (III степен) - 2.112, затим ССС (IV степен) - 1.468 и НК радници - 1.314.

На евиденцији незапослених се налази и 136 ПК - НСС радника, 23 ВКВ радника, 44 лица са ВШС, 120 лица са ВСС (студијски програм у трајању од три године), 278 лица са ВСС (студијски програм у трајању од четири, пет и шест година), 10 лица са мастер дипломом (300 ECTS бодова), те 103 лица без завршене основне школе.

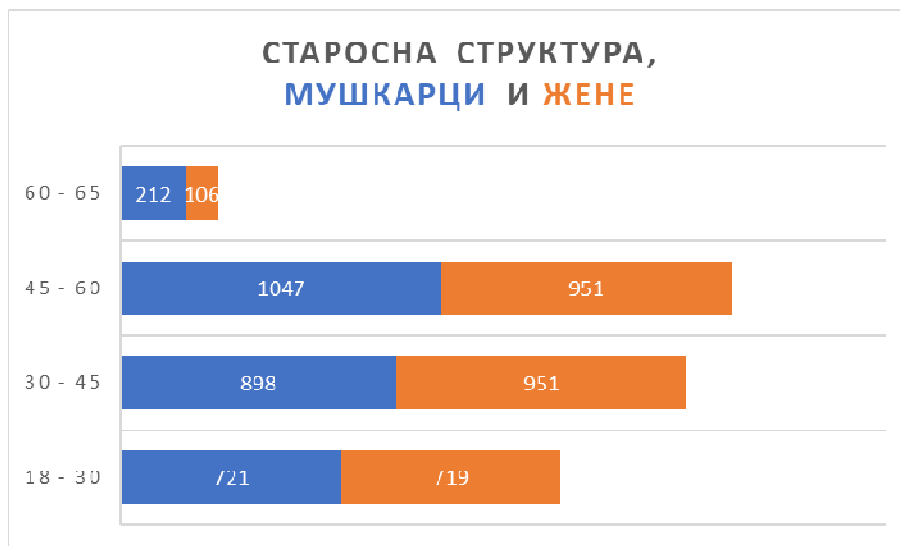
У 2017. години број новопријављених лица на евиденцији Бироа за запошљавање Градишка био је 2.226. Број лица која се први пут пријављују на евиденцију износио је 723, што је за 330 мање него 2016. године.

У току 2017. године, са евиденције незапослених одјављена су 3.532 лица, од чега, по основу запослења и обављања приватне дјелатности 1.789, док је 251 лице стекло услове за пензионисање и брисано са евиденције незапослених.

Чак 1.077 лица одјављено је због непоштовања рокова јављања на Биро. Наведена категорија након шест мјесеци стиче право за поновно пријављивање и тада се евидентирају као лица која се први пут пријављују на Биро, због чега овај број новопријављених лица треба узети са резервом. Остатак одјављених односи се на одјаве по основу наставка школовања, промјене школске спреме, пресељења и других личних разлога.

Највећа концентрација незапослених је у старосној групи од 40 до 65 година. Учешће незапослене женске радне снаге у најмлађим и најстаријим категоријама незапослених је нешто ниже (43% до 20 година и 33,33% преко 60 година), док у средњем старосном распону (од 24 до 50 година) износи преко 50%.

Граф 13 - Старосна структура активних тражиоца посла на дан 31.12.2017. године²⁴

Извор података: 333 РС

Током 2018. године наставља се тренд смањења броја евидентираних незапослених лица, тако да на дан 31.5.2018. године број активних тражилаца посла износи 5.384 или за 224 лица мање него на истеку претходне године. Учешће незапослених жена износи 50,1%.

Уз већ наведене разлоге за брисање са евиденције, смањењу броја незапослених лица допринијеле су и активне мјере запошљавања које су првенствено укључивале реализацију програма и пројеката подршке запошљавању и самозапошљавању незапослених лица – активних тражилаца посла, путем малих грантова.

У сарадњи са 333 РС и ресорним министарством у току 2017. године покренуто је 5 пројеката, од који су неки још увијек у току, тако да коначне резултате још није могуће сагледати. Док за неке од пројеката није било заинтересованих послодаваца (нпр. „Пројекат обуке, доквалификације и преквалификације“), неки су ипак успјешно реализовани, као нпр. „Пројекат подршке самозапошљавању“, у оквиру којег је одобрено и реализовано 15 захтјева уз исти број укључених лица. У оквиру „Пројекта подршке запошљавању и самозапошљавању дјеце погинулих бораца, РВИ и незапослених демобилисаних бораца ВРС“ одобрена су 3 захтјева за запошљавање дјеце погинулих бораца и реализован један, а одобрена су и реализована 2 захтјева за самозапошљавање. Код РВИ и демобилисаних бораца ВРС запослено је 7 лица кроз 3 пројекта те подржано самозапошљавање 7 лица. „Пројекат подршке запошљавању Рома“ подржао је самозапошљавање једног лица, на основу само једног поднесеног захтјева, као и запошљавање 13 лица код послодавца, на основу одобрених 11 захтјева. Кроз пројекат подршке стицању радног искуства високообразованих младих људи - „Први посао“, ангажовано је 8 лица код исто толико послодаваца.

На простору општине Градишка повећава се интересовање за самозапошљавање, као и за запошљавање код привредних субјеката. Наведени пројект и програми запошљавања пружају адекватну подршку, како незапосленим лицима, тако и послодавцима.

²⁴ Извор 333 РС

Уз већ постојећу активност посредовања при запошљавању, Завод за запошљавање проводи и активности едукације незапослених лица за активно тражење посла у оквиру Клуба за тражење посла.

На основу незваничних података јавних установа тренутно је у јавном и приватном сектору запослено 10.134 радника и за око 90% њих се редовно измирују обавезе доприноса од стране послодаваца.

Статистички подаци и даље не дају потпуну слику о стању запослености и незапослености, јер не постоје систематизовани подаци о броју лица ангажованих по уговору о дјелу, сезонским пословима за које нису пријављени итд., иако се, на основу контаката са појединим послодавцима и незапосленим лицима, може утврдити да тај број није занемарив.

III - 1.4.3. Пензионери

На дан 31.12.2017. године, на подручју општине Градишка било је укупно 8.944 пензионера или 18% од укупног броја становника општине²⁵, што је повећање од 128 у односу на крај претходне године. Око 85% ове популације организовано је у оквиру Удружења пензионера активног кроз 20 мјесних удружења.

Просјечна исплаћена пензија у 2017. години на територији општине Градишка је била 305,26 КМ или 87% од просјечно исплаћене пензије на нивоу РС.

Главни узрок овако ниске просјечне пензије је превелико учешће породичних и инвалидских пензија. Личних пензионера има свега 57,5% (5.147), док је породичних 2.457 (27,5%), а инвалидских 1.340 (15%).

Због лошег социјалног и економског положаја, један дио пензионера принуђен је да се активира на тржишту рада, углавном неформално, али званични подаци о томе у овом тренутку не постоје. Због смањене радне способности и других ограничења која прате старију популацију, побољшање свог животног стандарда пензионери првенствено могу остварити кроз систем социјалне заштите (локални и ентитетски буџети), а потом захваљујући доброј вољи друштвено одговорних појединаца и предузећа.

У протеклом периоду, градишка привреда остварује сталан раст те је и пораст запослености израженији него на нивоу РС. И поред тога, званична стопа незапослености на подручју општине од скоро 40% крајем 2016. године, остаје значајно виша од просјека за РС (ска. 33%).

Посљедњих година евидентан је тренд раста запослености и пада незапослености коме доприноси и одлив млађе радне снаге, углавном у земље западне Европе.

Квалификациона и старосна структура евидентираних незапослених лица може омогућити постојећим приоритетним секторима (прерађивачка индустрија и пољопривреда) да пронађу адекватну радну снагу (углавном КВ и ССС, свих старосних група).

Важан стратешки изазов представља стварање динамичног тржишта рада које ће кроз одговарајуће интервенције (обуке, преквалификације, доквалификације, подстицаји, сарадња јавног и приватног сектора и друге) допринијети стварању радне снаге усклађене са потребама локалне привреде.

²⁵ РЗС РС у својој публикацији „Градови и општине РС 2017. године“ процјењује број становника општине Градишка на 48.385

III.1.5. Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја

III. 1.5.1. Образовање

Законом о основном васпитању и образовању РС уређена је дјелатност основног васпитања и образовања као дио јединственог васпитно-образовног система Републике Српске. Скупштина општине Градишка на сједници 18.04.2013. године је донијела Одлуку о уписним подручјима на подручју општине Градишка, док наставни план и програм по којем се остварује наставни процес доноси министар на приједлог Републичког педагошког завода.

Средства за рад школа које оснива Република обезбјеђују се из буџета Републике, буџета Општине и других извора према могућностима, док општина, на чијем подручју се налази сједиште школе, може обезбједити дио средстава за изградњу, опремање и инвестиционо одржавање школе, за такмичење ученика на општинском нивоу, као и трошкове такмичења ученика са подручја општине који учествују на регионалном такмичењу.

Кроз наведене законске одредбе, може се закључити да је рад основних школа највећим дијелом у директној надлежности републичких институција од оснивања, финансирања, контроле рада и остало.

Општина Градишка перманентно улаже у побољшање услова образовања, нарочито у инфраструктуру и објекте. У посљедње вријеме се, у подручју средњошколског образовања – стручна занимања, укључила и локална привреда, додатно обезбјеђујући наставна средства у форми поризводних машина и опреме.

На подручју општине Градишка образовање се обавља кроз рад седам основних, три средње школе и једне основне музичке школе. У 2005. години у Градишци је отпочео са радом Колеџ за пословни менаџмент, који је у 2007. години пререгистрован у Високу школу пословног менаџмента „Примус“ Градишка.

Школовање дјеце са посебним потребама се одвија у двије школе:

- ЈУ ОШ „Васа Чубриловић“ Градишка – 23 дјетета, од тога 12 са тешком и 11 са лаком менталном ретардацијом;
- ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Нова Топола – 16 дјеце са умјереном менталном ретардацијом.

Настава се одвија у складу са потребама дјеце и углавном је реализован индивидуалан приступ за сваког ученика. Такође, трошкове превоза ученика са посебним потребама у пуном износу финансира Општина Градишка, у складу са Правилником о субвенционисању ученика основних и средњих школа са подручја општине Градишка.

У жељи да обезбиједи што квалитетнију радну снагу за потребе локалне привреде, општина је омогућила и стипендирање студената са територије општине. Сходно евиденцији Одјељења за друштвене дјелатности, стипендије су обезбијеђене за:

Академска 2013/14. година – 204 студента

Академска 2014/15. година – 222 студента

Академска 2015/16. година – 184 студента

Академска 2016/17. година – 170 студената

Предшколско васпитање и образовање

Предшколско васпитање и образовање на подручју општине одвија се кроз рад Предшколске установе „Лепа Радић“, која се налази на три локације. Дјечији вртић је у 2011/2012 години похађало 281 дијете и овај број се повећава. Тако је у школској 2013/2014 години вртић похађало 282 дјетета, а у 2016/2017 години 322.

Обавезно образовање за све петогодишњаке у трајању од најмање три мјесеца је уведено од школске 2009/2010 године. Програмом припреме за полазак у школу у 2013/2014 години било је обухваћено 100, а у 2016/2017 години 142 дјетета.

Процјењује се да је програмима предшколског васпитања и образовања тренутно обухваћено мање од 15% укупног броја дјеце узраста 0-6 година. Да би се повећао број дјеце обухваћене овим програмима, потребно је ријешити проблем недостатка смјештајних капацитета на свим локацијама предшколске установе.

Број запослених у ЈПУ „Лепа Радић“ Градишка се повећао у посљедњим годинама. Тренутно је запослено 58 радника, од којих су 34 руководећи кадар и стручно особље које директно ради са дјецом. Кадровски капацитети су довољни за постојећи број дјеце.

Испитивање задовољства грађана радом вртића 2017. године показало је да је 39% испитаника/ца задовољно радом вртића, што је мање у односу на 2016. годину, када је било 45% задовољних испитаника/ца. Десет одсто испитаника/ца није задовољно радом установе. Најзадовољније су особе насељене у урбаним подручјима (49% случајева) и особе женског пола (48% случајева), док је степен незадовољства на већи код особа старости од 36 до 55 година (16% случајева) и особа насељених у руралним подручјима (16% случајева).

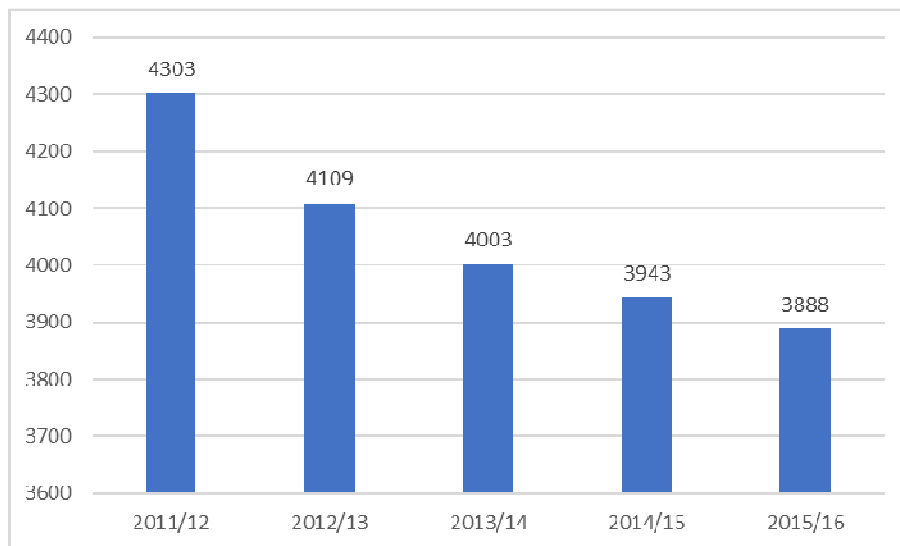
Основно образовање

Настава и програмски задаци у основношколском образовању врше се у 7 централних школа и 2 подручне школе (Врбашка и Ламинци) са 17 подручних одјељења. На подручју општине ради и Основна музичка школа "Бранко Смиљанић".

Основну школу на подручју општине Градишка у 2016/2017 години похађало је 3.806 ученика, од чега је у први разред уписан 391 ученик. У протеклом периоду број ученика у основним школама смањивао се у континуитету (Граф. 14.). У школској 2016/2017. години укупан број ученика је за 28% мањи од броја ученика у 2004/2005. години.

С обзиром на смањење наталитета и негативан природни прираштај у посљедњој деценији, може се очекивати и даље смањење броја ученика у основним школама. Укупан број наставног особља у основним школама није се значајно мијењао у периоду од 2011. до 2017. године. У 2017. години било је 336 наставника у основним школама.

Граф 14 - Број ученика у основним школама у општини Градишка

Извор података: Публикација „Градови и општине Републике Српске“, 2017, Републички завод за статистику Републике Српске

Пројекти реконструкције у претходном периоду омогућили су услове за обављање наставе у подручним школама првенствено у погледу доступности квалитетне комуналне инфраструктуре и употребне вриједности школских објеката, али опремање савременим наставним средствима још није завршено па је неопходно и даље наставити овај процес. У дијелу школа које су имале најлошије услове за одвијање наставног процеса санирани су кључни проблеми, као што су реконструкција оштећених кровова или подова (2014. и 2015. године санирана је ОШ „Васа Чубриловић“, набављен је котао за ОШ „Петар Кочић“, Нова Топола, као и дидактичка опрема за ОШ „Козарска дјеца“, саниран је под у ОШ у Новом Селу и сл.). Основна школа у Јазовцу је опремљена од Министарства просвјете и културе РС те су у тој школи након 9 година огласило школско звоно. Тако ће санацију ОШ Петрово Село финансирати Кабинет Предсједника РС, а ОШ Горњи Карајзовци Министарство просвјете и културе РС (током 2018. године већ је уграђена нова столарија, санирани мокри чворови и асфалтиран прилаз). Овим ће се заокружити процес санације и стварања основних претпоставки за рад подручних школа.

У већини објеката основних школа приоритетне инвестиције односе се на замјену крова, столарије и фасаде, те на санацију мокрих чворова и канализационе мреже. Већина школа ове инвестиције планира реализовати кроз пројекте енергетске ефикасности које имплементира UNDP у сарадњи са Општином Градишка и Министарством просвјете и културе РС.

Основну музичку школу је у 2016/2017 години похађало 216 ученика у 27 одјељења, што је благо повећање у односу на 2013/2014 годину када је било 209 ученика. Ученици музичке школе су у претходном периоду постигли значајне резултате на такмичењима у Републици Српској, као и на међународним такмичењима.

Самосталним концертима и учешћем на значајним културним манифестацијама, ова школа је дала допринос културном стваралаштву општине. У наредном периоду планиран је даљи

развој и унапређење наставе у школи, те одржавање постојећих и набавка нових музичких инструмената.

Средње образовање

Средње школе на подручју општине Градишка (Гимназија, Средња стручна и техничка школа и Техничка школа) у школској 2017/2018. години похађало је 1530 ученика. Број ученика у средњим школама смањивао се у протеклом периоду. У односу на школску 2014/2015. годину, број ученика је мањи за 396 или 21% (те године било је укупно 1926 ученика). Највише је смањен број ученика у Гимназији (Табела у наставку).

Табела 9 - Број ученика у средњим школама у општини Градишка

Школа	Укупан број ученика			Број ученика уписаних у први разред		
	2014/15	2016/17	2017/18	2014/15	2016/17	2017/18
Гимназија	605	383	356	114	65	87
Средња стручна и техничка школа	676	627	607	188	172	157
Техничка школа	645	588	567	172	162	182
УКУПНО	1926	1598	1530	474	399	426

Извор: Информације о стању у области образовања на подручју општине у периоду 2014-2018. година, које се подносе Скупштини општине Градишка

Средња стручна и техничка школа обучава ученике за четири струке: Економија, право и трговина; Угоститељство и туризам; Пољопривреда и прерада хране; Здравство. Техничка школа има програме за три струке: Машинство и обрада метала; Шумарство и обрада дрвета; Електротехника.

Плановима изградње, доградње, санације и набавке опреме у Гимназији је у наредном периоду предвиђена реконструкција која укључује лимарске радове. У Средњој стручној и техничкој школи планирана је замјена дотрајалих врата и прозора, санација мокрих чворова, реновирање кабинета за практичну наставу, набавка информатичке опреме и других школских учила. У Техничкој школи вршиће се замјена подлоге у фискултурној сали, опремање кабинета мехатронике, као и набавка кориштене ЦНЦ машине за школску радионицу и пратеће опреме. Општина је у складу са расположивим средствима у 2017. години, поред редовног финансирања материјалних трошкова средњих школа, издвојила дио средстава на име интервентне помоћи школама за инвестиционо одржавање, суфинансирање школских такмичења и суфинансирање превоза ученика одређених категорија.

У оквиру Омладинске политике Општине Градишка за период 2014 – 2018, идентификована су два кључна проблема у области средњошколског образовања: неусклађеност образовних профила у средњим школама са потребама тржишта рада (недовољан број младих са завршеном средњом школом проналази посао у својој струци) и недостатак неформалног образовања. С обзиром да јединице локалне самоуправе у Републици Српској имају мали утицај на образовни систем, потребно је отворити дијалог усмјерен ка рјешавању ових проблема са Министарством за просвјету и културу Републике Српске, у чијој се надлежности налази формално образовање.

Високо образовање

Почетком октобра 2006. године у Градишци је отворена приватна високошколска установа - Висока школа за пословни менаџмент „Примус“ Градишка, која је дјеловала као лиценцирана високошколска установа за извођење студија у трогодишњем и четворогодишњем трајању. Од 1.10.2018. године „Примус“ престаје са радом (планира се покретање ликвидационог поступка)

и своје студенте преусмјерава на Универзитет за пословни инжењеринг и менаџмент – ПИМ, Бања Лука.

У академској 2016/2017 години било је уписано укупно 358 студената, а у школској 2014/2015 години 290 студената.

У оквиру Високе школе 2010. године отворена је школа за образовање одраслих „ПРИМУС-ЕДУ“, са програмима преквалификације, доквалификације, средњег стручног образовања и оспособљавања, а покрива више области III и IV степена образовања те оспособљавања за тренутно најтраженија производна и услужна занимања, од грађевинарства до савремених технологија обраде метала и дрвета.

III. 1.5.2. Култура и спорт

Култура

Јавне установе културе на подручју општине Градишка су: Културни центар, Завичајни музеј, Народна библиотека и Основна музичка школа "Бранко Смиљанић". На подручју општине дјелује девет културно умјетничких друштава са 800 чланова, Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“ и шест удружења грађана: УГ „Град позориште“, Огранак Вукове Задужбине, УГ „Скомрах“, Друштво књижевника Градишка, Удружење књижевника РС – Подружница књижевника Градишка, Удружење ликовних умјетника Градишка и УГ Денариус. Значајан допринос културном животу Градишке даје Основна музичка школа “Бранко Смиљанић”. У руралном подручју постоји једанаест домова културе који се користе за различите намјене и којима обично газдују мјесне заједнице.

У 2017. години, ЈУ Културни центар организовао је 161 догађај: 39 концерата, 23 позоришне представе, 23 књижевне вечери и промоције нових књига, 13 изложби, приказивање 31 филма, 26 састанака и семинара те 6 свечаних академија, које је посјетило преко 55.000 посјетилаца.

ЈУ Народна библиотека је у 2017. години имала 1,095 чланова. Библиотека располаже са око 70.000 инвентарних јединица библиотечке грађе и у континуитету ради на електронској обради књижног фонда. У 2017. години, организоване су 32 манифестације (књижевне вечери, промоције, изложбе, литерарно-ликовни конкурс „Градишка јесен“, радионице, итд.).

ЈУ Завичајни музеј је у 2017. години реализовао 14 гостујућих изложби, те већи број радионица и осталих активности које је посјетило преко 10.000 посјетилаца. Одржан је Први витешки фестивал у Републици Српској у сарадњи са удружењем грађана „Бели орлови“ из Београда и Стреличарским клубом из Бање Луке. Уведене су двије нове манифестације: Улице културе и Атеље на отвореном.

Број манифестација и број посјетилаца културних догађаја повећава се из године у годину. У периоду 2014-2017 остварен је раст броја корисника културних садржаја за око 40%. У организацији манифестација све јавне установе сарађују са невладиним организацијама, а Општина Градишка редовно издваја буџетска средства за финансирање и суфинансирање бројних културних пројеката и програма. У 2017. години, Општина је за суфинансирање културе расподјелила 108.000 КМ (49.700,00 по конкурс и 58.300 ванредних средстава).

Испитивање задовољства грађана културним дешавањима проведено 2017. године показало је да је 69% испитаника/ца задовољно, што је више у односу на претходну годину, када је 60% испитаника/ца било задовољно. Истовремено, 17% испитаника/ца одговорило да је

незадовољно. Резултати испитивања указују да је становништво општине задовољније културном понудом у 2017. години, него у претходној.

Информисање

Уз Радио Градишку, у области информисања од 2017. године укључен је и Радио Козара, нови електронски медиј у приватном власништву. Медијски простор обогаћују и кабловска телевизија ИНФО+, као и РТВ Виком, такође у приватном власништву.

Спорт

На територији општине Градишка у 2017. години било је 75 спортских организација, у 22 гране спорта, што представља 70% пораста у односу на 2003. годину када су дјеловале 44 спортске организације. Највећи број организација активан је у фудбалу (26), спортској рекреацији (9), кошарци (6) и каратеу (4).

Отворени спортски објекти на подручју општине су фудбалски стадиони (31), тениски центри (4), базени (3) и остали спортски и спортско - рекреативни објекти (13). Затворени спортски објекти су физкултурне сале основних школа (10), физкултурне сале средњих школа (3) и остале физкултурне сале (2). У протеклом периоду створени су нови спортски садржаји који ипак не омогућују значајан развој спорта (реализовани су пројекти Спортско-рекреативног центра уз ријеку Саву те „балон“ на Сењаку). Главни потенцијал за организовање спортских манифестација – поливалентна спортска дворана је дуго у изградњи и потребна су велика средства за њен завршетак. Значајнији помак у спорту ће бити могућ тек изградњом ове дворане и њеним стављањем у функцију.

Школски спорт је заступљен у редовној настави, школским секцијама, такмичењима поводом прослава дана школе и међушколским такмичењима. Постоји потреба за интензивирање сарадње и усаглашавање концепта развоја спорта између спортских клубова и образовних институција.

Крајем 2017. године, у сарадњи са Министарством породице, омладине и спорта РС, покренут је пројекат МОИ (Мале олимпијске игре), кроз лигашко такмичење у кошарци и одбојци, што је укључило око 250 дјеце у спортске активности.

Испитивање задовољства грађана спортским дешавањима 2017. године показало је да је 55% испитаника/ца задовољно, што је више у односу на претходну годину, када је било 50% задовољних. Готово четвртина - 24% испитаника/ца није било задовољно.

У закључку, може се рећи да актуелно стање спорта у Градишци нема развојну компоненту и адекватан систем организације. Број, стање и капацитет спортских објеката су недовољни за укупне потребе општине и све већи број спортских организација. Из тих разлога, усвојен је Програм развоја спорта Општине Градишка за период 2018-2022. Најважнији циљ овог Програма је да омогући и подстакне грађане да учествују у спорту, било као пасивни учесници – посматрачи, или као активни, непосредни учесници. У наредном периоду Програм треба оперативно разрадити, односно дефинисати приоритетне пројекте и обезбиједити ресурсе за имплементацију.

Евидентан је недостатак адекватних услова за развој спорта и рекреативне активности становника општине Градишка. Имајући у виду нарастајући значај рекреације за здравље популације, која се због модерног начина живота све мање бави физичким активностима, у наредном је периоду неопходно побољшати стање у овом домену.

III. 1.5.3. Здравствена и социјална заштита

Здравствена заштита

Носиоци здравствене заштите на подручју општине Градишка су здравствене установе, у јавном сектору (Општа болница, Дом здравља и Апотекарска установа) и у приватном сектору (8 здравствених установа, 10 стоматолошких ординација и неколико апотека).

ЈЗУ Болница Градишка пружа услуге секундарне здравствене заштите и поједине услуге терцијарне здравствене заштите. Дјелатност обавља преко 70 доктора различитих специјалности. Болница располаже са 200 болесничких кревета и има карактер регионалне болнице, јер пружа здравствене услуге становништву општина: Градишка, Србац и Козарска Дубица (према мрежи здравствених установа) као и општина Лакташи, Прњавор, Костајница, Нови Град, Дервента и Бањалука (према сопственом избору пацијената). У 2017. години, у Болници су хоспитализована укупно 9.943 пацијената (у 2016. години 9.340) који су на стационарном лијечењу провели 49.181 болничких дана (48.815 дана у 2016. години). Дужина лијечења појединачног пацијента у просјеку је била 4,95 дана.

ЈЗУ „Дом здравља“ је здравствена установа која пружа здравствене услуге из области примарне и дијела секундарне здравствене заштите. Савремено је опремљена и попуњена потребним кадровима. У сједишту установе налази се седам објеката чврсте градње и један објекат монтажне градње. На терену се налази пет објеката чврсте градње (Нова Топола, Дубраве, Горњи Подградци, Долина, Турјак и Ламинци) и 2 објекта монтажне градње (Јурковица и Орахова). На подручју општине, ЈЗУ „Дом здравља“ пружа услуге путем 26 акредитованих тимова породичне медицине у 17 амбуланти и то: 13 тимова у граду и 13 тимова у сеоском подручју. На овај начин здравственим услугама прекривено је цијело подручје општине. Амбуланте породичне медицине ЗУ „СЦ ДУЊИЋ“ Градишка и Специјалистичког центра ЗУ „СУБОТИЋ“ Градишка пружају услуге под једнаким условима када су у питању права корисника по основу здравственог осигурања. У протеклом периоду, у неколико сеоских амбуланти побољшани су услови за рад (саниране су амбуланте у Орахови и Јурковици те стављена у функцију теренска гинеколошка амбуланта, са преносним УЗВ апаратом). Још увијек постоје евидентне потребе за ширењем мреже и побољшањем услова у оквиру постојеће мреже сеоских амбуланти.

Здравствене услуге пружа особље адекватних квалификација и искуства, а у посљедњих пет година број запослених је на стабилном нивоу, са благим порастом током 2017. године.

Табела 10 - Број радника запослених у систему здравствене заштите општине Градишка

Број запослених радника		2013	2014	2015	2016	2017
ЈЗУ Дом здравља Градишка	здравствени	149	158	156	160	165
	остали	59	63	58	60	62
	укупно	208	221	214	220	227
ЈЗУ Болница Градишка	здравствени	263	272	266	261	271
	остали	57	56	55	56	59
	укупно	320	328	321	317	330
УКУПНО		528	549	535	537	557

Извор података: „Информација о стању у здравству на подручју општине за 2017. год.

ЈЗУ „Апотека Градишка“ послује у 8 апотека и 2 апотекарске станице. Установа има веома добро развијену галенску лабораторију, гдје се врши производња хербалних производа, галенских и магистралних припремака. Лијековима и санитарним материјалом становништво снабдијева и значајан број приватних апотека и апотекарских јединица.

Стање опште и личне хигијене становништва је углавном задовољавајуће. Међутим, сваке године региструју се случајеви обољелих од заразних болести. У току 2017. године, регистроване су 22 врсте заразних болести са 530 обољелих, од којих су најчешће: водене оспице (53,4%), ентероколитис (12,3%) и херпес зостер (9,2%). Здравље становника у сеоским подручјима угрожава лош квалитет воде за пиће у локалним водоводима (на примјер, у 2017. години у прољећној фази контроле 28 локалних водовода, хемијска неисправност утврђена је у 7 водовода, а бактериолошка неисправност у свих 28 водовода). Опасност пријети и од уједа животиња. Сваке године око 70 грађана упућује се на антирабичну заштиту, након озледа које су им нанијеле животиње, углавном пси луталице, мачке и свиње. У наредном периоду треба радити на побољшању епидемиолошке ситуације, првенствено провођењем мјера из програма превентивних активности. Када је у питању омладинска популација, анализа стања у Омладинској политици 2014-2018 показала је забрињавајући степен појаве болести зависности (алкохолизам, наркоманија, коцкање, пушење) и потребно је предвидјети мјере за превенцију и ублажавање ових проблема.

Испитивање задовољства грађана здравственим услугама 2017. године показало је да је 55% испитаника/ца задовољно радом домова здравља / амбуланти (што је мање у односу на 2016. годину, када је било 61% задовољних пацијената); 32% испитаника/ца одговорило је да је незадовољно. Најзадовољније су особе старости од 56 и више година (62% случајева) и особе женског пола (60% случајева). Најнезадовољније су особе насељене у руралним подручјима (41% случајева) и особе старости од 36 до 55 година (35% случајева).

По подацима за 2017. годину 20,500 грађана општине остварује право на здравствену заштиту, по основу уплате доприноса за здравствено осигурање, што је констанан број за период од посљедњих 5 година.

Одлуком Скупштине Општине Градишка од почетка 2017. године обезбијеђено је учешће Општине у финансирању примарне здравствене заштите за пензионере до 65 година старости.

Табела 11 - Здравствено осигурана лица у односу на укупно становништво по годинама

Број грађана општине	2013	2014	2015	2016	2017
са основном за здравствено осигурање	43.557	45.761	44.230	43.082	43.618
са уплаћеним доприносима	23.086	21.507	20.788	20.465	20.500
без уплаћених доприноса	20.471	24.254	23.442	22.617	23.118

Извор података: „Информација о социјалној ситуацији на подручју општине Градишка“ -

здравственог осигурања - Пословница Градишка

подаци којима располаже Фонд

Социјална заштита

Основни носилац социјалне заштите становништва у општини је Центар за социјални рад. Поред Центра, важну улогу на пољу социјалне заштите имају невладине организације и Општинска организација Црвеног крста.

Број грађана који се обраћају Центру за социјални рад у посљедњим годинама креће се у распону од 6.000 до 6.500 и указује на то да се социјална ситуација у општини није значајно мијењала (Табела у наставку). У структури корисника социјалне заштите у свим годинама највише је лица која примају додатак за помоћ и његу другог лица, затим прималаца једнократне новчане помоћи и новчане помоћи. Угрожене групе су незапослени, старија лица, млади и дјеца.

Табела 12 - Број грађана који се јављају у Центар за социјални рад, по службама

Година / Служба ЦСР	Директор	Социјални радници	Психолог	Правник	Дјечија заштита	Остало	Укупно
2014.	172 2,9 %	3473 57,7 %	356 5,9 %	32 0,5 %	1.438 23,8 %	557 9,2 %	6.028 100%
2015.	172 2,9 %	3458 57,8 %	350 5,9 %	30 0,5 %	1425 23,8 %	544 9,1 %	5.979 100%
2016.	150 2,49 %	3523 58,50 %	365 6,06 %	25 0,42 %	1.454 24,14 %	505 8,39 %	6.022 100%
2017.	---	---	---	---	---	---	6.546 100%

Извор: Годишњи извјештаји Центра за социјални рад за 2014, 2015, 2016. и 2017. годину

У посљедње три године проширен је обухват и износ улагања у социјалну заштиту. У 2014. години остварен је значајан пад у броју корисника у односу на полазну (2013. годину), са 1.825 на 1.265. Међутим, након тога долази до константног раста тако да крајем 2017. године број корисника социјалне заштите износи 1.629. Неки од раније планираних пројеката, који би побољшали структуру услуга социјалне заштите (нпр. оснивање породичног савјетовалишта или успостава диспанзера за дјецу), нису имплементирани. Такође, евидентна је и потреба изградње дома за стара лица, а прве процјене су показале да би за смјештајни капацитет од 180 - 200 лица процијењена вриједност инвестиције износила око 4,5 милиона КМ. У аранжману невладиног сектора и уз подршку страних донатора, у периоду 2015 – 2018 у функцији је био Дневни центар за дјецу у ризику, а крајем 2018. године се, уз ангажман Центра за социјални рад, покренула процедура регистрације Дневног центра за дјецу са сметњама у развоју.

Општински буџет за социјалну заштиту повећавао се из године у годину, као и број корисника (са изузетком 2015. године, када је дошло до благог пада броја корисника). У 2017. години утрошено је 2,23 милиона КМ, што је за 24% више у односу на 2014. годину. Број корисника у 2017. године био је 1.806, што је чак за 43% више у односу на 2014. годину.

Табела 13 - Број корисника социјалне заштите и буџет – поређење плана и реализације

Година	Годишњи програм		Реализација програма	
	Број лица	Буџет (КМ)	Број лица	Буџет (КМ)
2014.	1.386	1.997.600,00	1.265	1.800.233,00
2015.	1.320	2.122.000,00	1.246	1.939.037,00
2016.	1.532	2.057.000,00	1.563	2.056.987,00
2017.	1.629	2.245.200,00	1.806	2.229.029,00

Извор: Годишње информације о социјалној заштити и извјештаји Центра за социјални рад за 2014, 2015, 2016. и 2017.

Испитивање задовољства грађана радом Центра за социјални рад 2017. године показало је да је 25% испитаника/ца задовољно радом Центра, што је значајно мање у односу на претходну годину, када је 43% испитаника/ца било задовољно. Чак 18% испитаника/ца није задовољно услугама. Најзадовољније су особе насељене у урбаним подручјима (31%) и особе старости од 36 до 55 година (29%). Најнезадовољније су особе старости од 56 и више година (20% случајева).

III.1.5.4. Цивилно друштво

На подручју општине Градишка регистровано је 78 невладиних организација које заступају интересе рањивих група (омладине, слијепих и слабовидних лица, борацке популације, и др.), националних мањина, као и оних које се баве хуманитарним радом, питањима културе и спорта, итд.

У току 2017. године из општинског буџета подржан је рад: 19 удружења која се баве хуманитарним радом и социјалном заштитом (за што је издвојено 322.000 КМ као редовна буџетска дотација те 9.200 КМ основу посебних захтјева), 16 удружења у области културе (130.660 КМ као дотација удружењима те 36.569,49 КМ за значајне манифестације), 50 спортских удружења (278.838 КМ за такмичарски спорт, односно 362.033 КМ укупно за спорт, укључујући и средства за рекреацију, школски спорт, спортске манифестације и инвестиционо одржавање спортских објеката), као и 6 удружења која дјелују у области борацке заштите (141.000 КМ).

Финансирањем невладиних организација, Општина Градишка настоји унаприједити друштвени живот грађана и допринијети развоју грађанске и демократске свијести на начин на који се то чини у напредним европским земљама. Невладиним организацијама омогућена је свакодневна комуникација са надлежним Одјељењем за друштвене дјелатности и службеником за невладин сектор, који им пружају стручну помоћ при обављању активности и омогућују приступ потребним информацијама.

Најбројније групе националних мањина на подручју општине Градишка формирале су своја удружења, од којих су најактивнија: Удружење Рома, Удружење Црногораца и пријатеља „ЛУЧА“, Удружење Пољака и пријатеља „МАК“ и Удружење Украјинаца „Верховена“.

Општина пружа подршку организовању манифестација ових удружења. Разни видови подршке пружају се припадницима ромске популације; - помоћ у школовању дјеце, лијечењу, измирењу комуналних обавеза, обезбјеђењу огрјева, хране и сл. Унутар удружења изражен је проблем старосне структуре чланова – број млађих чланова је занемарљив, а мало је и активних чланова. Финансирање из општинског буџета углавном не задовољава захтјеве удружења националних мањина, али се постојећим обимом финансирања ипак обезбјеђује најнужније задовољење потреба њихових чланова. Општина ће у наредном периоду настојати максимално уважавати све реалне потребе постојећих удружења националних мањина.

Волонтирање је значајан сегмент сарадње између локалних органа управе и цивилног сектора. На подручју општине дјелује значајан број организација цивилног друштва, које ангажују волонтере и на тај начин доприносе друштвеном развоју. Интересовање грађана, првенствено омладине, за волонтерски ангажман повећава се из године у годину. Општина је протеклих година кроз грантовска средства подржавала и подстицала промоцију волонтеризма, а у оквиру *Политике волонтирања* идентификовала је четири приоритетне области за подршку

волонтеризму: Социјални сектор, Сектор образовања, Омладински сектор и Сектор заштите животне средине.

Према Извјештају о реализацији *Политике волонтирања* за 2016. годину, у Општинској организацији Црвеног крста редовно дјелује 60 волонтера, а Локални волонтерски сервис је, у сарадњи са другим организацијама, у периоду 2014-2016 реализовао 30 акција у којима су 383 волонтера пружила различите видове подршке за преко 400.000 корисника.

У складу са планом, Општина Градишка је током 2017. године намијенила и средства НВО, за додјелу путем конкурса, у износу од 15.000,00 КМ, док су за најбоље пројекте младих алоцирана су средства у износу од 13.000,00 КМ.

Основно образовање карактерише константан пад броја уписане дјеце, а с обзиром на стално смањење наталитета, може се очекивати и даљи негативан тренд. Број наставног кадра задржава се на истом нивоу. Активности на реконструкцији школских објеката донекле побољшавају основне услове за наставу, док је опремање школа савременим наставним средствима још увијек у почетној фази. Процеси реконструкције и опремања су од кључног значаја за ученички стандард, нарочито у подручним школама гдје се и биљежи највећи пад броја ученика те их је потребно што прије привести крају.

Слична ситуација је и са средњошколским образовањем, с тим ту постоје и додатни проблеми: (а) неусклађеност образовних профила са потребама тржишта рада (процеси усклађивања су покренути и потребно их је привести крају и проводити) те (б) недостатак неформалног образовања. Оба проблема представљају стратешке изазове који ће се морати адекватно рјешавати у што скорије вријеме.

Пошто задовољство анкетираних грађана дешавањима у култури и спорту константно расте, претпоставка је да су створене добре основе да се понуда додатно унаприједи. Све ово је важно у контексту побољшања укупне туристичке понуде општине.

Стратешки изазов ће бити обезбјеђење адекватне инфраструктуре за развој локалног спорта, како такмичарског, тако и рекреативног, укључујући првенствено дворанске спортове за које тренутно не постоје адекватни услови. Уз дворанске капацитете, за потребе рекреације грађана потребно је обезбиједити и адекватне отворене просторе који захтијевају знатно мања улагања.

Здравствена ситуација, општа и лична хигијена становништва су углавном задовољавајући. Ипак, неопходно је планирати побољшање епидемиолошке заштите те рјешење проблема квалитета питке воде у појединим сеоским подручјима, док посебан изазов представљају болести зависности, нарочито код млађе популације.

Социјална заштита биљежи раст броја корисника, нешто израженији у протеклих годину дана. У посљедње три године проширен је обухват и износ улагања. Успостављене су одређене услуге које раније нису постојале (нпр. Дневни центар за дјецу у ризику). Посебан изазов у скоријој будућности биће подршка старијим становницима општине, чији број иудио у укупној популацији константно расте.

Невладин сектор је прилично бројан и већина рањивих група имају организације које их могу адекватно представљати и заступати њихове интересе.

Друштвени развој у руралном крајевима заостаје за урбаним срединама у свим областима те ће изазов бити обезбиједити унапређење ситуације посебно у сеоским подручјима.

III.1.6. Јавна инфраструктура и јавне услуге

Простор општине Градишка, захваљујући свом географском положају, има добру саобраћајну мрежу и повезаност са околином, прије свега са административним центром Републике Српске, Градом Бањалуком, магистралним правцем и аутопутем, те са сусједним општинама, Републиком Хрватском и Европском унијом, превнствено друмским саобраћајем.

Жељезнички саобраћај није присутан на територији општине, али то тренутно не представља значајан недостатак, због малог учешћа те врсте саобраћаја у укупно оствареном промету.

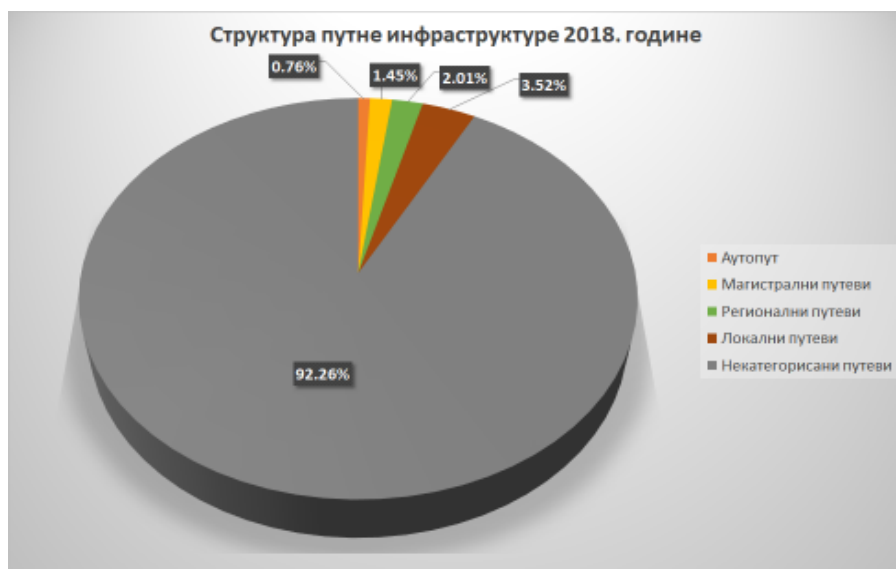
Такође, и поред постојећих потенцијала, водни саобраћај практично не постоји, као ни потребна инфраструктура за пријем и отпрему путника и терета у ријечном транспорту.

Аеродром Бања Лука је удаљен свега 30 км и лако је присупачан аутопутем или магистралним путем (правац Градишка – Лакташи).

III.1.6.1. Стање саобраћајне инфраструктуре

Доминантан тип саобраћајне инфраструктуре на подручју општине Градишка представља путна инфраструктура, у оквиру које су заступљене све категорије путева.

Граф 15 - Структура путне инфраструктуре на подручју општине Градишка 2018. године

Извор података: Евиденција Одјељења за просторно уређење и грађеве

У укупној дужини путева превладавају некатегорисани путеви са 3240.4 км или 92.26%. Око 1/3 путева има асфалтни застор. На другом мјесту су локални путеви са 123.5 км или 3.52%. Учешће асфалтираних локалних путева износи око 95.6%. Регионални путеви имају дужину од 70.6 км или 2.01%, а магистрални путеви 51 км или 1.45%. Дужина аутопута кроз општину Градишка износи 26.8 км или 0.76% укупне дужине путне мреже. У периоду 2016 – 2018 примјетно је повећање учешћа локалних путева са асфалтним застором, које је изнад просјека РС.

Због константног пораста броја регистрованих возила на подручју општине те пораста броја путника у транзиту и грађана из сусједних општина, појавио се и проблем саобраћаја у мировању, који је дјелимично ријешен изградњом нових паркинг мјеста. Сходно Одлуци о паркинзима из 2017. године, у урбаном дијелу општине обезбијеђено је 862 паркинг мјеста

(под наплатом), на укупној површини од 10.063.66 m². Сва паркинг мјеста су асфалтирана и означена, а највећи број возила прометује паркингом у Видовданској улици, гдје се на 2,130 m² налази 204 паркинг мјеста. Пошто се у одређеним периодима, првенствено током радног времена, јавља недостатак паркинг простора, биће неопходно планирати даље ширење паркинг мреже у урбаном подручју.

Континуирано праћење оптерећења присутно је само на магистралним и регионалним путевима. На најоптерећенијем путу - магистралном путу М16 Градишка – Клашнице примјетан је пад фреквенције саобраћаја 2014. године у односу на период прије 2012. године, што се може довести у везу са стављањем у функцију аутопута Бања Лука – Градишка као пута највише категорије. На већини осталих дионица магистралних и регионалних путева у општини Градишка примјетан је пад и стагнација просјечног годишњег дневног саобраћаја у периоду 2012 – 2014.

У периоду 2012 – 2016, забиљежен је раст броја возила у готово свим категоријама, а највише код путничких аутомобила (15.64%).

Водни саобраћај одвија се на ријеци Сави која представља међународни пловни пут. На дионици кроз општину Градишка ријека Сава има трећу категорију водног пута (регионални водни пут), без постојања лучке инфраструктуре. Већи дио године на дионици узводно од Градишке владају неповољни пловидбени услови.

III.1.6.2. Стање телекомуникационе инфраструктуре

Пружање услуга у области телекомуникација на подручју општине Градишка врши Мтел а.д. Бања Лука и "Blic net" д.о.о. Бања Лука.

Према подацима из 2016. године, у оквиру "Мтел" мреже инсталисане су 43 централе (комутациони објекти), а услуге користи 9.469 претплатника фиксне телефоније, 4.411 интернет претплатника и 1.652 IPTV претплатника. У оквиру "Blic net" мреже, услуге кабловске телевизије и интернета користе око 10.000 претплатника у урбаном подручју Градишка, насељеним мјестима на путном правцу Градишка - Нова Топола - Машићи (Брестовчина, Дубраве, Рогољи, Елезагићи, Берек), путном правцу према Долини (Козинци, Греда) и путном правцу према аутопуту (Крушкик, Чатрња, Жеравица).

III.1.6.3. Стање електро - дистрибутивне мреже

Територија општине Градишка снабдијева се електричном енергијом из електроенергетског система Републике Српске, односно БиХ, преко три трафостанице 110/20/10 kV 20 MVA: ТС 110/20/10 kV 2x20 MVA Градишка 1, ТС 110/20 kV Градишка 2 у Врбашки и ТС 110/20/10 kV 20 MVA Нова Топола у Ровинама. Трафостаница Градишка 2 је пуштена у функцију крајем 2017. године и обезбјеђује квалитетно снабдијевање електричном енергијом западног дијела општине. Годишња потрошња електричне енергије 2005. године износила је око 140.500.000 kWh. Према подацима из 2017. године РЈ "Електродистрибуција" Градишка је газдовала са 522,59 км средњенапонске мреже, 1.424,68 км нисконапонске мреже и 457 комада 20(10)kV/0.4 kV трафостаница. Укупан број потрошача износи 22.692, од чега је 21.150 (93,2 %) у категорији домаћинстава. Губици електричне енергије у 2017. години износе 14,92 %.

На подручју градског насеља, од 2015. године у функцији је мала соларна електрана "БМБ Делта", номиналне активне снаге на прагу 50 kW, са годишњом производњом од око 64000 kWh. Произведена електрична енергија се користи првенствено за потребе хладњаче истоименог привредног друштва. У току је изградња двије мини хидроелектране у југозападном дијелу општине. Ријеч је о МХЕ "Ситонија" на водотоку Тисовача и МХЕ "Голубача" на истоименом водотоку. Обе ове хидроелектране имају по 249 kW инсталисане

снаге и планирану годишњу производњу од 901.500 kWh. Стављањем у функцију, крајем 2018. године, заједно ће покривати око 1% годишњих потреба општине за електричном енергијом.

Јавном расвјетом је покривен највећи дио подручја општине (51 мјесна заједница), сви јавни објекти и сва значајнија саобраћајна чворишта на цијелом подручју општине. Према подацима из 2017. године укупно је инсталисано 5.866 расвјетних тијела, од чега је 2.558 (43,6%) у градском насељу и три приградска насеља, према бројности расвјетних тијела, слиједе насељена мјеста Нова Топола и Горњи Подградци. Сеоске мјесне заједнице без јавне расвјете су Јазовац, Мичије, Совјак, Долина и Вакуф.

III.1.6.4. Стање комуналне инфраструктуре и услуга

Концепт водоснабдијевања општине Градишка заснован је на искориштавању значајних резерви подземних вода у Лијевче пољу. Вода се за организовано снабдијевање узима из подземља јужно од градског насеља (локалитет Урије - Жеравица). Ово извориште, које је од центра градског насеља удаљено 2,4 km, чини четири бунара укупног капацитета 310 l/sec. Утврђене резерве подземних вода изворишта Урије - Жеравица износе 395 l/sec, а може се захватити и до 600 l/sec. Према подацима из 2017. године, резервоарски капацитет износи 2.460 m³, а укупна дужина мреже око 446 km. Вода се из бунара пумпа у водоторањ Жеравица запремине 470 m³, из којег се, након дезинфекционе обраде хлором, гравитационо транспортним водовима упућује ка потрошачима у првој висинској зони (првенствено урбано подручје Градишка), а даље пумпама преко резервоара или хидростаницама до корисника у другој, трећој и четвртој висинској зони. Укупни број прикључака је 16.574, од чега око 92,5 % припада категорији домаћинства.

Табела 14 - Основни подаци о градском водоводном систему Градишка, период 2014 – 2017

Р. бр.	Опис	2015	2016	2017
1	Бунарски капацитет (l/s)	310	310	310
2	Резервоари (m ³)	2.460	2.460	2.460
3	Водоводна мрежа (m)	565.660	574.660	587.660
4	Примарна водоводна мрежа (m)	95.760	95.760	95.760
5	Секундарна водоводна мрежа (m)	331.900	340.900	353.900
6	Преузета водоводна мрежа (m)	138.000	138.000	138.000
7	Прикључци (ком.)	15.642	16.326	16.574

Извор података: Постојеће стање и план развоја водоводне мреже општине Градишка, април 2018. године

Организовано снабдијевање водом преко градског водоводног система у садашњем тренутку има урбано подручје Градишка, насељена мјеста уз магистрални пут од Градишке до Душанова, те већина насељених мјеста у југозападном дијелу општине. Овим водоводним системом је покривено око 79% становништва општине. Насељено мјесто Орахова се снабдијева водом са изворишта у Доњој Међеђи из сусједне општине Козарска Дубица, које је недовољног капацитета и лошег квалитета. Локални водовод "Козарска врела", који снабдијева водом јужни дио општине око Турјака, прикључен је 2015. године на градски водоводни систем. Већина насељених мјеста у Лијевче пољу није прикључена на градски водоводни систем, већ се водом снабдијева из индивидуалних бунара. Становништво ових насељених мјеста захвата подземну воду из првог водоносног слоја који је веома рањив на загађење,

првенствено због пољопривредне производње, што за резултат има хемијску и бактериолошку неисправност захваћене воде.

Градски канализациони систем заостаје у свом развоју за водоводним системом. Према подацима из 2017. године, на овај канализациони систем је укупно прикључено 5.866 домаћинстава и привредних субјеката, првенствено унутар ужег урбаног подручја Градишка. Број становника прикључених на градски канализациони систем процјењује се на око 16.000 или око 1/3 општинске популације. У периоду 2010 – 2017 дужина канализационе мреже је повећана за око 80%, при чему је нагласак првенствено био на изградњи секундарне канализационе мреже у зонама санитарне заштите изворишта Урије – Жеравица.

Табела 15 - Основни подаци о градском канализационом систему Градишка, период 2014 – 2017

Р. бр.	Опис	2015	2016	2017
1	Пумпне станице	1	1	1
2	Препумпне станице	11	13	13
3	Канализациона мрежа (m)	38.500	49.500	49.500
4	Прикључци (ком.)	5.576	5.789	5.866

Извор података: Постојеће стање и план развоја канализационе мреже општине Градишка, април 2018. године

Постројење за пречишћавање отпадних вода још увијек не постоји. Увођење отпадних вода у реципијент се углавном обавља гравитационо за само градско насеље, а препумпним станицама за приградска насеља низводно од градског средишта. У периодима повећаног водостаја ријеке Саве све отпадне воде се уводе пумпама. Главни испуст се налази код пумпне станице "Kej". Изван урбаног подручја, канализациона мрежа постоји једино у Орахови у дужини од око 14 км, те у дијелу Агроиндустријске зоне у Новој Тополи.

Даљинско гријање присутно је само унутар ужег урбаног подручја Градишка (централни дио градског насеља). До 2014. године услугу даљинског гријања је обављало привредно друштво КП "Топлана" а.д. Градишка које је користило мазут као основни енергент. Крајем 2013. године, између Општине Градишка и приватне компаније ИЕЕ д.о.о. Бања Лука потписан је Уговор о повјеравању обављања комуналне дјелатности производње и испоруке топлотне енергије и давање на коришћење комуналних објеката и уређаја. Од почетка 2014. године, у употреби су нова ложишта на биомасу снаге 12 MW уз адаптацију постојећег котла. Према подацима из 2016. године, укупна прикључна грејна површина износи 146,000 m², од чега 90,000 m² чини стамбени простор (1,800 стамбених јединица), а 56,000 m² отпада на јавне објекте, пословне просторе и индустрију. Дужина вреловодне мреже износи 7.5 км (двоцијевни систем). Процјењује се да је услугом даљинског гријања обухваћено свега око 8% становништва општине Градишка, што је испод просјека РС.

Према подацима из 2005. године на подручју општине Градишке постоји 136 гробаља. У укупној структури доминирају православна гробаља којих је укупно 116. У урбаном подручју Градишка не постоји градско мултиконфесионално гробље, већ се сахрањивање обавља на конфесионалним гробљима. Незваничну улогу главног градског гробља има православно гробље у Брестовчини. Овим гробљем управља Црквена општина Градишка. Његова садашња површина омогућује сахрањивање у наредних 10 - 15 година без потребе проширења.

III.1.6.5. Стање административних услуга локалне самоуправе

Општинска управа Општине Градишка организована је кроз Службу начелника општине и 8 одјељења са одсјецима као нижим организационим дијеловима (Одјељење за општу управу²⁶, Одјељење за просторно уређење и грађење, Одјељење за комуналне и стамбене послове, Одјељење за привреду и пољопривреду, Одјељење за друштвене дјелатности, Одјељење за борачко-инвалидску заштиту, Одјељење за финансије и Одјељење за инспекције) те Јединица за интерну ревизију.

У оквиру Службе начелника општине функционише 6 одсјека: Одсјек за административно-техничке послове и информисање, Одсјек за јавне набавке, Одсјек за имовинско-правне послове и заступање, Одсјек за информационе технологије, Одсјек за цивилну заштиту и Одсјек за локални економски развој.

Са циљем реализације што већег броја квалитетних пројеката из области локалног развоја, подржаних углавном екстерним, страним и домаћим развојним фондовима, Скупштина општине је фебруара 2018. године основала и локалну развојну агенцију - „РАГА“ Градишка. Подршку економском развоју пружа и Центар за инвеститоре за који је надлежно Одјељење за привреду и пољопривреду.

У 2016. и 2017. години, Општинска управа провела је истраживање о задовољству грађана јавним услугама. Грађани су најзадовољнији квалитетом административних услуга, као и брзином и цијеном услуга, љубазношћу и знањем особља. Ниже задовољство грађана односи се на механизме учешћа и комуникацију одборника и начелника са грађанима.

Резултати истраживања у 2016. и 2017. години показују да грађани желе побољшање у следећим областима: приступ информацијама, укљученост у јавне расправе и дебате, оцјена постојећих механизма учешћа грађана, квалитет и брзина административних услуга, љубазност и знање особља у управи, интернет комуникација између грађана и служби општине и постојећи механизми учешћа грађана у дефинисању приоритета општине, што даје значајан путоказ локалној администрацији код планирања развоја услуга за грађане.

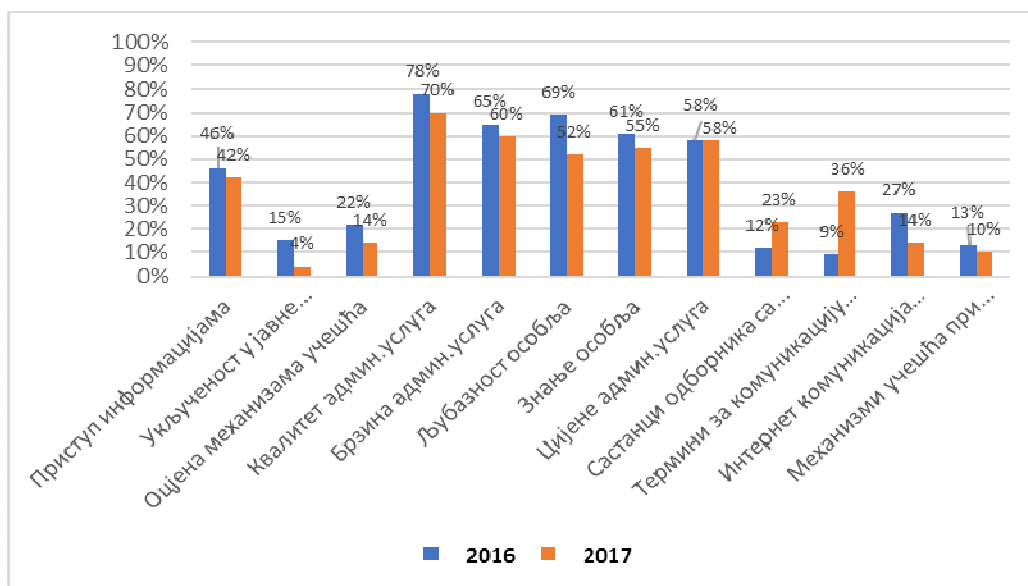
Оцјена цијене административних услуга је задовољавајућа, а повећан је ниво задовољства редовним састанцима одборника са грађанима и редовним терминима за комуникацију начелника са грађанима.

Када су у питању жалбе, притужбе и приговори локалној власти, у току 2016. године 28% испитаника/ца поднијело је жалбу, док је 2017. године то учинило 18% испитаника/ца. У 2016. години 8% испитаника/ца је изјавило да је њихова жалба ријешена, а у 2017. години тај проценат је повећан на 16% ријешених жалби.

Административно особље ће наставити рад на побољшању квалитета јавних услуга, а посебну пажњу усмјериће на унапређење механизма комуникације и учешћа грађана у одлучивању.

²⁶ У оквиру Одјељења за општу управу организовано је 8 мјесних канцеларија, у Новој Тополи, Ламинцима-Сређанима, Дубравама, Церовљанима, Бистрици, Орахови, Горњим Подргадцима и Турјаку.

Граф 16 - Резултати мјерења задовољства грађана услугама 2016. и 2017. године

Извор података: Извјештаји о задовољству грађана услугама у 2016. и 2017. години

Путна инфраструктура је доминантан тип саобраћајне инфраструктуре у општини Градишка. Њен квалитет је значајно побољшан током посљедње три године, захваљујући повећању учешћа локалних путева са асфалтним застором (изнад просјека РС). Стављањем у функцију дионице аутопута до Градишке, значајно је растеређена магистрална саобраћајница од Клашница до Градишке и побољшан проток путничких и теретних возила. Највећи стратешки изазов биће завршетак обилазнице те измјештање граничног прелаза из центра града, као и преузмјеравање транзитног саобраћаја на нови мост преко ријеке Саве.

Водни саобраћај је присутан на ријеци Сави, али је далеко од свог максималног потенцијала, с обзиром на стање корита ријеке и потпуни недостатак лучке инфраструктуре.

Комунална инфраструктура је предмет сталног ширења и унапређења, али су још увијек потребна значајна улагања и довршетак започетих инвестиција у водоснабдијевању, пречишћавању отпадних вода и, нарочито, на канализационом систему.

Актуелна организација општинске управе прилагођена је потребама локалног економског развоја, Одсјек за локални економски развој у оквиру Службе начелника општине, нова локална развојна агенција и активан Центар за инвеститоре заједно чине добар основ за даљи развој привредних активности и привлачење страних и домаћих инвеститора у Градишку.

III.1.7. Стање животне средине

Општина Градишка је у прошлости имала релативно повољне околности које су помогле у очувању животне средине. Отвореност рељефа и непостојање великих индустријских загађивача су узроковали изостанак значајнијег угрожавања животне средине, али низ мањих полутаната, временских непогода, хемијског третирања земљишта и сл., узроковао је погребу успоставе систематског приступа заштити животне средине.

Општина је јасно определијелена да промовише однос према животној средини који подразумијева спречавање узрока загађења и деградације, што укључује и очување минералних и других природних ресурса - земљишта, шума, биодиверзитета, водног богатства

и осталих еколошких фактора од којих зависи одрживост екостистема у цјелини. У циљу заштите животне средине, Општина приликом изградње индустријских и других пословних објеката издаје посебан управни акт – Еколошку дозволу која је интегрални документ који обухвата спречавање и мониторинг/контролу загађења.

III.1.7.1. Стање ваздуха

Мониторинг квалитета ваздуха на подручју општине Градишка био је присутан само у градском насељу у периоду 2002 – 2013. Овај мониторинг је био локалног карактера и није био укључен у мониторинг који је спроводио Републички хидрометеоролошки завод Републике Српске. Посљедња локација станице за мјерење квалитета ваздуха била је пумпна станица "Kej". Резултати мјерења квалитета ваздуха у погледу садржаја сумпор диоксида и чађи у периоду 2006 – 2013 на овој локацији су показали да су измјерене вриједности (средње мјесечне и годишње концентрације) сумпор диоксида биле испод граничних вриједности, као и све измјерене вриједности чађи, осим у два зимска мјесеца 2006. и 2011. године. Ово указује да ваздух у урбаном подручју у већем дијелу године припада првој категорији квалитета (чист и незагађен ваздух), а да се у зимским мјесецима, због потрошње фосилних горива за загријавање објеката, квалитет ваздуха смањује (друга категорија - умјерено загађен ваздух).

Надлежни општински органи сматрају да је квалитет ваздуха (имисија) на задовољавајућем нивоу, тј. да се полутанти као нпр. SO_2 , CO , NO_2 , приземни озон итд.) крећу у дозвољеним граничним вриједностима, испод 150 микрограма/ m^3 .

Мјерење квалитета ваздуха (имисија) у руралном дијелу општине је повезано са утврђивањем нултог стања за различита постројења у поступку добијања еколошке дозволе. Резултати показују да су измјерене вриједности полутаната (средње концентрације) испод граничних вриједности, али да се на појединим локацијама у близини фреквентних саобраћајница појављују максималне концентрације азотних оксида које су изнад граничних вриједности. Овакве вриједности азотних оксида на предметним локацијама се могу објаснити утицајем саобраћаја.

III.1.7.2. Стање водних ресурса

Једино стално мониторинг мјесто за праћење квалитета површинских вода на подручју општине Градишка налази се на обали ријеке Саве у градском насељу. Овај профил је укључен у међународни надзорни мониторинг, што представља највиши ниво мониторинга. У периоду 2009 – 2014 мониторингом за потребе израде Плана управљања Обласним ријечним сливом ријеке Саве Републике Српске (2017 – 2021) су били обухваћени и водотоци Јабланица и Црна ријека у западном дијелу општине (3 мјерна мјеста). Према овом документу, ријека Сава од ушћа Врбаса до ушћа Уне има умјерен укупни статус (умјерен еколошки статус и хемијски статус који не испуњава стандарде квалитета). Исти укупни, еколошки и хемијски статус има и Црна ријека, док водоток Јабланица има умјерен еколошки статус и добар хемијски статус, што такође даје умјерен укупни статус. За остала водна тијела на којима није вршен мониторинг урађена је процјена ризика из чега произилази статус. Према овој процјени ризика сљедећа површинска водна тијела карактерише слаб или лош статус (под ризиком): Борна (слив Саве), Гашница, Барајиша, Салакуша, главни канал Топола – Јабланица, Јурковица, Лукавац, Сува ријека, Лубина, Писарић, Ријека и Врбашка (доњи и средњи ток), Осорна и Борна (слив Врбаса).

Подземне воде на подручју општине нису обухваћене мониторингом квалитета од стране ЈУ "Воде Српске". У претходно поменутом документу хемијски статус групе водних тијела подземних вода Лијевче поље је процијењен као лош, са средњим нивоом поузданости. Подземне воде у оквиру ове групе водних тијела на подручју општине Градишка доминантно

карактерише средње до висок степен рањивости, односно средњи и велики ризик од загађења према дифузним загађивачима. Због тога је логично да су на изворишту централног водоводног система општине Градишка у Жеравици присутни неисправни узорци сирове воде. Према подацима Института за заштиту здравља из 2016. године, 2 од 37 узетих узорака сирове воде изворишта је било неисправно.

III.1.7.3. Стање земљишта

Најлошију ситуацију у погледу мониторинга компоненти животне средине на подручју општине Градишка, као и на читавој територији РС, присутно је код земљишта. Овом стању је допринијела и чињеница да је тек 2016. године донесен одговарајући пропис за утврђивање дозвољених количина штетних и опасних материја у пољопривредном земљишту. Генерално, праћење квалитета земљишта у досадашњем периоду је првенствено било везано за појединачне локалитете у функцији утврђивања нултог стања у поступку добијања еколошке дозволе. Тако резултати анализе земљишта на локацији Агроиндустријске зоне у Новој Тополи из децембра 2011. године указују на прекорачење максимално дозвољених количина тешких метала – кадмијума, никла, бакра, хрома и цинка.

Експлоатација шљунка на простору Лијевче поља у прошлости довела је до настанка великог броја шљункара које су остале нерекултивисане. У неколико шљункара се нелегално одлаже отпад, па представљају извор загађења подземних вода.

III.1.7.4. Стање шумских екосистема

Еколошка функција представља једну од најзначајнијих функција шума. Шумско земљиште према CORINE LAND COVER 2012 заузима 25.019,33 ха или 32,85% територије општине Градишка. У оквиру шумског земљишта као другог најзначајнијег општинског природног ресурса доминирају лишћарске шуме са око 91%. У структури шума и шумског земљишта, према подацима из катастра "Шума РС" (2015. година), највеће учешће имају високе шуме (77,81%), што је нарочито интересно ако се има у виду да је ријеч о простору релативно ниске надморске висине.

Процењује се да шумско земљиште на подручју општине Градишка на годишњем нивоу апсорбује око 160.000 метричких тона угљен диоксида, што износи 2,09% укупне емисије овог гаса 2015. године на читавој територији РС.

Систем јавних зелених површина на подручју општине Градишка ограничен је на урбана подручја Градишке и Горњих Подградаца и представљен је првенствено парковима и дрворедима. У урбаном подручју Градишке систем јавних зелених површина чине три парка и улични дрвореди. Током 2015. године, извршено је повећање дужине уличних дрвореда у градском насељу садњом 51 стабла дрвећа. У Горњим Подградцима постоје два парка и дрворед уз главну саобраћајницу кроз центар насеља.

III.1.7.5. Управљање отпадом

У 2017. години, на подручју општине Градишка је прикупљено 10.996 тона комуналног отпада, што представља повећање од око 19% у односу на 2013. годину. Овај пораст прикупљене количине отпада се дјелимично може довести у везу и са смањењем броја дивљих депонија на подручју општине за 50 % (са 88 на 44) у посматраном периоду. Прикупљени комунални отпад се одвози на регионалну санитарну депонију Рамићи на подручју града Бања Лука. Број корисника 2016. године је износио 14.801.

Специфична количина комуналног отпада у 2017. години на подручју општине Градишка на основу покривености становништва одвозом отпада од 85% процјењује се на 0,74 кг/ст/дневно, што је испод просјека БиХ.

Процјене прикупљених количина специфичних врста отпада за 2017. годину (индустријски, медицински, клаонички, грађевински, опасни отпад) не постоје. Према подацима из ЛЕАП-а, на подручју општине Градишка се прије 12 година стварало 37 м³ индустријског отпада и 350 л медицинског отпада на годишњем нивоу.

У урбаном подручју Градишке постоје контејнери за селективно прикупљање отпада (папир и ПЕТ амбалажа). У 2017. години, прикупљено је 151,17 тона отпадног папира и картона и 12,85 тона отпадне пластике (ПЕТ амбалажа и најлон), што чини 1.49% укупно прикупљеног отпада. Један облик рециклажног дворишта постоји у кругу Комуналног предузећа "Градска чистоћа". Привредна друштва "Секундарац" и "Ливница Теших" баве се рециклажом металног отпада, а "Green Tank" прикупљањем и збрињавањем опасног отпада.

Бивша депонија комуналног отпада у Бок Јанковцу садржи око 170.000 м³ комуналног отпада и представља еколошки ризик због своје локације у инундацији ријеке Саве. До 2018. године, на ову депонију су се одлагале одређене количине грађевинског отпада у функцији њене санације.

III.1.7.6. Утицај локалне економије на животну средину

На подручју општине Градишка постоје постројења која имају значајнији утицај на животну средину, те су због тога присутна у различитим регистрима загађивача. У регистру постројења и загађивача Републике Српске за 2016. годину се налазе 4 постројења са подручја општине, из области производње топлотне енергије, прикупљања и прераде отпада, производње производа од метала те производње пекарских производа.

На списку IPPC постројења на подручју општине Градишка је идентификовано само једно такво постројење, из области свињојства.

III.1.7.7. Ризици од катастрофа/непогода

Простор општине Градишке изложен је различитим врстама опасности, односно угрожен је од елементарних непогода и техничких опасности (првенствено техничко-технолошке опасности и минско-експлозивна средства). У погледу елементарних непогода простор општине је угрожен земљотресима, поплавама, клизиштима, хидрометеоролошким опасностима (суша, град, обилан снијег, олујно невријеме), пожарима и заразним болестима.

Од техничких опасности посебно се издваја опасност од минско-експлозивних средстава. Према подацима из 2017. године, сумњиве минске површине заузимају 114,93 ха или 0,15% територије општине Градишка. Ове површине се првенствено налазе у инундацији ријеке Саве и највише угрожавају пољопривредно земљиште.

У погледу елементарних непогода, највећу опасност по становништво и материјална добра на подручју општине Градишка несумњиво представљају поплаве. Према Прелиминарној процјени ризика од поплава на подручју РС из 2014. године, поплавна подручја имају површину од 4.220,94 ха или 5,54% територије општине Градишка. Ова подручја обухватају првенствено инундацију ријеке Саве, односно простор између Савског насипа и корита ријеке Саве. У долини ријеке Јабланице поплавно подручје обухвата и небрањени простор између корита ријеке Јабланице и регионалног пута Р477 Врбашка - Мраковица. Најугроженија насељена мјеста су Бистрица, Гашница, Врбашка и Орубица. Бујични сливови према Катастру бујица СР БиХ су Пограцка, Гашница, Јабланица и Јурковица.

Максимално очекивани интензитет потреса за повратни период од 500 година за цјелокупну територију општине Градишка износи 8° MSK-64 скале.

Највећи дио општине Градишка карактерише веома ниска и ниска подложност на клизање. У јужном и југозападном (поткозарском) дијелу општине присутна је средња и висока подложност на клизање.

Ризик по људско здравље од заразних болести на подручју општине Градишка није изражен. Током 2015. године, забиљежене су двије епидемије (варичела и морбили) са укупно 204 обољела, док је 2016. године регистрована само једна епидемија (гастроентероколитис) са 31 обољелим.

III.1.7.8. Мјере за унапређење енергетске ефикасности

Општина Градишка је 2012. године усвојила Акциони план одрживог енергетског развоја. Овим документом идентификоване су мјере енергетске ефикасности чије ће провођење резултирати смањењем емисија угљен диоксида на нивоу општине за 20% до 2020. године у односу на референтну 2005. годину (потрошња енергије – 623.467 MWh/год. и емисија угљен диоксида - 189,212 т/год.). Највећи потрошачи енергије су стамбени сектор и саобраћај (приватна и комерцијална возила). Процјењује се да је предузимањем мјера и активности до марта 2016. године потрошња енергије смањена за 1%, а емисија угљен диоксида за 5%. Том смањењу је највише допринио пројекат преласка Топлане Градишка на биомасу као гориво.

Повремена мјерења квалитета ваздуха (закључно са 2013. годином) показала су да су просјечне вриједности загађења испод граничних, са пар мјесеци у којима су мјерења показала мања прекорачења, што се сматра задовољавајућим.

Водни ресурси највећих водотокова у општини, укључујући ријеку Саву, имају умјерен укупни статус (умјерен еколошки статус и хемијски статус испод стандарда квалитета), док дио мањих водотокова има слаб или лош статус, као и подземне воде Лијевче поља које су осјетљиве на загађење (горњи слој подземних вода подложен је загађењу због агротехничких мјера примјењених на пољопривредном земљишту), што захтијева плански приступ смањењу евидентираних ризика.

Најлошије стање је са земљиштем, јер су поједине анализе показале изражено прекорачење дозвољених количина тешких метала (примјер Агроиндустријска зона Нова Топола), што имплицира потребу планског приступа у смањењу нивоа загађености земљишта у наредном периоду. То упућује на оправданост претварања земљишта из пољопривредног у грађевинско у подручју Зоне.

Тренд пораста прикупљања комуналног отпада је посебно изражен у посљедње вријеме, са рекордом од прикупљених 1.155,54 тоне, оствареним у јулу 2018. године и у складу је са смањењем броја дивљих депонија на територији општине.

На територији општине евидентирани су и привредни субјекти чија постројења имају значајнији утицај на животну средину (укупно 4, укључујући Топлану Градишка), што чини основ за праћење и управљање ризицима утицаја локалне економије на животну средину.

III.1.8. Стање просторно-планске документације

Општина Градишка је једна од свега 9 јединица локалне самоуправе на подручју РС која посједује просторни план и урбанистички план сједишта јединице локалне самоуправе. Оба ова документа истичу 2020. године. Крајем 2016. и почетком 2017. године су усвојени

урбанистички планови за Горње Подградце и Нову Тополу, што је Градишку сврстало на сами врх листе јединица локалне самоуправе на територији РС у погледу израђености стратешких докумената просторног уређења.

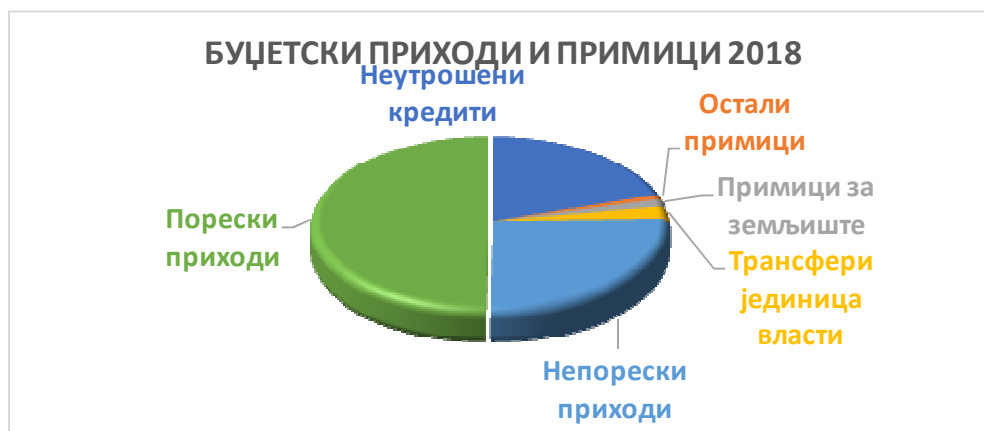
Укупан број важећих докумената просторног уређења износи 47. У укупној структури доминирају provedбени документи просторног уређења са око учешћем од око 90%. У оквиру ове врсте докумената просторног уређења, најбројнији су планови парцелације са урбанистичко-техничким условима који имају учешће од 45,24%, а затим слиједе регулациони планови са учешћем од 42,86%. Већина provedбених докумената просторног уређења (око 76%) се односи на урбано подручје Градишке. Примјетан је недостатак provedбених докумената просторног уређења за урбана подручја секундарних општинских и локалних центара (Нова Топола, Горњи Подградци, Турјак и Орахова).

III.1.9. Анализа буџета

III.1.9.1. Буџетски приходи

Укупна планирана буџетска средства („Приходи и примици за финансијску и нефинансијску имовину“) за 2018. годину износе 29.800.000 КМ, у чему су планирани буџетски приходи од КМ 23.253.000 КМ, подијељени на пореске (14,8 милиона КМ или 49,7% од укупно планираних буџетских прихода и примитака) и непореске (7,6 милиона КМ – 25,5%), а додатни су трансфери виших нивоа власти у износу од 670.000 КМ, примици за нефинансијску имовину (земљиште) од 400.000 КМ, као и врло значајан износ неутрошених кредитних средстава из претходне године (6 милиона КМ)²⁷.

Граф 17 - Буџетски приходи и примици општине Градишка, план буџета за 2018. годину

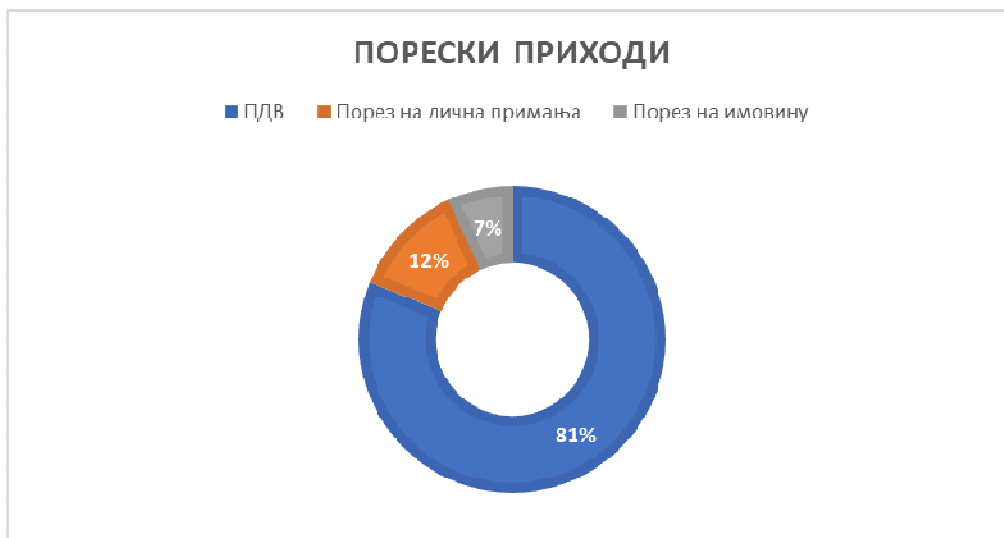

Примјетно је да у плану буџетских извора за 2018. годину највеће учешће имају порески приходи који су скоро двоструко већи од непореских, док неубичајено високо учешће од преко 20% укупних извора финансирања носе и неутрошени кредити из претходног периода.

²⁷ Подаци о буџетским приходима и расходима из извјештаја и евиденција Одјељења за финансије Општине Градишка

У структури пореских прихода највећи удио планира се од ПДВ, укупно 12 милиона КМ или 81%. Остатак прихода је углавном распоређен између пореза на лична примања (1.794.000 или 12%) и пореза на имовину (1.010.000 КМ или 7%).

Граф 18 - Порески приходи општине Градишка, план буџета за 2018. годину

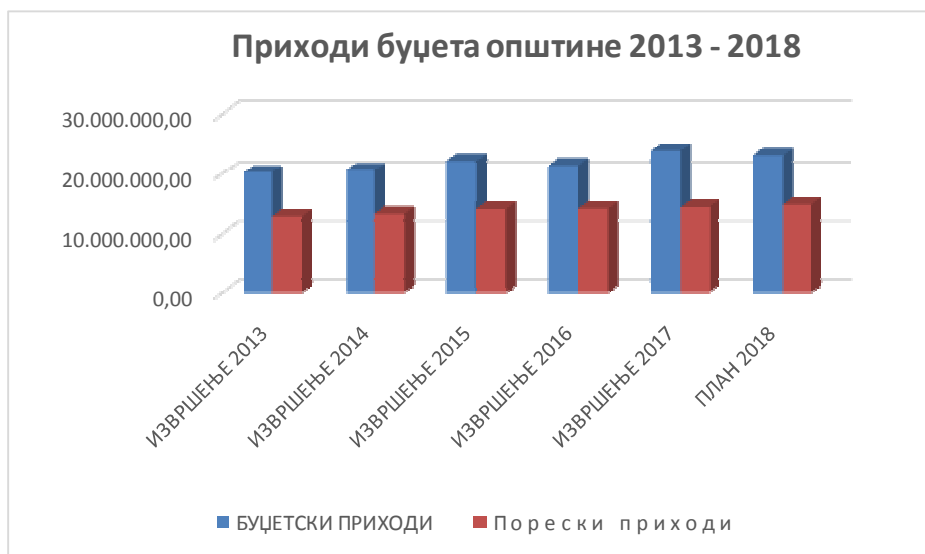
У структури непореских прихода најзначајнији извор чине накнаде за кориштење комуналних добара од општег интереса (1.300.000 или 17%), а одмах потом и комуналне таксе и накнаде те накнада за кориштење комуналних добара од општег интереса за теретна моторна возила, са по 1.200.000 КМ или 15,7%. Приходи од пружања јавних услуга доприносе са 1.138.600 или 15%, док значајне непореске приходе чине рента и закуп (702.400 КМ), накнаде за кориштење шума и шумског земљишта (520.000 КМ) те накнаде за уређење градског грађевинског земљишта.

Граф 19 - Непорески приходи општине Градишка, план буџета за 2018. годину

Буџет општине у посљедњих 5 година²⁸ биљежи благи раст па је извршење буџетских прихода у периоду 2013 – 2017 нарасло за 18%, са 20,3 на 23,9 милиона КМ. Иначе, планирани буџетски приходи за 2018. годину су нижи од извршења 2017. године за 3,3%.

Граф 20 - Укупни буџетски и порески приходи општине Градишка, 2013 - 2018

Граф 21 - Буџетски приходи општине Градишка по врстама, 2013 - 2018

Већина приходовних ставки има стабилан тренд унутар посматраног петогодишњег раздобља, док су неке ипак имале значајнија одступања, као нпр. накнаде за коришћење шума, које чине релативно значајан извор средстава за буџет Општине.

²⁸ Подаци обухватају извршење буџета за период 2013 -2017 и план буџета за 2018. годину

У 2016. години путем грантова и донација остварен је укупан износ од 29.813,31 КМ, а за потребе подршке пројектима националних мањина (рачунарска опрема, манифестације, помоћ удружењима мањина). У 2017. години Општина није имала грантова и донација.

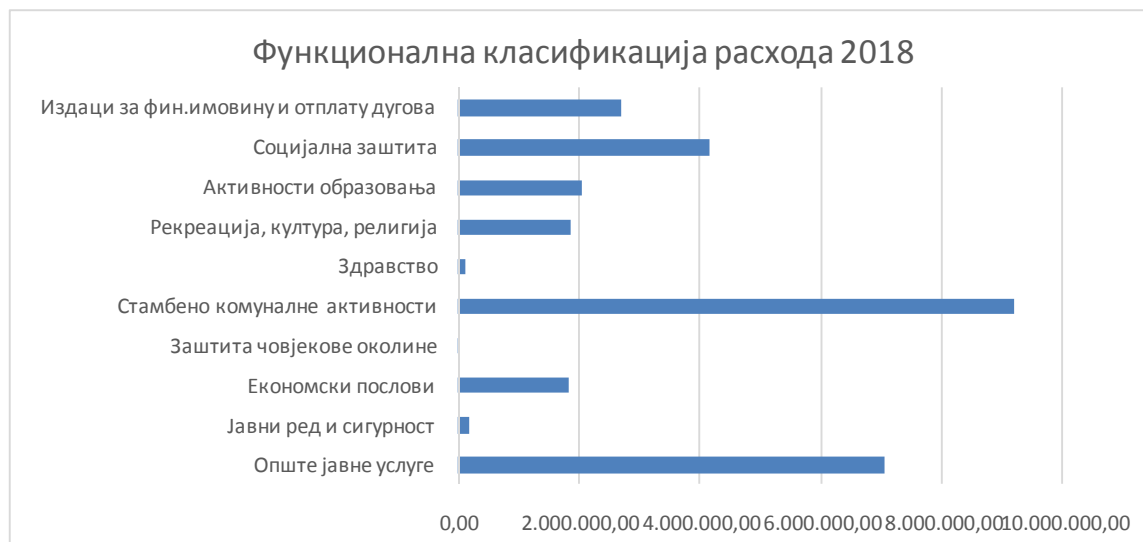
III.1.9.2. Буџетски расходи

На страни расхода, план за 2018. годину предвиђа највеће појединачно ангажовање средстава за трошкове запослених и изградњу објеката, док су значајно заступљене и ставке набавки роба и услуга, социјалних давања и отплате ранијих дугова.

Граф 22 - Буџетски расходи општине Градишка, план буџета за 2018. годину

Граф 23 - Функционална класификација расхода општине Градишка, план буџета за 2018. годину

Посматрано кроз дужи период, буџетски расходи су у извршењу буџета од 2013. до 2016. године имали уједначен тренд, док је до промјена дошло током 2017. године, када су нарасли расходи финансирања (1,35 милиона према 0,6 милиона 2016. године), дошло је до исплата по судским рјешењима (0,82 милиона КМ), а издаци за отплату дугова су износили чак 12,7

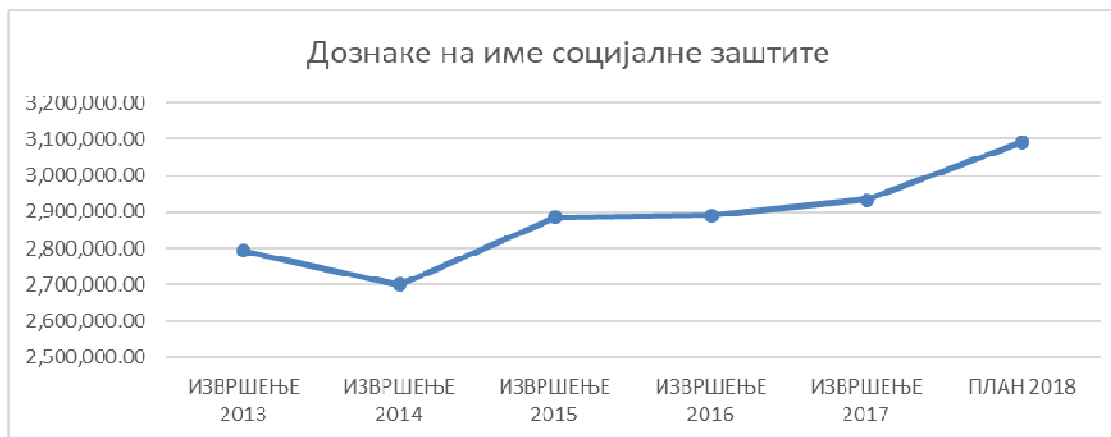
милиона у поређењу са 2,8 милиона КМ остварених током 2016. године. Током 2017. године дошло је и до задуживања буџета од 17,7 милиона КМ, а највећи дио тих средстава употребљен је, кроз поменуте отплате дугова, за реструктурирање постојећег дуга, отплатом задужења по основу ХОВ (раније емитоване општинске обвезнице) и кредита за КП Топлана, док је значајан дио (КМ 6 милиона) алоциран на 2018. годину, за потребе приоритетних капиталних инвестиција.

Граф 24 - Буџетски расходи општине Градишка, 2013 - 2018

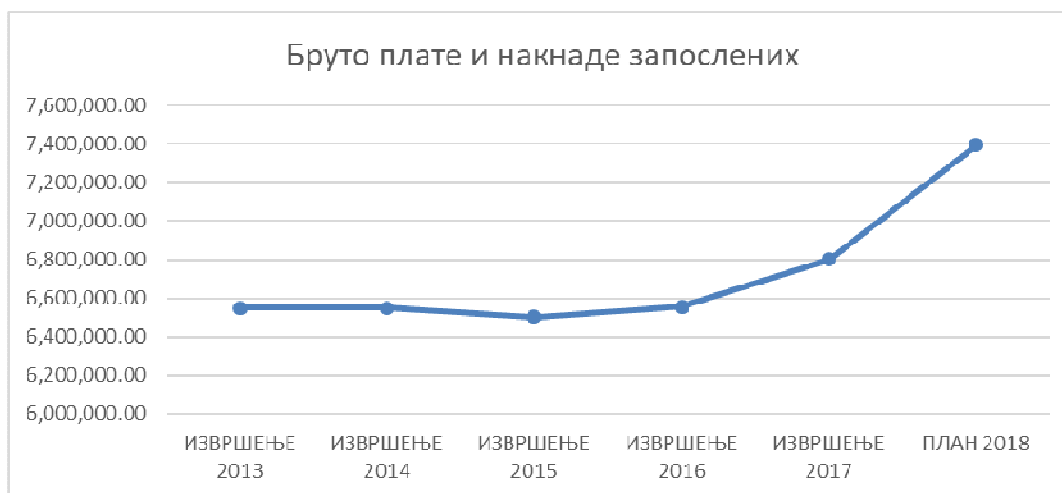
Током периода, дошло је до повећања издвајања по основу појединих ставки, а посебно за социјалну заштиту, накнаде за запослене те отплату дугова.

Граф 25 - Дознаке за социјалну заштиту општине Градишка, 2013 – 2018

Са проширењем обухвата и повећањем броја корсника, дошло је и до повећања издвајања за социјалну заштиту, а то је тренд који се може очекивати и у будућности, што је чињеница која ће утицати и на будуће буџетске токове општине.

Граф 26 - Трошкови запослених општине Градишка, 2013 – 2018

Након стагнације у протеклих пет година, дошло је до благог повећања издвајања за бруто плате и накнада за запослене током 2017. године и плана за 2018. годину, дјелимично узроковано растом плата, дјелимично растом броја запослених.

Расходи за бруто плате и накнаде у 2017. години већи су у односу на претходну годину за 3,78%, јер је вршено попуњавање раније систематизованих радних мјеста. Бруто плате и накнаде радника за 2018. годину планиране су у износу од 7.393.20,00 KM, а повећање је узроковано планираним јачањем кадровске структуре локалне управе и усклађивањем плата са Законом о локалној самоуправи и управи, Законом о службеницима и намјештеницима у јединицама локалне самоуправе те гранским колективним уговором.

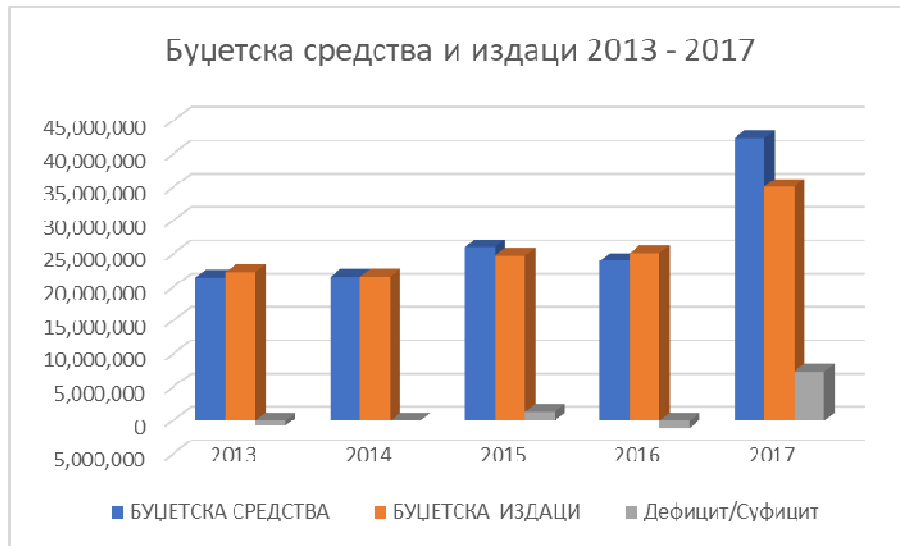
Граф 27 - Отплата дугова општине Градишка, 2013 – 2018

Након дужег периода уједначеног сервисирања дугова, током 2017. године дошло је до значајног реструктурисања општинског дуга, којим је побољшана структура, снижене камате и продужени рокови отплате, чиме се отворио додатни простор за капитална улагања у наредном периоду.

Буџет општине је током извршења посљедњих пет година, слично плану за 2018. годину, задржао благ, али стабилан тренд раста, са одређеним одступањем током 2017. године када су општински дугови реструктурирани и обезбијеђена додатна средства за капитална улагања током 2018. године и касније.

Граф 28 - Буџетска средства и издаци општине Градишка 2013 – 2018

Табела 16 - Дефицит/суфицит буџета по годинама

	2013	2014	2015	2016	2017
БУЏЕТСКА СРЕДСТВА	21.445.841	21.579.313	26.003.246	23.929.438	42.415.088
БУЏЕТСКА ИЗДАЦИ	22.238.644	21.602.114	24.730.732	25.113.253	35.099.261
Дефицит/Суфицит	-792.803	-22.801	1.272.514	-1.183.816	7.315.827

Дефицит општинског буџета из периода 2013 – 2016 ријешен је рефинансирањем обавеза током 2017. године. Додатни износ, са повољнијим роковима отплате и трошковима финансирања створио је одређену резерву за реализацију капиталних инвестиција у 2018. и 2019. години.

У посљедњем петогодишњем периоду (2013 – 2017), посматрано кроз извршење буџета, Општина Градишка остварила је скроман, али сталан раст буџетских прихода и расхода, по годишњој стопи од 4,38% годишње. Застој у раду скупштине средином посматраног периода узроковао је и застој у реализацији буџета, али је током 2017. године поново покренут механизам одлучивања и омогућен утрошак буџетских средстава у складу са претходно усвојеним буџетским оквиром. Уз то, реструктурирана је финансијска позиција локалног буџета тако што је постојећи дуг замијењен новим, под повољнијим условима (камата, рок отплате), а дуг по основу раније емитованих обвезница (7 милиона КМ) је исплаћен. Сервисирају се и дуг по основу кредита КП Топлана у износу од 4,5 милиона КМ.

Преостали дио новог задужења (6 милиона КМ) алоциран је на ставке будућих капиталних улагања која ће се реализовати током 2018. године и касније.

Претходних пет година општина се није задуживала, због чега је постигнута буџетска консолидација, али су се и капиталне инвестиције одвијале споријим темпом или у мањој мјери од планиране/неопходне, што је произвело и негативне посљедице по локалну

заједницу због кашњења у рјешавању развојних планова. Наиме, текући приходи су омогућавали покриће текућих расхода, укључујући и сервисирање дуга, с тим да није било довољно средстава за капиталне инвестиције и развој.

Реструктурирање постојећег дуга и задужење за потребе реализације приоритетних капиталних инвестиција треба Општини да омогући да што прије реализује започете капиталне пројекте који су од изузетног значаја за становништво и привреду, јер рјешавају дио кључних проблема у секторима економског и друштвеног развоја те заштите животне средине (водоторањ, обилазница, спортска дворана итд.).

III.2. Стратешка оријентација за период 2019-2027. година

III.2.1. Стратешко фокусирање

Стратешко фокусирање изведено је у два корака: прво кроз SWOT анализу, која представља синтезу кључних налаза претходне социо-економске анализе и оквирно одређивање стратешких фокуса, који ће се послије детаљније разрађивати кроз секторске планове.

SWOT анализа

У овом дијелу сажете су најважније, стратешке предности Градишке на којима се може градити развојна стратегија, најизразитије слабости које треба умањити или неутрализовати, прилике које треба стратешки искористити и пријетње које треба избјећи или минимизирати у концепирању и реализацији стратегије.

Овдје су издвојене само најзначајније снаге, слабости, прилике и пријетње, синтетизоване из претходних налаза анализе.

Снаге	Слабости
- Прворазредан саобраћајно-географски положај општине – „врата“ РС и БиХ према ЕУ - Развијена саобраћајна инфраструктура са израженим трендом развоја (аутопут, нови мост и гранични прелаз), укључујући и локалну путну инфраструктуру - Изграђена и широко доступна електродистрибутивна мрежа - Развијена предузетничка инфраструктура и за подршку <i>Startup</i>-а, са успостављеном Развојном агенцијом (РАГА), функционалном Агро-индустријском зоном, активним Кластером (Аутосистем), Бизнис инкубатором и сл. - Релативно велике површине под обрадивим пољопривредним земљиштем, са израженим водним потенцијалом и значајним шумским ресурсима	- Висока стопа регистроване незапослености, са великим учешћем теже запошљивих категорија - Понуда радне снаге не задовољава потребе фирми у погледу практичних вјештина - Слаба информатичка писменост - Негативан салдо спољних миграција који смањује понуду радне снаге популације са највише потенцијала (млади) - Лошија образовна структура становништва - Неразвијена пракса цјеложивотног учења (преквалификације, обуке и сл.) - Недостатак адекватног механизма преквалификације и доквалификације радника у складу са потребама тржишта - Неповољна структура привреде – недостају прехрамбени прерађивачки капацитети и

- Развијена пољопривредна производња са лидерском позицијом у воћарству те развијеним сточарством, ратарством и повртларством - Развијена прерађивачка индустрија, нарочито у области прераде дрвета и метала - Константан раст предузетништва, привреде и запошљавања - Унапређено пословно окружење за локалне бизниси и инвеститоре, са политиком отворених врата за инвеститоре потврђеном и кроз додијељен сертификат за повољно пословно окружење – <i>BFC SEE</i> - Стабилан и ликвидан општински буџет - Развијен манифестациони туризам - Позитиван унутрашњи миграциони салдо у посљедњих 10 година - Установљена образовна, културна и спортска инфраструктура - Задовољство грађана дешавањима у култури и спорту константно расте - Примарна и секундарна здравствена заштита у функцији - Проширен спектар услуга социјалне заштите у посљедњим годинама, - Активне невладине организације које окупљају рањиве групе, - Започете активности на прилагођавању образовних профила у складу са потребама пословне заједнице - Покривеност документима просторног уређења - Успјешно завршени пројекти реконструкције дијела школских објеката на подручју општине - Богато културно-историјско наслеђе - Безбједна заједница која промовише сигурност кроз превенцију повреда и насиља - Обиље подземне воде - Очувана животна средина у највећем дијелу општине - Значајна покривеност територије и становништва водоснабдијевањем из јавних-контролисаних извора - Систем прикупљања отпада са позитивним трендом у обухвату и руралних дијелова општине - Успостављен основни систем контроле загађења из индустрије (еколошке дозволе, инспекције) - Промоција ублажавања посљедица природних катастрофа	- капацитети хладњача, рурални и приградски дио немају довољан инфраструктурни капацитет за развој индустрије и сл. - Недовољна примјена савремених технологија у производњи пољопривредних производа – видљив недостатак заштите од природних непогода - Недовршена значајна саобраћајна инфраструктура (обилазница, нови мост и гранични прелаз) - Недовољан обухват канализационим системом, првенствено у руралном подручју - Слаб прилив страних инвестиција - Недовољна понуда смјештајних капацитета - Недостатак планско-програмског приступа у управљању појединим областима - Негативан природни прираштај са израженим погоршањем старосне структуре становништва - Недостатак кључних садржаја за развој спорта и културе – мултифункционална спортска дворана - Слабије опремљена школска инфраструктура – недостатак модерних наставних средстава - Недовољан обухват дјеце програмима предшколског образовања - Болести зависности у порасту, нарочито унутар млађе популације - Заостајање руралних подручја у области социјалне инфраструктуре - Слабо развијен мониторинг компоненти животне средине, нарочито земљишта - Могућа неконтролисана употреба агрохемикалија које нарочито угрожавају квалитет земљишта и првог слоја подземних вода (након 2009. године нема нових истраживања концентрације пестицида у подземним водама Лијевче поља тако да ово остаје као ризик) - Недовољна примјена технологија за смањење загађења воде (непостојање постројења за пречишћавање градских отпадних вода), земљишта и ваздуха - Непотпун систем управљања отпадом - Недовољно развијена еколошка свијест - Ниска енергетска ефикасност јавних и приватних објеката
Прилике	Пријетње
- Стварање дугорочних претпоставки за развој осталих врста саобраћаја (осим друмског) у непосредном окружењу (водни, ваздушни,	- Нестабилно политичко окружење у БиХ - Отежана спољнотрговинска размјена, првенствено извоз у ЕУ, због строгах

жељезнички) и јачање значаја новог друмског граничног прелаза са новом инфраструктуром; - Јачање привредних сектора чији потенцијал расте за завршетком нове инфраструктуре (туризам – промоција природне, вјерске и културне баштине, логистика, транспорт) - Јачање тренда премјештања бизниса из ЕУ-Хрватске у земље-кандидате за ЕУ - ЕУ кандидатски статус и кориштење претприступних фондова за јачање привреде и локалног развоја - Јачање инвестиционог циклуса заснованог на атрактивности локације који ће омогућити и прилив страних директних инвестиција - Укључивање у регионалне технолошке цјелине у пољопривреди и индустрији хране - Повећана потражња за пољопривредним производима на глобалном нивоу - Примјена модерних технологија у индустрији и пољопривреди (системи заштите од непогода у пољопривреди, подршка иновацијама и сл.) - Довршетак започетих капиталних инвестиција (обилазница, гранични прелаз, спортска дворана итд.) - Јачање сарадње са институцијама РС које могу подстаћи економске активности - Јачање јавно-приватног партнерства - Могућност брендирања домаћих производа - Развој пољопривредно-организационе инфраструктуре - Шира реформа средњег стручног образовања ради усклађивања са потребама тржишта рада - Увезивање са сусједним општинама ради рјешавања капиталних еколошких питања (збрињавање отпада, пројекти енергетске ефикасности, праћење и извјештавање о кретању штетних организама) - Кориштење потенцијала у обновљивим изворима енергије (подземне воде и водотокови, биомаса ...)	санитарних, ветеринарских и других прописа - Даља депопулација и која за посљедицу има одлазак младе и способне радне снаге ка иностранству - Смањена подршка виших нивоа власти и смањени фискални приливи - Климатске промјене које ће узроковати још интензивније природне непогоде и угрозити пољопривредну производњу - Могућност заостајања у развоју градског подручја општине, након пуштања у рад новог граничног прелаза и помјерања транзита и с тим повезаних привредних активности сса. 4 км западно од центра града (синдром „слијепо цријево“) - Саобраћајна загушеност узрокована растом броја возила - Јачање бесправне градње - Повећан број корисника социјалне заштите и пензионера са најнижим нивоом примања - Недостатак прихода и пројеката за финансирање друштвене структуре - Повећан ризик од загађења воде због недостатка контроле у пољопривредној и индустријској производњи те градњи уопште - Угроженост шумског богатства и пољопривредних добара због учесталости и интензитета природних непогода - Улазак прљавих технологија
--	--

Стратешки фокуси

Пошто се ради о стратегији интегрисаног развоја која тражи усклађивање кључних аспеката економског развоја, друштвеног развоја и захтјева заштите животне средине, треба водити рачуна о томе да ови захтјеви понекад у стварности имају супротне тежње и смјерове (нпр. побољшање конкурентности привреде и осигурање социјалне укључености маргинализованих група, или индустријски раст и очување животне средине).

Стратегија, прије свега, подразумијева концентрацију расположивих ресурса на рјешавање проблема који имају највећи развојни потенцијал. Мора бити фокусирана на најважније стратешке изазове, јер ће, у противном, водити расипању увијек оскудних ресурса без постизања стварног стратешког ефекта.

Економски развој Градишке не може се више темељити на јефтиној стручној радној снази, јер стручна радна снага све више одлази у потрази за бољим радним и животним условима у земље ЕУ. Зато се кључни изазови економског развоја могу изразити кроз неколико међусобно повезаних питања:

- Како да привреда општине Градишка буде конкурентнија у глобалним ланцима вриједности у којима све више учествује својим извозом?
- Како да приватни сектор градишке привреде постане атрактивнији за запошљавање и задржавање стручне радне снаге?
- Како да се осигура квалитетнија понуда стручне радне снаге на тржишту рада?.

Уколико ова стратегија развоја не одговори квалитетно на ове изазове, економски развој Градишке биће успорен и угрожен, са негативним посљедицама по друштвени развој и стање животне средине, јер неће бити довољно средстава за улагања у ове секторе.

Зато се **јачање конкурентности и квалитетније запошљавање у привреди** намеће као први стратешки фокус, са двије међусобно условљене стране: уколико се конкурентност фирми буде заснивала на нижој цијени (дакле првенствено на цијени рада), неће бити могуће квалитетније запошљавање у привреди; уколико не буде квалитетне радне снаге, неће бити могуће да се дугорочно побољша конкурентност фирми које чине окосницу привреде Градишке.

Изазови друштвеног развоја су вишеструки, а међу најважније спадају сљедећи:

- Како осигурати обухватнију и бољу подршку за младе, посебно младе породице, како би се поправило стање и ублажили изразили негативни демографски трендови?
- Како квалитетно одговорити све већим социјалним и здравственим потребама све старијег становништва Градишке?
- Како побољшати услове и друштвени живот на селу?

Из претходних питања произлази и главни фокус друштвеног развоја у сљедећем периоду: **доступност, квалитет и дјелотворност јавних услуга и мјера подршке за циљне групе: млади, старије становништво, сеоско становништво.**

У погледу животне средине, кључни изазови се свode на сљедеће:

- Како значајније смањити ризике и штетне посљедице природних непогода, посебно поплава, града и суше?
- Како довести до прихватљивог нивоа загађења животне средине, а посебно загађења пољопривредног земљишта и вода?

Спречавање штетних посљедица **од природних непогода и смањење загађења** представљају главне фокусе у сектору заштите животне средине у овом стратешком периоду.

III.2.2. Визија и стратешки циљеви развоја

Препоручује се промјена претходне визије развоја, наведене испод.

Градишка 2020 ће на регионалној економској и друштвеној мапи бити препознатљива

- ⇒ **као атрактивна инвестиционо-пословна локација са конкурентном радном снагом гдје се, брже и више него код других, ствара нова вриједност и остварује поврат улагања, и**
- ⇒ **као предузетна локална заједница са еколошки очуваном средином у којој највећи дио становника активно учествује у стварању европског квалитета живота**

Два су основна разлога за овакву препоруку: (1) сада се битно проширује и помјера временски хоризонт визије развоја, са 2020. на 2030. годину, и (2) досадашња визија развоја није изражавала специфичне предности и специфичне тежње које Градишка има у односу на друге општине у РС и БиХ. Уз то, досадашња визија не може да се користи као нека врста слогана, који је ефектан и свима разумљив.

Методолошки, визија треба да, на језгровит и ефектан начин, означи главни правац развоја у сљедећем стратешком периоду, и то тако да то буде привлачно и разумљиво, како онима који живе у Градишци, тако и онима који би могли да одлуче да у њој живе и послују. Притом је препоручљиво да се пође од неке већ изражене предности коју локација посједује, те да се та предност дограђује и користи за усмјеравање и достизање укупно очекиваног напретка општине.

Такву врсту предности представља гео-стратешка позиција Градишке (близина ЕУ), а та позиција у наредном стратешком периоду треба да се искористи како би се убрзало приближавање сличним локацијама у ЕУ и у областима економског и друштвеног развоја, као и очувања животне средине. У складу с тим, нова визија развоја, у сажетој верзији, може да се изрази овако:

Градишка 2030. године: од географске, до економске, едукацијске и еколошке близине Европске уније

Г + 3 Е

У пунијој верзији, значи: Градишка ће овај стратешки период искористити тако да јој географска близина Европској унији послужи као развојна полуга у кључним секторима, да знатно брже

него код других средина дође до „прелијевања“ политика, пракси и стандарда карактеристичних за сличне средине у европским земљама, чиме ће се омогућити и олакшати већа конкурентност привреде, бољи живот грађана и одржива животна средина, уз одржавање и надоградњу културно-историјског идентитета овог подручја.

Гео-стратешки положај Градишке је у овој визији развоја тачка ослонца која треба да олакша остваривање других елемената визије: економско, едукацијско и еколошко приближавање сличним срединама у Европској унији. У погледу економског развоја, то значи да географска близина треба да буде искоришћена за јачање веза градишких фирми са партнерима из земаља Европске уније, тако да те интеракције воде стварању веће додатне вриједности, веће запослености и бољих радних мјеста на територији општине Градишка. То неће бити могуће уколико истовремено не дође и до едукацијског приближавања, тако да ниво образовања и квалитет понуде радне снаге буде такав да може да одговори изазовима развоја и потребама инвеститора у времену економије знања, дигитализације, интернета и растућег привредног умрежавања, уз очување и надоградњу културно-историјског идентитета и природне средине овог подручја.

Економско и едукацијско приближавање треба да буду праћени еколошким приближавањем, тако да појачана заштита животне средине, с једне стране, и заштита од растућих природних непогода, воде сталном смањивању свих врста загађивања природе, као и смањивању негативних посљедица климатских промјена на привреду и живот у градишкој општини.

На основу већ одређених стратешких фокуса, с једне стране, и дугорочне визије развоја, с друге стране, дефинишу се следећи стратешки циљеви, који обухватају период до 2027. године:

1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаност са фирмама из Европске уније;

2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе;

3. Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода.

Први стратешки циљ представља главни оријентир привредног развоја Градишке, на главном правцу економског приближавања ЕУ. У њему се ради о усклађивању два, често међусобно супротстављена интереса – раста запослености и побољшања конкурентности, сада на новом, амбициознијем концепту квалитетних радних мјеста и веће додатне вриједности, као суме добити, важног интереса послодаваца и инвеститора, и бруто плата, као важног интереса запослених, с друге стране.

Остваривање првог стратешког циља биће угрожено уколико се истовремено не реализује и други стратешки циљ, посебно у дијелу који треба да омогући запошљавање и задржавање младих (кроз боље образовање и запошљавање, те боље услове живота), као циљне групе која треба да носи привредни и друштвени развој Градишке.

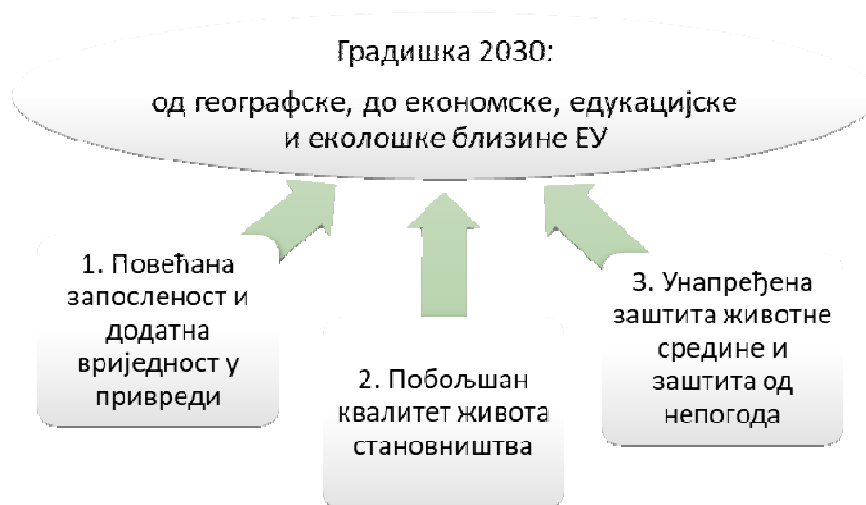
С друге стране, Градишка треба да подигне и достигне стандарде задовољавања потреба и друштвене интеграције циљних група које такав допринос из објективних разлога не могу да

дају. Овдје је тежиште на јавним услугама, постојећим и новим, првенствено оним које су у надлежности локалне самоуправе, али и оних на које она може да оствари одређени утицај.

Остваривање трећег циља имаће позитивно повратно дејство на прва два стратешка циља, утичући на повећане приносе у пољопривредно-прехрамбеној производњи (заштитом од природних непогода) и на квалитет живота становника Градишке (сталним смањивањем загађења, односно заштитом животне средине).

С друге стране, његово достизање зависиће од степена привредног развоја и нивоа друштвене свијести у погледу односа према животnoj средини.

Међусобни однос између визије и стратешких циљева развоја Градишке приказан је на сљедећој слици:

Остваривање овако постављених стратешких циљева и њихов утицај на развој Градишке моћи ће да се прати путем сљедећих индикатора:

Стратешки циљеви:	Индикатори:	Извор података
1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и веза са фирмама из ЕУ	1.1. Раст броја запослених у привреди (укључујући и туризам, пољопривреду и самосталне радње) 1.2. Раст добити привредних субјеката 1.3. Раст бруто-плата у привреди	1.1. Пореска управа Републике Српске 1.2. АПИФ РС 1.3. РЗЗС РС
2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе	2.1. Раст задовољства становника квалитетом живота у Градишци 2.2. Повећана доступност (број корисника) јавних услуга и мјера подршке 2.3. Побољшање трендова миграција и природног прираштаја	2.1. Анкета грађана општине 2.2. Евиденција јавних предузећа 2.3. РЗЗС РС
3. Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода	3.1. Смањење степена загађења земљишта и подземних вода 3.2. Смањење штета од природних непогода	3.1. Мониторинг станице 3.2. Комисија за процјену штета

IV. Секторски развојни планови

Усклађеност, комплементарност и међусобни утицај секторских планова

Секторски планови – план економског развоја, план друштвеног развоја и план заштите животне средине Општине Градишка су урађени према моделу развоја који комбинује економски напредак и социјалну укљученост без прекомјерне експлоатације природних ресурса. Усклађени су са постојећом просторно-планском документацијом, дефинисаним стратешким циљевима и међусобно су комплементарни те вертикално разрађени на нивоу програма, пројеката и мјера, са планираним резултатима, очекиваним исходима и утицајем на реализацију секторских и стратешких циљева.

Приликом разраде интервенција у области економског развоја посебан фокус усмјерен је ка искориштавању прворазредне транзитне локације општине Градишка која добија додатни значај са реализацијом већ започетих великих инфраструктурних пројеката као што су изградња новог граничног прелаза највећег капацитета у БиХ те изградња моста преко ријеке Саве према Републици Хрватској, чиме се остварује најквалитетнија друмску веза (аутопут) са Европском унијом. Свакако да је и подршка конкурентности домаће привреде добила кључно мјесто у овом секторском плану, посебно истичући потребу профилисања радне снаге у складу са тренутним и будућим потребама локалних послодаваца.

У области друштвеног развоја фокус је дат на изградњи и реконструкцији социјалне и комуналне инфраструктуре која ће директно побољшати квалитет живота становника Градишке, са посебним освртом на бригу о старијим, становницима руралних подручја и младима којима је потребан значајнији помак у квалитету живота како би се смањила стална депопулација и емиграција.

Секторски план заштите животне средине се фокусирао на заштиту и смањење штета од природних непогода које су протеклих година нанијеле велике штете локалној привреди и становништву, нарочито у руралним, пољопривредним подручјима, у исто вријеме водећи рачуна о томе да се створе претпоставке за повећану контролу и заштиту од загађења.

Секторски циљеви економског развоја	Међусобни утицај секторских циљева
1.1. Повећана конкурентност Градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС / БиХ	Секторски циљ директно утиче на друга два циља економског развоја – боља конкурентност привлачи нове инвеститоре и креира нову потребу за стручном радном снагом.
1.2. Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке	Остварење овог циља позитивно ће утицати на друга два циља економског развоја – нове инвестиције подижу конкурентност и апсорбују нову радну снагу са потребним новим вјештинама.
1.3. Унапређен квалитет радне снаге иде у сусрет потребама растуће привреде омогућујући веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору	Унапређен квалитет и понуда радне снаге је битан предуслов за повећање конкурентности и реализацију нових инвестиција, а синергетски дјелују и са циљем 2.1., обезбјеђујући посао за младе људе са адекватним образовањем.
Секторски циљеви друштвеног развоја	Међусобни утицај секторских циљева
2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју општине Градишка	Остварење квалитетног образовања и унапређење квалитета живота младих људи који ће се задржати на подручју општине, директно доприноси остварењу свих циљева економског развоја.
2.2. Обезбиједити квалитетне социјалне и здравствене услуге за све становнике, посебно за старију популацију и лица у стању социјалне потребе	Реализацијом овог циља подиже се квалитет живота становника општине што је компатибилно са осталим циљевима друштвеног развоја.
2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге	Овај циљ позитивно утиче на друга два циља друштвеног развоја, као и на циљ 1.3., утичући на младу и стручну радну снагу да остане на располагању локалној привреди.
Секторски циљеви заштите животне средине	Међусобни утицај секторских циљева
3.1. Унапређење система заштите и спашавања од природних непогода и других несрећа	Остварењем овог циља даје се значајан допринос остварењу циљева економског и друштвеног развоја, посебно 1.2. (повећање

Секторски циљеви економског развоја	Међусобни утицај секторских циљева
	инвестиција у пољопривредну производњу)
3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације	Директна веза постоји са циљем 1.2. (повећање инвестиција у туризам)
3.3. Унапређење енергетске ефикасности	Остварење овог циља помаже остварењу циља 3.2., као и циља 2.2., имајући у виду планиране реконструкције јавних, нарочито школских и објеката културе.

IV.1. План економског развоја

План економског развоја општине Градишка односи се на период 2019 - 2023. За оптималан приступ имплементацији Стратегије развоја општине Градишка у домену економског развоја препоручује се употреба интерних снага ради брзог ефектуирања идентификованих прилика, што представља офанзивну стратегију.

У наставку је дат преглед интерних снага и слабости, као и екстерних прилика и пријетњи, које се односе на сектор економског развоја, идентификованих кроз SWOT анализу општине Градишка.

Снаге

- ✓ Прворазредан саобраћајно-географски положај општине – „врата“ РС и БиХ према ЕУ
- ✓ Развијена саобраћајна инфраструктура са израженим трендом развоја (аутопут, нови мост и гранични прелаз), укључујући и локалну путну инфраструктуру
- ✓ Изграђена и широко доступна електродистрибутивна мрежа
- ✓ Развијена предузетничка инфраструктура и за подршку *Startup*-а, са успостављеном Развојном агенцијом (РАГА) и функционалном Агро-индустријском зоном
- ✓ Релативно велике површине под обрадивим пољопривредним земљиштем, са израженим водним потенцијалом и значајним шумским ресурсима
- ✓ Развијена пољопривредна производња са лидерском позицијом у воћарству те развијеним сточарством, ратарством и повртларством
- ✓ Развијена прерађивачка индустрија, нарочито у области прераде дрвета и метала
- ✓ Константан раст предузетништва, привреде и запошљавања
- ✓ Унапређено пословно окружење за локалне бизниси и инвеститоре, са политиком отворених врата за инвеститоре потврђеном и кроз додијељен сертификат за повољно пословно окружење – *BFC SEE*
- ✓ Стабилан и ликвидан општински буџет
- ✓ Развијен манифестациони туризам
- ✓ Позитиван унутрашњи миграциони салдо у посљедњих 10 година

Прилике

- Стварање дугорочних претпоставки за развој осталих врста саобраћаја (осим цестовног) у непосредном окружењу (водни, ваздушни, жељезнички) и јачање значаја новог цестовног граничног прелаза са новом инфраструктуром;
- Јачање привредних сектора чији потенцијал расте са завршетком нове инфраструктуре (туризам – промоција природне, вјерске и културне баштине, логистика, транспорт)
- Распољивост значајних (површинских и подземних) водних ресурса на подручју општине који отварају могућности за нове инвестиције (фабрике воде, лука, ријечни транспорт)
- Стварање тренда премјештања бизниса из ЕУ-Хрватске у земље-кандидате за ЕУ
- ЕУ кандидатски статус и кориштење претприступних фондова за јачање привреде и локалног развоја
- Јачање инвестиционог циклуса заснованог на атрактивности локације који ће омогућити и прилив страних директних инвестиција
- Укључивање у регионалне технолошке цјелине у пољопривреди и индустрији хране
- Повећана потражња за пољопривредним производима на глобалном нивоу
- Примјена модерних технологија у индустрији и пољопривреди (системи заштите од непогода у пољопривреди, подршка иновацијама и сл.)
- Довршетак започетих капиталних инвестиција (обилазница, гранични прелаз, спортска дворана итд.)
- Јачање сарадње са институцијама РС које могу подстаћи економске активности
- Јачање јавно-приватног партнерства
- Могућност брендирања домаћих производа
- Развој пољопривредно-организационе инфраструктуре

Слабости

- Висока стопа регистроване незапослености, са великим учешћем теже запошљивих категорија
- Понуда радне снаге не задовољава потребе фирми у погледу практичних вјештина
- Слаба информатичка писменост
- Негативан салдо спољних миграција који смањује понуду радне снаге популације са највише потенцијала (млади)
- Лошија образовна структура становништва
- Неразвијена пракса цјеложивотног учења (преквалификације, обуке и сл.)
- Недостатак адекватног механизма преквалификације и доквалификације радника у складу са потребама тржишта
- Неповољна структура привреде – недостају прехрамбени прерађивачки капацитети и капацитети хладњача, рурални и приградски дио немају довољан инфраструктурни капацитет за развој индустрије и сл.
- Недовољна примјена савремених технологија у производњи пољопривредних производа – видљив недостатак заштите од природних непогода
- Недовршена значајна саобраћајна инфраструктура (обилазница, нови мост и гранични прелаз)

- Недовољан обухват канализационим системом, првенствено у руралном подручју
- Слаб прилив страних инвестиција
- Недовољна понуда смјештајних капацитета
- Недостатак планско-програмског приступа у управљању појединим областима

Пријетње

- ~ Нестабилно политичко окружење у БиХ
- ~ Отежана спољнотрговинска размјена, првенствено извоз у ЕУ, због строгих санитарних, ветеринарских и других прописа
- ~ Неповољан привредни амбијент (честе промјене прописа, несигурност у погледу наплате потраживања и сл.) спутава нове инвестиције
- ~ Даља депопулација која за посљедицу има одлазак младе и способне радне снаге у иностранство
- ~ Смањена подршка виших нивоа власти и смањени фискални приливи
- ~ Климатске промјене које ће узроковати још интензивније природне непогоде и угрозити пољопривредну производњу
- ~ Могућност заостајања у развоју градског подручја општине, након пуштања у рад новог граничног прелаза и помјерања транзита и с тим повезаних привредних активности сса. 4 км западно од центра града (синдром „слијепо цријево“)
- ~ Саобраћајна загушеност узрокована растом броја возила
- ~ Јачање бесправне градње

Економски развој општине Градишка обухваћен је у оквиру првог стратешког циља:

1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из ЕУ

Кључни изазови економског развоја Градишке могу се изразити кроз неколико међусобно повезаних питања:

- Како да привреда општине Градишка буде конкурентнија у глобалним ланцима вриједности у којима све више учествује својим извозом?
- Како да приватни сектор градишке привреде постане атрактивнији за запошљавање и задржавање стручне радне снаге?
- Како да се осигура квалитетнија понуда стручне радне снаге на тржишту рада?

Уколико стратегија развоја не одговори квалитетно на наведене изазове, економски развој Градишке биће успорен и угрожен, са негативним посљедицама и по остале секторе - друштвени развој и стање животне средине, јер неће бити довољно новца за улагања.

Привреда Градишке не може се развијати без укључивања у глобалне привредне токове, нити се њена конкурентност може заснивати на јефтиној стручној радној снази која све више одлази у потрази за бољим радним и животним условима у земље ЕУ. У складу с тим, у вези са формулисањем стратешких фокуса важно је споменути двије стране исте медаље:

- уколико се конкурентност првенствено заснива на јефтиној радној снази, нема квалитетног запошљавања у привреди;
- без квалитетне радне снаге, није дугорочно могуће побољшати конкурентност предузећа која чине окосницу привреде Градишке.

Јачање конкурентности Градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, и њено укључивање у глобалне ланце вриједности намеће се као први стратешки фокус. Овај фокус такође подразумеива и развој пословних веза са дијаспором ради унапређења технолошке базе, тржишних веза и инвестирања у нове и постојеће привредне пројекте, уз отварање постојећих предузећа (која су за то заинтересована) према инвеститорима (пored осталог, и инвеститорима из дијаспоре).

Градишци су потребни и вањски привредни ресурси (новац, знање, пословне везе...), због чега **привлачење нових инвестиција**, које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке, представља други стратешки фокус. Овај стратешки фокус укључује успостављање нових привредних капацитета посебно у прехранбеној индустрији, туризму, транспорту и логистици, уз промоцију општине Градишка као пожељне инвестиционе дестинације. Уз све ово, потребно је подржати и даљи развој инфраструктуре и услуга потребних инвеститорима (пословне зоне, комунални прикључци, поједностављивање административних процедура, пост-инвестиционо праћење, квалификације радне снаге...).

Постојање квалитетне радне снаге претпоставка је за остварење оба претходно наведена стратешка фокуса те им је потребно придодати и трећи, који се може формулисати као **унапређење квалитета радне снаге** које иде у сусрет потребама растуће привреде и омогућује веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору. Овај стратешки фокус обухвата и задржавање постојећих и привлачење нових образованих и стручних кадрова, односно оспособљавање, преквалификацију, доквалификацију, формално и неформално образовање, организовање посебних специјалистичких обука у предузећима, сарадњу стручних школа са привредницима и пољопривредним произвођачима, рад са дјецом и родитељима при избору занимања, укључивање свих школа у процес прилагођавања наставних планова и програма, организовање квалитетне школске праксе и многе друге активности.

IV.1.1. Секторски циљеви економског развоја са исходима и индикаторима

Претходно наведени секторски фокуси битни за развој привреде Градишке преведени су у секторске циљеве економског развоја, који су заједно са очекиваним исходима и индикаторима представљени у следећој табели. Секторски циљеви економског развоја представљају разраду првог стратешког циља Стратегије развоја општине Градишка и путоказ су за његово постизање. Дефинисани су у складу са (SMART) критеријумима за одређивање циљева који укључују: специфичност, мјерљивост, остварљивост, реалистичност и временску одређеност.

Секторски циљ	Очекивани исходи ... до 2023. у односу на 2018. годину	Индикатор
1.1 Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС / БиХ	⇒ број регистрованих предузетника повећан за 10% ⇒ број регистрованих предузећа повећан за 5% ⇒ повећана вриједност извоза за 20% и профитабилност извозно оријентисаних предузећа за 10%	⇒ број предузетника ⇒ број предузећа ⇒ вриједност извоза ⇒ профитабилност предузећа
1.2. Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке	⇒ успостављена најмање 3 нова привредна капацитета (у туризму, транспорту, логистици и прерађивачкој индустрији) ⇒ и повећана вриједност укупних инвестиција у прерађивачком сектору за 50% ⇒ повећани приходи предузећа за 20%	⇒ број и вриједност нових привредних инвестиција ⇒ приходи предузећа
1.3. Унапређен квалитет радне снаге иде у сусрет потребама растуће привреде омогућујући веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору	⇒ побољшана квалификациона структура радника на простору општине Градишка ⇒ повећан број запослених у привреди за најмање 15% ⇒ повећана просјечна плата у привреди за најмање 40%	⇒ квалификациона структура радника на подручју општине Градишке ⇒ број запослених у привреди ⇒ просјечна плата у привреди

IV.1.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа

План економског развоја општине Градишка узима у обзир стратешке документе Републике Српске релевантне за област привредног развоја, као и одговарајуће секторске стратегије.

Први стратешки циљ сектора економског развоја укључује повећање конкурентности градишке привреде пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности и у великој се мјери ослања на Стратегију развоја малих и средњих предузећа 2016-2020, као и на Стратегију и политику развоја индустрије Републике Српске 2016-2020. Ради оптималног кориштења расположивих ресурса Градишког подручја, за остварење овог стратешког циља такође су битни и секторски стратешки документи РС. Посебно су важни: Стратегија интегралног управљања водама Републике Српске 2015-2024, Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016-2020, као и Стратегија развоја шумарства Републике Српске 2011-2021.

Слично је и са другим стратешким циљем економског развоја сконцентрисаним на инвестиције у привреди. Поред већ наведених стратешких докумената, смјернице за остварење овог циља могуће је пронаћи и у Стратегији подстицања страних улагања у РС 2016-2020.

Стратегија запошљавања Републике Српске 2016-2020, важна је за успјешно достизање трећег стратешког циља сектора економског развоја који укључује унапређење квалитета радне снаге у складу са потребама привреде. Такође, постоји значајна подударности сектора економског и друштвеног развоја, посебно у вези са Стратегијом развоја образовања Републике Српске 2016-2021, која предвиђа предузетничко учење и повезивање стручног образовања и тржишта рада.

План економског развоја и план заштите животне средине општине Градишка заједничке елементе проналазе у Стратегији развоја енергетике Републике Српске до 2030. године, у складу са захтјевима енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије.

IV.1.3. Иницијативе међуопштинске сарадње

С обзиром да општина Градишка обухвата погранично подручје са ЕУ које се налази на чворишту саобраћајница, постоје значајни потенцијали за међуопштинску сарадњу. Иницијативе међуопштинске сарадње могу да укључе сарадњу са сусједним општинама у Републици Српској, као и прекограничну сарадњу, у циљу пуног ефектуирања развојних потенцијала општине.

Најзначајнији простор за међуопштинску сарадњу постоји у домену инфраструктуре, логистике и саобраћаја, прије свега друмског. Изградњом новог моста преко ријеке Саве и новог царинског терминала отвориће се многобројне могућности не само за Градишку, већ за читав простор који је упућен на ову друмску комуникацију. На ове инфраструктурне пројекте надовезује се формирање и инфраструктурно опремање пословне зоне Лиман, која се налази у непосредној близини новог моста, чиме ће се створити претпоставке да Градишка постане повезница за пласман роба из РС и БиХ у ЕУ. Провођење промотивне кампање за привлачење инвестиција у сарадњи са општинама из окружења неопходно је ради упознавања потенцијалних инвеститора са свим погодностима нове пословне зоне и њиховог правовременог придобијања за инвестирање на овој локацији.

У домену саобраћајне инфраструктуре, битно подручје сарадње отвара се у области стварања претпоставки за дугорочно ефектуирање водног саобраћаја на простору Градишке. С тим у вези, Просторним планом РС предвиђена је изградња луке на ријеци Сави, што у највећој мјери одражава и интересе сусједних општина.

Студија изводљивости за изградњу луке Градишка намеће се као пројекат од ширег интереса.

Прекогранична сарадња отвара многобројне могућности за реализацију пројеката у области туризма, културе и спорта, које је добрим дијелом могуће финансирати из ЕУ фондова.

Туристичку, културну и спортску понуду Градишке могуће је развити и квалитетније ефектуирати у сарадњи са дестинацијама у сусједним земљама, кроз учешће у пројектима прекограничне сарадње.

IV.1.4. Програми, пројекти и мјере

План економског развоја општине Градишка оствариће се кроз имплементацију 34 пројекта и мјере груписаних у 5 програма:

ПРОГРАМ	МЈЕРА/ ПРОЈЕКАТ
1.1.1.: Оснаживање пословне инфраструктуре	1.1.1.1. Завршетак инфраструктурног опремања Агро-индустријске зоне Нова Топола
	1.1.1.2. Формирање и инфраструктурно опремање Пословне зоне Лиман, укључујући израду provedбене просторно-планске документације просторног уређења
	1.1.1.3. Промовисање потенцијалних могућности изградње складишно-логистичких капацитета у Пословној зони Лиман као основе за пласман роба у ЕУ
	1.1.1.4. Израда студије изводљивости изградње предвиђене луке у Градишци
1.1.2. Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима	1.1.2.1. Подршка иновацијама код постојећих пословних субјеката
	1.1.2.2. Субвенционисање новоформираних пословних субјеката
	1.1.1.3. Подршка оснивању и раду кластера и задруга
	1.1.1.4. Успостављање јединице за подршку предузетништву у оквиру Развојне агенције Градишка
	1.1.1.5. Стварање претпоставки за обезбјеђење приватних инвестиција (пунионица воде, обнављање постојећих и изградња нових прерађивачких капацитета у пољопривреди, прерада шумских плодова и др.)
	1.1.1.6. Организација промотивне кампање за привлачење инвестиција у сарадњи са општинама из окружења

1.2.1.: Унапређење пољопривредне производње	1.2.1.1. Подршка интегралној и органској пољопривредној производњи
	1.2.1.2. Организовање сајма пољопривреде и предузетништва
	1.2.1.3. Изградња система наводњавања
	1.2.1.4. Санација каналске мреже на подручју општине Градишка
	1.2.1.5. Реализација пројекта ЛАГ Савус
	1.2.1.6. Подршка развоју пољопривреде
1.2.2.: Активирање туристичких потенцијала	1.2.2.1. Етно село Суботићи - изградња објеката и уређење простора у јавно-приватном партнерству
	1.2.2.2. Уређење прилаза археолошком налазишту Доња Долина са обиљежавањем
	1.2.2.3. Уређење археолошког налазишта Манастириште у Горњим Кијевцима
	1.2.2.4. Уређење прилаза археолошком налазишту Врбашки град (град Марије Терезије)
	1.2.2.5. Ревитализација старе тврђаве Врбашки град (град Марије Терезије и цркве)
	1.2.2.6. Уређење спелеолошког објекта Пећина у Трновцу
	1.2.2.7. Изградња воденица на ријеци Сави у јавно-приватном партнерству
	1.2.2.8. Израда чамца – сувенира од храста Абоноса
	1.2.2.9. Пројекат обнове планинарских и бициклистичких стаза и излетишта у подручју Суботића
	1.2.2.10. Санација мајдана на подручју општине Градишка и уређења у излетишта или етно села у јавно-приватном партнерству
	1.2.2.11. Подршка развоју сеоског туризма у јавно-приватном партнерству
	1.2.2.12. Успостављање инфо-центра за туристичке дестинације у Републици Српској
	1.2.2.13. Постављање туристичке сигнализације на подручју општине Градишка
	1.2.2.14. Стварање претпоставки за инвестирање у

	специфичне сфере туризма (коцкарнице, хотели, мотели итд.)
	1.2.2.15. Промовисање могућности инвестирања у домену здравственог туризма (стоматолошке и друге здравствене услуге)
	1.2.2.16. Стварање услова за постављање туристичких садржаја на ријеци Сави - сплавови, платформе, viseћи мост, шеталиште и др.
1.3.1: Развој људских ресурса према потребама привреде	1.3.1.1. Обука у области ИТ за кориштење напредних технологија у циљу јачања конкурентности локалне привреде
	1.3.1.2. Стимулисање новог запошљавања

Очекивана улагања потребна за реализацију секторског плана економског развоја износе: 38,261,000 КМ.

Напомене и додатне информације у вези са програмима, мјерама и пројектима плана економског развоја општине Градишка:

- *Изградња новог моста на Ријеци Сави* од стратешког је значаја за општину Градишка, као и за простор читаве Републике Српске. Пошто Градишка нема посебне ингеренције по овом питању, овај пројекат је изостављен са претходне листе, што никако не умањује његов значај. Слична ситуација је и са пројектом *Завршетак активности на успостављању новог царинског терминала*.
- У новом Просторном плану Републике Српске, предвиђена је изградња Луке на Ријеци Сави у Градишци. С обзиром да је за пуно ефектуирање локацијских, саобраћајних, транспортних и логистичких потенцијала Градишке потребна и жељезничка комуникација, важно је размотрити могућност да Просторни план РС предвиди и изградњу жељезничке пруге на подручју општине.
- Поред мјера и пројеката назначених у претходној табели, постоји и низ континуираних активности, важних за успјешну имплементацију плана економског развоја, које су у надлежности општине и њених институција. Тако Успостављање инфо центра за инвеститоре (1.2.1) и Промоција инвестиционих капацитета локалне заједнице уз активно повезивање дијаспоре представљају активности општинске управе у вези са имплементацијом Програма 2 - Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима. Надаље, Подршка унапређењу постојећих и развоју нових производа и Оспособљавање и преквалификација лица за потребе локалне привреде представљају активности јединице а подршку предузетништву која ће се организовати у оквиру Градишке

развојне агенције. Ове активности ће се имплементирати у сарадњи са Заводом за запошљавање, Техничком школом Градишка и Машинским факултетом Бања Лука, као и са заинтересованим предузећима.

- Програм „Развој људских ресурса према потребама привреде“, који доприноси реализацији Секторског циља бр. 3, је изузетно важан за општину, али главне активности су редовни посао општинских органа и не захтијевају додатну алокацију средстава, иако стварају изузетно повољне ефекте, прије свега:
 - Повећање компетенција радне снаге у складу са потребама тржишта рада - унапређење образовног система, измјене наставног плана и програма, оспособљавање кадрова и сл.
 - Обука општинских кадрова за бављење локалним економским развојем - унапређење пословног окружења, привлачење инвестиција, припрема пројеката, промоција општине и сл.

IV.2. План друштвеног развоја

План друштвеног развоја Градишке односи се на период 2019 - 2023. Приступ имплементацији Стратегије развоја општине Градишка у домену друштвеног развоја базира се на употреби интерних снага општине и кориштења идентификованих прилика у окружењу, како би се превазишле слабости и постигле оптималне перформансе локалног развоја.

У наставку је дат преглед интерних снага и слабости, као и екстерних прилика и пријетњи које се односе на сектор друштвеног развоја идентификованих кроз SWOT анализу општине Градишка.

Снаге

- ✓ Установљена основна образовна, културна и спортска инфраструктура;
- ✓ Задовољство грађана дешавањима у култури и спорту константно расте;
- ✓ Примарна и секундарна здравствена заштита у функцији;
- ✓ Проширен спектар услуга социјалне заштите у посљедњим годинама;
- ✓ Активне невладине организације које окупљају рањиве групе;
- ✓ Започете активности на прилагођавању образовних профила у складу са потребама пословне заједнице;
- ✓ Покривеност документима просторног уређења;
- ✓ Успјешно завршени пројекти реконструкције дијела школских објеката на подручју општине;
- ✓ Богато културно-историјско наслеђе;
- ✓ Безбједна заједница која промовише сигурност кроз превенцију повреда и насиља.

Прилике

- Шира реформа средњег стручног образовања ради усклађивања са потребама тржишта рада;
- У области образовања, културе и руралног развоја усвојени стратешки документи на нивоу Републике Српске, којима је дефинисан оквир за дјеловање на локалном нивоу.

Слабости

- Негативан природни прираштај са израженим погоршањем старосне структуре становништва;
- Недостатак кључних садржаја за развој спорта и културе – мултифункционална спортска дворана;
- Слабије опремљена школска инфраструктура – недостатак модерних наставних средстава;
- Недовољан обухват дјеце програмима предшколског образовања;
- Болести зависности у порасту, нарочито унутар млађе популације;
- Заостајање руралних подручја у области социјалне инфраструктуре.

Пријетње

- ~ Повећан број корисника социјалне заштите и пензионера са најнижим нивоом примања;
- ~ Недостатак прихода и пројеката за финансирање друштвене инфраструктуре.

Секторски фокуси за друштвени развој дефинисани су у односу на стратешки оквир, који је постављен стратешким циљем 2: Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе

Секторски фокуси друштвеног развоја општине Градишка односе се на области културе, образовања, социјалне заштите, активности невладиних организација и јавних услуга:

- У области културе побољшати садржаје и инфраструктуру, у складу са Стратегијом културе Републике Српске;
- У области образовања унаприједити квалитет наставног процеса кроз набавку наставних средстава, усклађивање средњошколских програма са потребама тржишта рада и повећати капацитете за предшколске образовне програме;
- У области социјалне заштите обезбиједити већи спектар и квалитет услуга, посебно за старију популацију, лица за инвалидитетом и лица у стању социјалне потребе;
- Побољшати услове за рад невладиних организација кроз помоћ у изналажењу простора за рад и финансијских средстава за одржив рад, нарочито организација које заступају интересе особа са посебним потребама;
- Унаприједити путну и комуналну инфраструктуру на подручју општине;
- Ојачати улогу мјесних заједница – радити на ширењу искустава из Пројекта за јачање МЗ који финансирају SIDA и SDC, а имплементира UNDP.

IV.2.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима

Секторски циљеви	Очекивани исходи ... до 2023. у односу на 2018. годину	Индикатори
2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју општине Градишка	⇒ Степен задовољства корисника радом вртића повећан за 20% у 2023. години у односу на 2018. годину; ⇒ Степен задовољства корисника квалитетом наставе у основним школама повећан за 10% у 2023. години у односу на 2018. годину; ⇒ 40% средњошколаца добије посао у року од 1 године након завршетка школе; ⇒ Степен задовољства грађана културним садржајима у општини повећан за 10% у 2023. години у односу на 2018. годину ⇒ Најмање 10% спортских организација до 2023. године у односу на број 2018. године прешло у виши ранг такмичења; ⇒ Укупна висина свих инвестиција за пројекте културе и спорта већа за 20% у 2023. години у односу на 2018. годину	⇒ Степен задовољства корисника радом вртића ⇒ Степен задовољства корисника квалитетом наставе у основним школама ⇒ Проценат средњошколаца који добије посао у року од 1 године након завршетка школе; ⇒ Степен задовољства грађана културним садржајима у општини ⇒ Број спортских организација; ⇒ Укупна висина свих инвестиција, које развојни тим обезбиједи из вањских извора, за пројекте културе и спорта
2.2. Обезбиједити квалитетне социјалне и здравствене услуге за све становнике, посебно за старију популацију и лица у стању социјалне потребе	⇒ Степен задовољства корисника услугама социјалне заштите повећан за 10% у 2023. години у односу на 2018. годину; ⇒ Степен задовољства корисника здравственим услугама повећан за 10% у 2023. години у односу на 2018. годину; ⇒ Буџет за социјалну заштиту по кориснику повећан за 20% до 2023. године у односу на 2018. годину	⇒ Степен задовољства корисника услугама социјалне заштите ⇒ Степен задовољства корисника здравственим услугама ⇒ Висина буџета за социјалну заштиту по кориснику

2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге	⇒ Степен задовољства становништва културним садржајима повећан за 10% у 2023. години у односу на 2018. годину; ⇒ Степен задовољства становништва јавним услугама повећан за 10% у 2023. години у односу на 2018. годину ⇒ Степен задовољства становништва квалитетом административних услуга повећан за 10% у 2023. години у односу на 2018. годину	⇒ Степен задовољства становништва културним садржајима; ⇒ Степен задовољства становништва јавним услугама ⇒ Степен задовољства становништва квалитетом административних услуга
---	---	--

IV.2.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа

План друштвеног развоја општине Градишка усклађен је са одговарајућим секторским стратегијама на нивоу Републике Српске, првенствено са Стратегијом развоја образовања Републике Српске 2016-2021, Стратешким планом развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016-2020 и Стратегијом развоја културе Републике Српске 2017-2022.

Дио стратешких циљева у Стратегији образовања Републике Српске односи се на повећање обухвата дјеце предшколским васпитањем и образовањем, предузетничко учење и повезивање стручног образовања и тржишта рада, што је у складу са секторским фокусима и циљевима друштвеног развоја општине Градишка.

У Стратешком плану развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016-2020, стратешки циљ уравнотеженог интегралног руралног развоја релевантан је за план друштвеног развоја општине Градишка, нарочито за секторски циљ 2.3. *Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге*, којим се настоје обезбиједити боље услуге у области културе, образовања и здравства.

У сегменту културе, Стратегијом развоја културе Републике Српске 2017-2022 предвиђено је унапређење друштвеног живота, односно децентрализација културних садржаја, што је један од секторских фокуса у општини Градишка.

IV.2.3. Иницијативе међуопштинске сарадње

С обзиром на географски положај општине Градишка – у пограничном подручју са ЕУ, иницијативе међуопштинске сарадње имају и потенцијал да прерасту у прекограничне пројекте. Најзначајнији потенцијал за међуопштинску и прекограничну сарадњу лежи у реализацији пројеката у области културе и спорта, које је добрим дијелом могуће финансирати из ЕУ фондова уз активно укључивање цивилног сектора.

Примјери пројеката у којима се планира међуопштинска и прекогранична сарадња су:

Пројекат 2.1.2.1. Санација и адаптација зграде Градске вијећнице;

Пројекат 2.3.2.2. Уређење обала Ријеке Саве са плажом на градском подручју у циљу побољшања туристичке понуде.

IV.2.4. Програми, пројекти и мјере

За реализацију плана друштвеног развоја општине Градишка дефинисано је 57 пројеката и мјера груписаних у 8 програма:

ПРОГРАМ	МЈЕРА/ ПРОЈЕКАТ
2.1.1.: Образовање	Пројекат 2.1.1.1. Унапређење инфраструктуре у ОШ „Данило Борковић“ (реконструкција и проширење школског простора)
	Пројекат 2.1.1.2. Изградња вртића на подручју мјесне заједнице Брестовчина
	Пројекат 2.1.1.3. Реконструкција вртића "Пчелице"
	Пројекат 2.1.1.4. Унапређење васпитно-образовне инфраструктуре у ПУ "Лепа Радић"
	Пројекат 2.1.1.5. Обнављање ресторана Средње стручне и техничке школе за потребе извођења практичне наставе
	Пројекат 2.1.1.6. Побољшање енергетске ефикасности у ОШ „Вук Стефановић Караџић“
	Пројекат 2.1.1.7. Побољшање енергетске ефикасности и санација нус-просторија објекта ОШ „Свети Сава“ Ламинци
	Пројекат 2.1.1.8. Побољшање енергетске ефикасности објекта Гимназије
	Пројекат 2.1.1.9. Школа знаковног језика у функцији побољшања комуникације са глувим и наглувим особама
2.1.2.: Култура	Пројекат 2.1.2.1. Санација и адаптација зграде Градске вијећнице
	Пројекат 2.1.2.2. Изградња амфитеатра на отвореном простору у центру града
	Пројекат 2.1.2.3. Дигитализација Културног центра Градишка
	Пројекат 2.1.2.4. Побољшање енергетске ефикасности у енергетском систему Културног центра
	Пројекат 2.1.2.5. Санација Соколског дома у сврху формирања мултифункционалног дома омладине
2.1.3.: Спорт	Пројекат 2.1.3.1. Модернизација спортских терена и проширење мултифункционалних садржаја у оквиру градског стадиона
	Пројекат 2.1.3.2. Изградња трим стазе са пратећим садржајем за рекреацију дјеце, омладине и одраслих
	Пројекат 2.1.3.3. Завршетак спортске дворане

	Пројекат 2.1.3.4. Изградња атлетске стазе у Лужанима
	Пројекат 2.1.3.5. Опремање дјечијег парка
	Пројекат 2.1.3.6. Набавка и инсталирање опреме Зимског града
	Пројекат 2.1.2.7. Изградња планинарског дома у етно селу "Суботићи"
2.2.1.: Социјална заштита	Пројекат 2.2.1.1. Адаптација и припремање просторија за Центар за социјални рад
	Пројекат 2.2.1.2. Дајте нам шансу (запошљавање лица са инвалидитетом)
	Пројекат 2.2.1.3. Оснивање и опремање просторија дома за лица са инвалидитетом
	Пројекат 2.2.1.4. Набавка ортопедских помагала за лица са инвалидитетом
	Пројекат 2.2.1.5. Рјешавање стамбеног питања социјално угрожених лица са тежим инвалидитетом
	Пројекат 2.2.1.6. Реконструкција зграде Црвеног крста
2.2.2.: Здравство	Пројекат 2.2.2.1. Изградња и опремање нове амбуланте породичне медицине у Доњој Јурковици
	Пројекат 2.2.2.2. Изградња и опремање нове амбуланте породичне медицине у Орахови
	Пројекат 2.2.2.3. Проширење здравствених капацитета у оквиру ЈЗУ "Дом здравља Градишка"
	Пројекат 2.2.2.4. Проширење складишних капацитета ЈЗУ "Апотека Градишка"
	Пројекат 2.2.2.5. Набавка опреме за Галенфарм д.о.о.
2.3.1.: Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју општине	Пројекат 2.3.1.1. Реновирање друштвених просторија у мјесним заједницама
	Пројекат 2.3.1.2. Изградња друштвених просторија у Брестовчини - Сточна пијаца
	Пројекат 2.3.1.3. Изградња друштвених просторија у Обрадовцу - Липовача
	Пројекат 2.3.1.4. Изградња водоводне мреже (Гашница и Орахова)
	Пројекат 2.3.1.5. Изградња водоводне мреже у мјесним заједницама Лијевча поља
	Пројекат 2.3.1.6. Модернизација локалних и некатегорисаних путева
2.3.2.: Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у	Пројекат 2.3.2.1. Довршетак реконструкције водоторња са повећањем капацитета изворишта и аутоматизацијом водоводног система
	Пројекат 2.3.2.2. Уређење обале ријеке Саве са риболовном стазом и плажом на градском подручју

урбаном подручју општине	Пројекат 2.3.2.3. Уређење пјешачке зоне са градским тргом
	Пројекат 2.3.2.4. Уређење раскрсница и јавних површина са постављањем умјетничких или историјских обиљежја
	Пројекат 2.3.2.5. Спојна саобраћајница (обилазница) између М-16 и Е-661
	Пројекат 2.3.2.6. Реконструкција и модернизација градских улица и паркинг простора
	Пројекат 2.3.2.7. Продужетак Видовданске улице према западном дијелу града
	Пројекат 2.3.2.8. Рјешавање улаза (постојеће петље) у Градишку из правца Бањалуке
	Пројекат 2.3.2.9. Реконструкција јавне расвјете
2.3.3.: Унапређење рада јавних институција и органа власти	Пројекат 2.3.3.1. Нова зграда Основног суда у Градишци
	Пројекат 2.3.3.2. Израда просторног плана Општине за период 2021-2041
	Пројекат 2.3.3.3. Израда урбанистичког плана градског подручја (2021-2041)
	Пројекат 2.3.3.4. Проведбени документи просторног уређења
	Пројекат 2.3.3.5. Електронска писарница
	Пројекат 2.3.3.6. Дигитализација архивске грађе
	Пројекат 2.3.3.7. Јачање интерних ИТ капацитета (замјена застарјеле опреме са побољшањем мрежне инфраструктуре)
	Пројекат 2.3.3.8. Увођење система за ефикасно управљање имовном
	Пројекат 2.3.3.9. Увођење електронских грађевинских дозвола
	Пројекат 2.3.3.10. Институционална инфраструктура у општинској управи (возила и канцеларијска опрема)

Укупна очекивана улагања за реализацију секторског плана друштвеног развоја су: 64,512,000 КМ.

IV.3. План заштите животне средине

Као полазиште за израду плана животне средине за период 2019 - 2023. година послужила је сљедећа SWOT анализа овог сектора:

Снаге

- Обиље подземне воде
- Очувана животна средина у највећем дијелу општине
- Значајна покривеност територије и становништва водоснабдијевањем из јавних-контролисаних извора
- Систем прикупљања отпада са позитивним трендом у обухвату и руралних дијелова општине
- Успостављен основни систем контроле загађења из индустрије (еколошке дозволе, инспекције)
- Промоција ублажавања посљедица природних катастрофа

Прилике

- Увезивање са сусједним општинама ради рјешавања капиталних еколошких питања (збрињавање отпада, пројекти енергетске ефикасности, праћење и извјештавање о кретању штетних организама)
- Кориштење потенцијала у обновљивим изворима енергије (подземне воде и водотокови, биомаса...)

Слабости

- Слабо развијен мониторинг компоненти животне средине, нарочито земљишта
- Могућа неконтролисана употреба агрохемикалија које нарочито угрожавају квалитет земљишта и првог слоја подземних вода (након 2009. године нема нових истраживања концентрације пестицида у подземним водама Лијевче поља тако да ово остаје као ризик)
- Недовољна примјена технологија за смањење загађења воде (непостојање постројења за пречишћавање градских отпадних вода), земљишта и ваздуха
- Непотпун систем управљања отпадом
- Недовољно развијена еколошка свијест
- Ниска енергетска ефикасност јавних и приватних објеката

Пријетње

- Повећан ризик од загађења воде због недостатка контроле у пољопривредној и индустријској производњи те градњи уопште
- Угроженост шумског богатства и пољопривредних добара због учесталости и интензитета природних непогода
- Улазак прљавих технологија

Проблематика заштите животне средине на подручју општине Градишка обухваћена је у оквиру трећег стратешког циља - **Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода.**

У овом стратешком циљу су сажете основне аспирације овог сектора које се односе на заштиту животне средине у ужем смислу и заштиту од непогода као растуће пријетње у контексту климатских промјена као глобалне пријетње.

С тим у вези издвојени су сљедећи фокуси заштите животне средине:

- Јачање система заштите од природних непогода, техничко-технолошких и других несрећа у контексту ублажавања ефеката климатских промјена,
- Заштита животне средине од загађења и девастације, првенствено вода, земљишта и природе,
- Унапређење система управљања отпадом, посебно у погледу смањења укупних количина комуналног отпада,
- Побољшање енергетске ефикасности, посебно јавних објеката.

IV.3.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима

У сљедећој табели представљени су секторски циљеви са очекиваним исходима и индикаторима. При њиховом одређивању водило се рачуна о неколико важних критеријума: да су у складу са стратешким и секторским фокусирањем; да представљају разраду трећег стратешког фокуса и практично омогућавају достизање трећег стратешког циља; да су у довољној мјери специфични и мјерљиви; да су реалистични и достижни у планском периоду; да су временски одређени, те да се могу створити претпоставке за праћење њиховог остваривања, уз неопходна додатна улагања и трошкове.

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
3.1. Унапређење система заштите и спашавања од природних непогода и других несрећа	⇒ Смањење материјалне штете на подручјима која су погођена елементарним непогодама (годишњи ниво) до 2023. године у односу на период 2014 – 2018. година ⇒ Повећање броја и дужине заштитних објеката од поплава до 2023. године у односу на период 2014 – 2018. година ⇒ Повећање наводњаваних површина за 30 % до 2023. године у односу на 2018. годину	⇒ Годишњи износ материјалне штете на подручјима која су погођена елементарним непогодама ⇒ Број и дужина заштитних објеката од поплава (акумулације, одбрамбени насипи, регулације) ⇒ Површина наводњаваног пољопривредног земљишта
	⇒ Побољшање квалитета компоненти животне средине до 2023. године у односу на	⇒ Ниво загађености компоненти животне средине (вода,

3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације	период 2014 – 2018. година ⇒ Повећање површине заштићених природних добара до 2023. године у односу на период 2014 – 2018. година ⇒ Повећање рекултивисаних површина до 2023. године ⇒ Смањење количине одложеног комуналног отпада за 20% до 2023. године у односу на 2018. годину ⇒ Повећање броја мониторинг станица за 3 мјерна мјеста до 2023. године у односу на 2018. годину	земљиште, ваздух, бука) ⇒ Површина заштићених природних добара ⇒ Површина рекултивисаног земљишта ⇒ Количина одложеног комуналног отпада ⇒ Број мониторинг станица
3.3. Унапређење енергетске ефикасности	⇒ Смањење емисије CO₂ на годишњем нивоу за 28% до 2023. године у односу на 2005. годину ⇒ Смањење потрошње енергије у kWh на годишњем нивоу за 28% до 2023. године у односу на 2005. годину	⇒ Емисија CO₂ на годишњем нивоу ⇒ Потрошња енергије у kWh на годишњем нивоу

IV.3.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа

План заштите животне средине општине Градишка је усклађен са одговарајућим секторским стратегијама на нивоу Републике Српске. У ужем смислу, сви секторски циљеви су усклађени са циљевима присутним у Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске до 2025. године.

Посматрано појединачно, циљеви 3.1. и 3.2. хармонизовани су са Стратегијом интегралног управљања водама Републике Српске 2015 - 2024. Циљ 3.1. је у директној вези са мјерама за управљање у области заштите од штетног дејства вода, а циљ 3.2. са мјерама за управљање у циљу заштите квалитета вода. Поред тога, циљ 3.2. је усклађен и са Основом заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта Републике Српске као компоненте процеса планирања земљишта, Републичком стратегијом заштите ваздуха са акционим планом управљања квалитетом ваздуха, Стратегијом заштите природе Републике Српске и Стратегијом управљања отпадом Републике Српске за период 2017 – 2026.

Надаље, секторски циљ 3.3. усклађен је са Стратегијом развоја енергетике Републике Српске до 2030. године – циљем: Успоставити ефикасан систем подстицања енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије у складу са постављеним циљевима и обавезама које ће произаћи из чланства Босне и Херцеговине у Европској унији. Овај циљ је у складу и са индикативним циљевима за уштеде енергије из Акционог плана енергетске ефикасности РС до 2018. године.

IV.3.3. Иницијативе међуопштинске сарадње

Прилике и потребе за међуопштинском сарадњом најизраженије су у заштити од природних непогода, посебно у превентивном смислу, са посебним акцентом на поплаве, која се не може успјешно организовати без интензивне сарадње са сусједним општинама, првенствено са општинама Лакташи и Србац везано за слив ријеке Врбас и општином Козарска Дубица у погледу ријеке Саве.

Заштита природних добара је незамислива без међуопштинске сарадње, а она се може очекивати са градом Приједор (Национални парк Козара), те општинама Козарска Дубица (Просара) и Србац (Бардача).

Стратегија управљања отпадом Републике Српске налаже формирање заједничке трансфер станице за комунални отпад са општином Србац, што ће додатно интензивирати досадашњу међуопштинску сарадњу у области управљања отпадом везану за регионалну санитарну депонију на подручју града Бања Лука. Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске су предвиђене сличне иницијативе међуопштинске сарадње у погледу медицинског и индустријског отпада.

Прилике за међуопштинску сарадњу су све израженије и у области енергетске ефикасности и одрживости, гдје су пројекти снажно подржани од стране европских фондова (АДРИОН, прекогранична сарадња, МЕД), али уз услов партнерства са општинама из других држава обухваћених програмом подршке.

IV.3.4. Програми, пројекти и мјере

За реализацију плана заштите животне средине кандидовано је 18 пројеката и мјера, груписаних у 4 програма.

ПРОГРАМ	МЈЕРА/ ПРОЈЕКАТ
3.1.1. Заштита и спашавање од елементарних непогода	3.1.1.1. Опремање ЈП "Противградна превентива РС"
	3.1.1.2. Опремање Одсјека за цивилну заштиту
	3.1.1.3. Опремање Професионалне ватрогасне јединице Градишка
	3.1.1.4. Деминирање подручја уз ријеку Саву (насеља Орубица, Бок Јанковац и Мачковац)
	3.1.1.5. Формирање хидроакумулација у поткозарском дијелу општине
3.2.1. Заштита вода, земљишта и природе	3.2.1.1. Рехабилитација постојеће и изградња нове канализационе мреже са градским постројењем за пречишћавање отпадних вода
	3.2.1.2. Израда студије о извориштима питке воде на подручју општине и елабората санитарне заштите за изворишта у употреби
	3.2.1.3. Формирање станица за мониторинг површинских и подземних вода

	3.2.1.4. Формирање станица за мониторинг земљишта
	3.2.1.5. Истраживање и праћење популације црне роде (<i>Ciconia nigra</i>) и њена заштита
	3.2.1.6. Заштита од поплава одводњом оборинских вода са плавног подручја - Нова Топола (довршење пројекта)
3.2.2. Управљање отпадом	3.2.2.1. Изградња погона за компостирање биоразградивог отпада у оквиру "Градске чистоће"
	3.2.2.2. Реконструкција трансфер станице за отпад у "Градској чистоћи" и усклађивање са еколошким стандардима
	3.2.2.3. Израда студије изводљивости за изградњу постројења производње биогаса
3.3.1. Енергетска ефикасност	3.3.1.1. Промоција и информисање о енергетској ефикасности и потреби унапређења енергетске ефикасности на локалном нивоу
	3.3.1.2. Ажурирање софтвера за енергетски менаџмент у општини Градишка
	3.3.1.3. Опрема за термовизијско снимање објеката
	3.3.1.4. Реконструкција, модернизација и проширење топлинског система Градишка

Очекивана улагања потребна за реализацију секторског плана заштите животне средине износе 48.635.000,00 КМ.

V. Оперативни дио

V.1. План имплементације стратешких пројеката и мјера за 3 године (1+2)

У табелама у наставку презентован је план имплементације за наредне три године, по секторима и пројектима / мјерама. Укупна вриједност планираних пројеката је 151.408.000,00 KM, док је за прве три године имплементације предвиђен утрошак од 67.524.000,00 KM, односно 44,6% од укупно планиране вриједности, што значи да је интензитет имплементације управо на почетном периоду Стратегије развоја. Посебно интензивна имплементација планирана је у сектору друштвеног развоја (преко 50% планираних средстава би се утрошило у прве три године имплементације), док је у секторима економског развоја и заштите животне средине планирана нешто уравнотеженија имплементација, са предвиђених нешто преко 1/3 средстава од укупно планираних за имплементацију у прве три године.

(1) Економски развој

Веза са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM))	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
1.1.	Завршетак инфраструктурног опремања Агроиндустријске зоне Нова Топола	Реализовано око 50%. Наставља се рад на опремању грађевинског земљишта. Остали извори финансирања су из продаје грађевинског земљишта и гранта Министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства РС.	5,000,000	650,000	650,000	0	1,300,000	2,000,000	1,700,000	0	3,700,000	Општинска управа - Одјељење за комуналне и стамбене послове

Веа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
1.2.	Формирање и инфраструктурно опремање Пословне зоне Лиман, укључујући израду проведбене просторно-планске документације просторног уређења	Измјеном просторног плана је намјенски обезбијеђен простор. Слиједи израда зонинг плана и пројекта уређења инфр. те улагање у инфр. и опремање. Остали извори: Влада РС у почетној фази опремања земљишта. Уз подршку Владе РС основаће се субјекат који ће бити носилац свих процеса у пословној зони.	20,000,000	60,000	100,000	200,000	360,000	0	2,000,000	2,000,000	4,000,000	Општинска управа - Одјељење за комуналне и стамбене послове, Одјељење за просторно уређење и грађење
1.3.	Промовисање потенцијалних могућности изградње складишно-логистичких капацитета у П. 3. Лиман као основе за пласман роба у ЕУ	Заједнички наступ Општине и Владе РС.	50,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	Општинска управа - Служба начелника општине, Одјељење за привреду и пољопривреду
1.4.	Израда студије изводљивости изградње предвиђене луке у Градишци	Постоји израђен пројекат луке. Неопходно је сагледати могућности	30,000	0	15,000	15,000	30,000	0	0	0	0	Општинска управа - Одјељење за комуналне и стамбене

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
		реализације.										послове, Одјељење за привреду и пољопривреду
1.5.	Подршка иновацијама код постојећих пословних субјеката	Посебна активност Одјељења - иновације као предуслов привредног раста	310,000	0	30,000	40,000	70,000	0	0	0	0	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.6.	Субвенционисање новоформираних пословних субјеката	Интензивирање раније започете праксе	900,000	50,000	50,000	50,000	150,000	50,000	50,000		150,000	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.7.	Подршка оснивању и раду кластера и задруга	Подршка умрежавању као предуслов за раст привреде	15,000	5,000	5,000	5,000	15,000	0	0	0	0	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.8.	Успостављање јединице за подршку предузетништву у оквиру Развојне агенције Градишка	Организација и опремање с циљем континуираних активности на плану подршке предузетништву.	45,000	5,000	5,000	5,000	15,000	0	0	0	0	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.9.	Стварање претпоставки за приватне инвест. (нпр. пумпоница воде, обнављање и изградња прерађ. капацитета у пољопривреди, преради шумских плодова и др.)	Интензивирање активности - унапређење кориштења постојећих природних ресурса општине	30,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	Општинска управа - Служба начелника општине, Одјељење за привреду и пољопривреду

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
1.10.	Организација промотивне кампање за привлачење инвестиција у сарадњи са општинама из окружења	Промоција потенцијалних могућности у сарадњи са сусједним општинама.	30,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	Општинска управа - Служба начелника општине, Одјељење за привреду и пољопривреду
1.11.	Подршка интегралној и органској пољопривредној производњи	Интензивирати активности на стандардизацији и сертификацији.	50,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.12.	Организовање сајма пољопривреде и предузеништва	Обезбиједити услове за централно ложирање и промоцију пољопривредних производа и предузетничких активности.	800,000	0	50,000	50,000	100,000	50,000	50,000	50,000	150,000	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.13.	Изградња система наводњавања	Изградња инфраструктуре (разводне мреже) у циљу унапређења кориштења предвиђених акумулација у Поткозарју	900,000	0	300,000	300,000	600,000	0	0	0	0	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.14.	Санација каналске мреже на подручју општине Градишка	Тренутни и стални приоритет због запуштености постојеће мреже	5,050,000	350,000	350,000	350,000	1,050,000	0	200,000	200,000	400,000	Општинска управа - Одјељење за привреду и пољопривреду, Одјељење за

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине					Финансирање из осталих извора					Носиоци имплементације
				Преглед по годинама					Преглед осталих извора по годинама					
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021			
														комуналне и стамбене послове
1.15.	Реализација пројекта ЛАГ Савус	Наставак подршке општине приватним пољопривредним произвођачима	90,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	0	0	ОУ- Служба начелника, Одјељење за привреду и пољопривреду
1.16.	Подршка развоју пољопривреде	Обезбиједити ефикасан и реалан програмакски приступ	2,550,000	200,000	250,000	300,000	750,000	0	0	0	0	0	0	ОУ - Одјељење за привреду и пољопривреду
1.17.	Етно село Суботићи - изградња објеката и уређење простора у аранжману јавно- приватног партнерства	Уређење и опремање локације у циљу унапређења туристичких потенцијала	700,000	50,000	50,000	50,000	150,000	100,000	100,000	200,000	400,000			ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.18.	Уређење прилаза археолошком налазишту Доња Долина са обљежавањем	Обезбиједити приступне саобраћајнице налазишту	45,000	5,000	5,000	0	10,000	20,000	15,000	0	35,000			ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.19.	Уређење археолошког налазишта Манастириште у Горњим Кијевцима	Стављање у функцију туризма	35,000	0	0	0	0	0	0	0	0			ЈУ Завичајни музеј Градишка
1.20.	Уређење прилаза археолошком налазишту Врбаши град (град Марије Терезије)	Обезбиједити приступне саобраћајнице	30,000	0	0	0	0	0	0	0	0			ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.21.	Ревитализација старе тврђаве Врбаши град (град Марије	Пројектовање и извођење радова на реконструкцији	500,000	0	0	0	0	0	0	0	0			ЈУ Завичајни музеј Градишка

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
	Терезије и цркве)											
1.22.	Уређење спелеолошког објекта Пећина у Трновцу	Уређење прилаза локацији	50,000	0	0	15,000	15,000	0	0	0	0	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.23.	Изградња воденица на ријеци Сави у форми ЈПП	У форми јавно-приватног партнерства	100,000	0	0	0	0	0	0	0	0	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.24.	Изrada чамца – сувенира од храста Абоноса	Идејно рјешење и реализација	70,000	0	0	15,000	15,000	0	0	20,000	20,000	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.25.	Пројект обнове планинарских и бициклистичких стаза и излетишта у подручју Суботића	Раније формиране стазе обновити и уредити за употребу	35,000	0	5,000	5,000	10,000	0	0	0	0	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.26.	Санација мајдана на подручју општине Градишка и уређења излетишта или етно села у јавно-приватном партнерству	Са приватним партнерима санирати и ставити у функцију	200,000	5,000	5,000	5,000	15,000	45,000	45,000	45,000	135,000	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.27.	Подношка развоју сеоског туризма у јавно-приватном партнерству	Анализирати капацитете и промовисати могућности	70,000	0	0	10,000	10,000	0	0	0	0	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.28.	Успостављање инфо-центра за туристичке дестинације у Републици Српској	У сарадњи са Владом РС - обезбиједити простор и промотивне активности	250,000	0	25,000	25,000	50,000	0	100,000	100,000	200,000	ЈУ Туристичка организација општине Градишка

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM))	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
1.29.	Постављање туристичке сигнализације на подручју општине Градишка	Наставак раније започетог процеса	50,000	0	5,000	5,000	10,000	10,000	10,000	10,000	30,000	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.30.	Стварање претпоставки за инвестирање у специфичне сфере туризма (казина, хотели, мотели итд)	Планирати и реализовати промоцију у складу са порастом транзитног туризма	5,000	5,000	0	0	5,000	0	0	0	0	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.31.	Промовисање могућности инвестирања у домену здравственог туризма (стоматолошке и друге здравствене услуге)	Планирати и реализовати промоцију у складу са порастом транзитног туризма	6,000	0	1,000	1,000	2,000	0	2,000	2,000	4,000	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
1.32.	Стварање услова за постављање туристичких садржаја на ријеци Сави - сплавови, платоформе, висићи мост, шеталиште и др.	Планирати активност у склопу кориштења ријеке Саве као значајног туристичног потенцијала	100,000	10,000	10,000	10,000	30,000	20,000	20,000	30,000	70,000	Општинска управа - Одјељење за просторно уређење и грађеве, Одјељење за комуналне и стамбене послове
1.33.	Обука у области ИТ за кориштење напредних технологија у циљу јачања конкурентности локалне привреде	Организација специфичних обука за потребе локалне привреде	15,000	0	5,000	5,000	10,000	0	0	0	0	Одјељење за општу управу

Веза са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM))	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
1.34.	Стимулисање новог запошљавања	Планирати и реализовати као подршку становништву и локалној привреди	150,000	50,000	50,000	150,000	0	0	0	0	Одјељење за привреду и пољопривреду	
	УКУПНО		38.261.000	1,495,000	2,016,000	1,561,000	5,072,000	2,295,000	4,292,000	2,707,000	9,294,000	

(2) Друштвени развој

Веза са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM))	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
2.1.	Унапређење инфраструктуре у ОШ Данило Борковић (реконструкција и проширење школског простора)	Пројектовање и реализација	350,000	0	0	0	0	100,000	250,000	0	350,000	ЈУ ОШ "ДАНИЛО БОРКОВИЋ" Градишка
2.2.	Изградња вртића на подручју мјесне заједнице Брестовчина	Пројектовање и реализација	1,200,000	0	50,000	190,000	240,000	0	192,000	768,000	960,000	ЈПУ "ЛЕПА РАДИЋ" Градишка
2.3.	Реконструкција вртића "Пчелице"	Пројектовање и реализација	150,000	0	30,000		30,000	0	120,000		120,000	ЈПУ "ЛЕПА РАДИЋ" Градишка
2.4.	Унапређење васпитно-образовне инфраструктуре у ПУ "Лепа Радић"	Пројектовање и реализација	100,000	0	0	20,000	20,000	0	0	80,000	80,000	ЈПУ "ЛЕПА РАДИЋ" Градишка
2.5.	Обнављање ресторана Средње стручне и техничке школе за потребе извођења практичне наставе	Пројектовање и реализација	500,000	0	0	0	0	0	150,000	150,000	300,000	ЈУ Средња стручна и техничка школа Градишка
2.6.	Побољшање енергетске ефикасности објекта ОШ „Вук Стефановић Караџић“	Пројектовање и реализација	200,000	0	0	0	0	0	100,000	100,000	200,000	ЈУ ОШ "Вук Стефановић Караџић" Турјак
2.7.	Побољшање енергетске ефикасности и санација нус просторија објекта ОШ „Свети Сава“	Пројектовање и реализација	250,000	0	0	0	0	0	100,000	150,000	250,000	ЈУ ОШ "СВЕТИ САВА" ДУБРАВЕ

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације	
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама					
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021		
	Ламинци												
2.8.	Побољшање енергетске ефикасности објекта Гимназије	Пројектовање и реализација	500,000	0	50,000	0	50,000	0	450,000	0	450,000	Гимназија Градишка	
2.9.	Школа знаковног језика у функцији побољшања комуникације са глувим и наглувим особама	Планирање и реализација	5,000	5,000	0	0	5,000	0	0	0	0	Међуопштинско удружење глувих и наглувих, Градишка, Србац и Прњавор	
2.10.	Санација и адаптација зграде Градске вијећнице	Постојећи пројекат искористити у изналажењу извора финансирања	760,000	52,000	50,000	50,000	152,000	200,000	200,000	208,000	608,000	ЈУ "ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ ГРАДИШКА" Градишка	
2.11.	Изградња амфитеатра на отвореном простору у центру града	Простор је већ осигуран, потребно пројектовање и изналажење могућности финансирања изградње	200,000	0	0	20,000	20,000	0	0	80,000	80,000	Општинска управа - Одјелење за Друштвене Дјелатности и Одјелење за комуналне и стамбене послове	
2.12.	Дигитализација Културног центра Градишка	Пројектовати и изнаћи могућности реализације	280,000	0	0	20,000	20,000	0	0	100,000	100,000	ЈУ "КУЛТУРНИ ЦЕНТАР" п.о. Градишка	
2.13.	Побољшање енерг. ефикасности у енергетском систему Културног центра	Увођење ЛЕД система у расвјети итд.	60,000	0	0	0	0	0	0	0	0	ЈУ "КУЛТУРНИ ЦЕНТАР" п.о. Градишка	

Веа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације	
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама					
				2019	2020	2021	УКУПНО 2019 - 2021	2019	2020	2021	УКУПНО 2019 - 2021		
2.14.	Санација Соколског дома у сврху формирања мултифункционалног дома омладине	Пројектовати и изаћи могућности финансирања	400,000	0	0	0	0	0	0	0	200,000	200,000	Одјељење за друштвене Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.15.	Модернизација спортских терена и проширење мултифункционални х садржаја у оквиру градског стадиона	Анализа стања, пројектовање и реализација	460,000	200,000	0	0	0	200,000	260,000	0	0	260,000	ФК "Козара" Градишка
2.16.	Изградња трим стазе са пратећим садржајем за рекреацију дјече, омладине и одраслих	Пројектовање траса и реализација	100,000	20,000	0	0	0	20,000	80,000	0	0	80,000	Општинска управа - Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.17.	Завршетак спортске дворане	Реализација у току	5,500,000	1,400,000	600,000	0	0	2,000,000	2,500,000	1,000,000	0	3,500,000	Општинска управа - Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.18	Изградња атлетске стазе у Лужанима	Пројектовање, изналажење извора финансирања, реализација	600,000	0	10,000	0	0	10,000	0	0	0	0	Општинска управа - Одјељење за друштвене дјелатности
2.19.	Опремање Дјечијег парка	Пројектовање и опремање парка, припрема за улагања приватних инвеститора у	120,000	20,000	0	0	0	20,000	100,000	0	0	100,000	Општинска управа - Одјељење за друштвене дјелатности и Одјељење за комуналне и

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
		праћење просторе који ће бити у функцији парка										стамбене послове
2.20.	Набавка и инсталирање опреме Зимског града	Реализација у току	100,000	0	0	0	0	100,000	0	0	100,000	ЈУ "КУЛТУРНИ ЦЕНТАР" п.о. Градишка
2.21.	Изградња планинарског дома у етно селу Суботићи	Планирање, пројектовање, изналажење извора средстава	200,000	0	0	0	0	0	0	0	0	Планинарско-спортско друштво Патрија
2.22.	Адаптација и припремање просторија за Центар за социјални рад	На осигураној локацији извршити опремање простора	100,000	25,000	25,000	0	50,000	25,000	25,000	0	50,000	ЈУ Центар за социјални рад Градишка
2.23.	Дајте нам шансу (запошљавање лица са инвалидитетом)	Анализирати могућности, планирати и реализовати	2,000	2,000	0	0	2,000	0	0	0	0	Одјељење за друштвене дјелатности
2.24.	Оснивање и опремање просторија дома за лица са инвалидитетом	Дефинисати могућност и начин реализације	120,000	30,000	30,000	0	60,000	30,000	30,000	0	60,000	Одјељење за друштвене дјелатности
2.25.	Набавка ортопедских помагала за лица са инвалидитетом	Анализирати стање, дефинисати приоритете и реализовати набавку	200,000	5,000	5,000	5,000	15,000	45,000	45,000	45,000	135,000	Одјељење за друштвене дјелатности
2.26.	Рјешавање стамбеног питања социјално угрожених лица са тежим	Анализирати и дефинисати потребе, пронаћи	200,000	0	5,000	5,000	10,000	0	45,000	45,000	90,000	Одјељење за друштвене дјелатности

Веза са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације	
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама					
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021		
	инвалидитетом	могућности финансирања											
2.27.	Реконструкција зграде Црвеног крста	Обезбиједити пројекат и средства	200,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Општинска организација Црвеног крста Градишка
2.28.	Изградња и опремање нове амбуланте породичне медицине у Доњој Јурковици	Локација дефинисана, пројектовати и изнаћи средства	160,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ЈЗУ "ДОМ ЗДРАВЉА" Градишка
2.29.	Изградња и опремање нове амбуланте породичне медицине у Орахови	Локација дефинисана, пројектовати и изнаћи средства	360,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ЈЗУ "ДОМ ЗДРАВЉА" Градишка
2.30.	Проширење здравствених капацитета у оквиру ЈЗУ "Дом здравља Градишка"	Потребе су дефинисане, потребно пројектовање и изналагање средстава	1,300,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ЈЗУ "ДОМ ЗДРАВЉА" Градишка
2.31.	Проширење складишних капацитета ЈЗУ "Апотека Градишка"	Пројектовати и изнаћи могућности финансирања	600,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ЈЗУ "Апотека Градишка" Градишка
2.32.	Набавка опреме за Галенфарм д.о.о.	Израда инвестиционог програма и изналагање могућности финансирања	405,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	"ГАЛЕНФАРМ" д.о.о. Градишка
2.33.	Реновирање друштвених просторија у мјесним	Анализа завршена, утврђене	710,000	30,000	30,000	30,000	90,000	70,000	70,000	70,000	210,000		Одјељење за општу управу

Веза са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације	
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама					
				2019	2020	2021	УКУПНО 2019 - 2021	2019	2020	2021	УКУПНО 2019 - 2021		
	заједницама	потребе, потребно је реализовати											
2.34.	Изградња друштвених просторија у Брестовчини - Сточна пијаца	Пројектовање, изналажење извора финансирања	300,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Одјељење за општу управу
2.35	Изградња друштвених просторија у Обрадовцу - Липовача	Пројектовање, изналажење извора финансирања	300,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Одјељење за општу управу
2.36	Изградња вороводне мреже (Гашница и Орахова)	Пројекат постоји, у току обезбјеђење финансирања	1,150,000	150,000	0	0	150,000	1,000,000	0	0	1,000,000	КП "ВОДОВОД" а.д. Градишка	
2.37.	Изградња вороводне мреже у мјесним заједницама Лијевча поља	Пројектовање у току, слиједи сагледавање и изналажење могућности реализације	7,000,000	0	0	100,000	100,000	0	0	500,000	500,000	КП "ВОДОВОД" а.д. Градишка	
2.38.	Модернизација локалних и некатегорисаних путева	Интензивирати активности, дефинисати приоритете и приступити реализацији	10,400,000	500,000	900,000	1,000,000	2,400,000	0	0	0	0	Одјељење за комуналне и стамбене послове	
2.39.	Довршетак реконструкције водоторња са повећањем капацитета изворишта и аутоматизацијом водоводног система	Пројектовање, и реализација	980,000	400,000	0	0	400,000	580,000	0	0	580,000	КП "ВОДОВОД" а.д. Градишка	

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
2.40.	Уређење обале ријеке Саве са риболовном стазом и плажом на градском подручју	Планирати и обезбиједити активности чишћења и уређење обале	45,000	0	20,000	25,000	45,000	0	0	0	0	Одјељење за друштвене дјелатности
2.41.	Уређење пјешачке зоне са градским тргом	Пројектовање и припремне активности су у току	650,000	0	200,000	450,000	650,000	0	0	0	0	Општина
2.42.	Уређење раскрсница и јавних површина са постављањем уметничких или историјских обиљежја	Потребна анализа и пројектовање рјешења	400,000	0	50,000	50,000	100,000	0	0	0	0	Одјељење за просторно уређење и грађење и Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.43.	Спојна саобраћајница између М-16 и Е-661 (Обилазница)	Реализација започета, потребно изнаћи средства за завршетак пројекта	9,965,000	0	0	0	0	3,000,000	6,965,000	0	9,965,000	Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.44.	Реконструкција и модернизација градских улица и паркинг простора	Пројектовати, дефинисати приоритете и реализовати	5,950,000	300,000	550,000	150,000	1,000,000	0	0	0	0	Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.45.	Продужетак Видовданске улице према западном дијелу града	Пројектовати и ријешити имовинско-правне односе	1,000,000	0	0	200,000	200,000	0	0	0	0	Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.46.	Рјешавање улаза (постојеће петље) у Градишку из правца Бањалуке	Пројектовати и пронаћи могућности финансирања уз подршку виших нивоа власти	2,150,000	0	0	0	0	0	0	0	0	Одјељење за просторно уређење и грађење и Одјељење за ком. и стамбене послове

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
2.47.	Реконструкција јавне расвјете	Пројектовати и изнаћи могућности финансирања	3,500,000	0	200,000	325,000	525,000	0	1,000,000	1,975,000	2,975,000	Одјељење за комуналне и стамбене послове
2.48.	Нова зграда Основног суда у Градишци	Пројекат постоји, изналажење могућности финансирања у току	1,600,000	0	0	0	0	0	1,600,000	0	1,600,000	Служба начелника општине
2.49.	Израда просторног плана Општине за период 2021-2041	Дефинисати динамику	150,000	0	70,000	80,000	150,000	0	0	0	0	Одјељење за прост. уређење и грађење
2.50.	Израда урбанистичког плана (2021-2041)	Дефинисати динамику	350,000	0	100,000	250,000	350,000	0	0	0	0	Одјељење за прост. уређење и грађење
2.51.	Проведбени документи просторног уређења	Реализовати у складу са приоритетима	1,200,000	50,000	100,000	150,000	300,000	0	0	0	0	Одјељење за прост. уређење и грађење
2.52.	Електронска писарница	Утврђивање рјешења и реализација	75,000	0	0	35,000	35,000	0	0	0	0	Одјељење за општу управу
2.53.	Дигитализација архивске грађе	Реализација у складу са приоритетима	50,000	0	10,000	20,000	30,000	0	0	0	0	Одјељење за општу управу
2.54.	Јачање интерних ИТ капацитета (замјена застарјеле опреме са побољшањем мрежне инфраструкт.)	Израдити пројекат и приступити реализацији	250,000	25,000	25,000	100,000	150,000	0	0	0	0	Одјељење за општу управу
2.55.	Увођење система за ефикасно управљање имовном	У току, потребно наставити активности	45,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	Одјељење за ком. и стамбене послове и Служба начелника

Веза са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (KM))	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
2.56	Увођење електронских грађевинских дозвола	Реализовати у сарадњи са вишим нивоима власти	10,000	5,000	0	10,000	0	0	0	0	Одјељење за просторно уређење и грађење	
2.57.	Институционална инфраструктура у општинској управи		600,000	80,000	80,000	240,000	0	0	0	0		
	УКУПНО		64,512,000	3,309,000	3,205,000	3,365,000	9,879,000	8,090,000	12,342,000	4,471,000	24,903,000	

(3) Заштита животне средине

Веза са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (кМ)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
3.1.	Опремање ЈП "Противградна превентива РС"	Реализовати у складу са већ предвиђеним рјешењима	550,000	0	0	0	0	0	0	0	0	ЈП "Противградна превентива РС"
3.2.	Опремање Одсјека за цивилну заштиту	Анализирајући и утврђивајући приоритете	50,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	Служба начелника општине
3.3.	Опремање Професионалне ватрогасне јединице Градишка	Набавка љестви и остале опреме	1,500,000	120,000	135,000	0	255,000	500,000	745,000	0	1,245,000	Професионална ватрогасна јединица Градишка
3.4.	Деминирање подручја уз ријеку Саву (насеља Орубица, Бок Јанковац и Мачковац)	Реализовати у сарадњи са вишим нивоима власти	200,000	0	10,000	10,000	20,000	0	90,000	90,000	180,000	Служба начелника општине
3.5.	Формирање хидроакумулација у поткозарском дијелу општине	Реализовати у сарадњи са органима РС	5,000,000	0	0	0	0	0	1,000,000	1,000,000	2,000,000	Одјељење за привреду и пољопривреду и Одјељење за комуналне и стамбене послове
3.6.	Рехабилитација постојеће, изградња нове канализационе мреже са градским постројењем за пречишћавање отпадних вода	Пројектовање и реализација	29,500,000	0	0	0	0	4,800,000	5,000,000	3,400,000	13,200,000	КП "ВОДОВОД" а.д. Градишка

Вежа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (кМ)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	Укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	Укупно 2019 - 2021	
3.7.	Израда студије о извориштима питке воде на подручју општине и елабората санитарне заштите за изворишта у употреби	Израдити динамички план и приступити изради студије	20,000	5,000	5,000	15,000	0	0	0	0	КП "ВОДОВОД" а.д. Градишка	
3.8.	Формирање станица за мониторинг површинских и подземних вода	Набавка опреме и организација активности	7,000	0	2,000	0	2,000	0	5,000	0	5,000	Одјељење за комуналне и стамбене послове
3.9.	Формирање станица за мониторинг земљишта	Набавка опреме и организација активности	12,000	0	2,000	0	2,000	0	10,000	0	10,000	Одјељење за комуналне и стамбене послове
3.10.	Истраживање и праћење популације црне роде (Ciconia nigra) и њена заштита	Дефинисати могућности сарадње и активности	40,000	0	0	0	0	20,000	20,000	0	40,000	ЈУ Туристичка организација општине Градишка
3.11	Заштита од поплава одводњом оборинских вода са плавног подручја - Нова Топола (довршење пројекта)	Пројекат у току (већинско финансирање УНДП)	800,000	0	0	0	0	800,000	0	0	800,000	КП "ГРАДСКА ЧИСТОЋА" а.д. Градишка
3.12.	Изградња погона за компостирање биоразградивог отпада у оквиру "Градске чистоће"	Реализовати и складу са планираном динамиком	750,000	0	0	100,000	100,000	0	0	300,000	300,000	КП "ГРАДСКА ЧИСТОЋА" а.д. Градишка
3.13.	Реконструкција трансфер станице за отпад у "Градској Чистоћи" и усклађивање са еко стандардима	Интензивирање активности управљања чврстим отпадом	50,000	0	0	10,000	10,000	0	0	40,000	40,000	КП "ГРАДСКА ЧИСТОЋА" а.д. Градишка

Веа са циљ.	Пројекат/мјера (година почетка имплементације)	Напомене у вези са пројектом / мјером	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (кМ)	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора				Носиоци имплементације
				Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
				2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	укупно 2019 - 2021	
3.14.	Израда студије изводљивости за изградњу постројења производње биогаса	Изградити динамички план	50,000	5,000	5,000	0	10,000	20,000	20,000	0	40,000	КП "ГРАДСКА ЧИСТОЋА" а.д. Градишка
3.15.	Промоција и информисање о енерг. ефикасности и потреби унапређења енергетске ефикасности на локалном нивоу	Изградити динамички план	90,000	10,000	10,000	10,000	30,000	0	0	0	0	Одјељење за просторно уређење и грађење
3.16.	Ажурирање софтвера за енергетски менаџмент у општини Градишка	Набавка софтвера /услуга	10,000	2,000	2,000	2,000	6,000	0	0	0	0	Одјељење за просторно уређење и грађење
3.17.	Опрема за термовизијско снимање објеката	Набавка опреме	6,000	3,000	3,000		6,000	0	0	0	0	Одјељење за просторно уређење и грађење
3.18.	Реконструкција, модернизација и проширење топлинског система Градишка	Анализа, утврђивање интереса за проширењем, пројектовање и реализација	10,000,000	0	30,000	0	30,000	0	0	0	0	Одјељење за комуналне и стамбене послове
	УКУПНО:		48.635.000	155,000	214,000	147,000	516,000	6,140,000	6,890,000	4,830,000	17,860,000	

У табелама рекапитулације (1 и 2) дати су прегледи финансирања појединих сектора по годинама, са нагласком на изворе средстава, тј. однос између буџета општине као извора финансирања пројеката дефинисаних Стратегијом развоја, са једне стране, и екстерних извора, са друге стране. Од укупно планираних средстава, за укупан период важења Стратегије (2019 – 2027), највећи износ је алоциран за потребе финансирања сектора друштвеног развоја (64,5 милиона КМ, односно 42,6% од укупних средстава), док је за економски сектор предвиђено 25,3%, а 32,1% за сектор заштите животне средине. Значајан број пројеката производи ефекте на два или чак три сектора те је због тога немогуће повући прецизну границу између три сектора.

У укупном финансирању планираном за период имплементације у прве три године, екстерни извори чине значајан дио – 77,09%, с тим да ће сектор економског развоја имати најмање учешће екстерног финансирања, које ће ипак бити око 2/3. Сектор заштите животне средине се скоро у потпуности ослања на екстерне изворе (преко 97%), док је сектор друштвеног развоја нешто уравнотеженији (71,6% средстава из екстерних извора). Номинално, у прве три године највише средстава намијењено је за подршку друштвеном развоју, а и буџетска средства ће највећим дијелом бити усмјерена управо ка пројектима и мјерама друштвеног развоја (сва 10 милиона КМ за прве три године, према сса. 5 милиона за друштвени развој, док је за заштиту животне средине за прве три године из буџета предвиђено нешто више од 0,5 милиона КМ).

(4) РЕКАПИТУЛАЦИЈА 1

Бр.	Сектор	Укупни оријент. издаци (до завршетка пројекта (КМ))	Финансирање из буџета општине				Финансирање из осталих извора			
			Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама			
			2019	2020	2021	Укупно 2019 - 2021	2019	2020	2021	Укупно 2019 - 2021
1	Економски развој	38,261,000	1,495,000	2,016,000	1,561,000	5.072.000	2,295,000	4,292,000	2,707,000	9,294,000
2	Друштвени развој	64,512,000	3,309,000	3,205,000	3,365,000	9.879.000	8,090,000	12,342,000	4,471,000	24,903,000
3	Заштита животне средине	48,635,000	155,000	214,000	147,000	516.000	6,140,000	6,890,000	4,830,000	17,860,000
УКУПНО		151.408.000	4.482.000	5.413.000	5.466.000	15.467.000	16,525,000	23,524,000	12,008,000	52,057,000

(5) РЕКАПИТУЛАЦИЈА 2

Бр.	Сектор	Финансирање из буџета општине	Финансирање из осталих извора	Буџет плус остали извори	Финансирање из буџета општине	Финансирање из осталих извора	Буџет плус остали извори	Финансирање из буџета општине (учешће у укупном фин.)	Финансирање из осталих извора (учешће у укупном финансирању)	Буџет плус остали извори
		укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021	укупно 2019 - 2021
1	Економски развој	5.072.000	9.294.000	14.366.000	32,79%	17,85%	21,28%	35,31%	64,69%	100,00%
2	Друштвени развој	9.879.000	24.903.000	34.782.000	63,87%	47,84%	51,51%	28,40%	71,60%	100,00%
3	Заштита животне средине	516.000	17.860.000	18.376.000	3,34%	34,31%	27,21%	2,81%	97,19%	100,00%
УКУПНО		15.467.000	52.057.000	67.524.000	100,00%	100,00%	100,00%	22,91%	77,09%	100,00%

V.2. План организационих и људских капацитета за имплементацију, праћење и вредновање стратегије

Функција управљања локалним развојем у Општини Градишка одвија се највећим дијелом путем Одсјека за локални економски развој у оквиру Службе начелника општине. Служба је адекватно попуњена, с обзиром на искуство, знање и вјештине ангажованог особља. Функција управљања локалним развојем ојачана је и ангажманом Развојне агенције Градишка – РАГА, која се посебно фокусира на припрему развојних пројеката и сарадњу са донаторском заједницом.

Одсјек за локални економски развој имаће кључну оперативну улогу у координацији имплементације, праћења и вредновања Стратегије развоја у наредном периоду те ће, уз сталну сарадњу са начелником општине, координисати припрему и провођење трогодишњег плана имплементације Стратегије и усклађивање годишњих планова рада одјељења те плана буџета са планом имплементације. Одјељења и други носиоци имплементације пројеката и мјера треба да реализују и прате своје обавезе везане за имплементацију, праћење и вредновање из своје надлежности, укључујући уградњу приоритета у своје годишње планове, разраду и имплементацију одговарајућих пројеката и мјера, праћење стања индикатора и пројектно извјештавање.

Сва одјељења и други носиоци имплементације ће информације о пројектним активностима и мјерама у оквиру својих надлежности достављати Одсјеку за локални економски развој. Ова јединица ће водити укупне евиденције које се тичу индикатора развоја дефинисаних Стратегијом (стратешких, секторских и пројектних).

Важну улогу у имплементацији, праћењу и вредновању Стратегије имаће Партнерство за развој општине Градишка, успостављено у априлу 2017. године, потписивањем Заједничке изјаве о локалном развојном партнерству. Партнерство укључује представнике општинске скупштине и извршне власти, представнике јавних установа и предузећа, приватног сектора, мјесних заједница, невладиних организација и других који су се одазвали позиву за Партнерство. Активно је учествовало у процесу израде Стратегије, омогућујући допринос заинтересованих локалних актера кроз два организована састанка - разматрајући нацрт стратешке платформе на првом састанку, као и нацрт секторских развојних планова, на другом састанку.

Пословником је предвиђено да се Партнерство у фази имплементације Стратегије састаје најмање два пута годишње, једном ради разматрања годишњег извјештаја о имплементацији (за претходну годину), а други пут ради годишњег ажурирања плана имплементације за наредне 1 + 2 године. За пружање оперативне подршке раду Партнерства задужен је Одсјек за управљање развојем.

Контролно вредновање имплементације Стратегије развоја извршиће се са истеком петогодишњег периода (2023. године), а финално вредновање са истеком периода имплементације Стратегије (2027. године).

Уз контролно вредновање извршиће се редефинисање секторских развојних планова и евентуална провјера даљње валидности стратешких циљева, док ће финално вредновање послужити и као подлога за нови циклус стратешког планирања.

Преглед основних активности и одговорности за имплементацију стратегије

Основне улоге и одговорности за имплементацију , праћење, вредновање и извјештавање		
Активности	Надлежност (ко?) /	Рок (када?)
Дефинисање приоритета за <u>наредну годину</u> на основу стратешко-програмских докумената и израда Плана имплементације (1+2)	Иницијатор и власник процеса: Одсјек за локални економски развој (ЈУРА) Носиоци и учесници у процесу: Начелници одјељења и шефови одсјека Колегијум начелника општине	Први квартал текуће године (по роковима из Закона о буџету РС)
Укључивање стратешких пројеката и мјера у план буџета <u>за наредну годину</u>	Иницијатор и власник процеса: Одјељење за финансије Носиоци и учесници процеса: Колегијум начелника општине Јединица за управљање развојем (ЈУРА)	Задњи квартал у години, у складу са планираном динамиком израде буџета
Припрема нацрта планова одјељења за <u>наредну годину</u> , укључујући пројекте из Стратегије развоја и редовне послове	Иницијатор и власник процеса: одјељења Носиоци и учесници: ЈУРА, начелници одјељења, шефови одсјека	Задњи квартал у години
Усклађивање планова рада са усвојеним буџетом <u>за наредну годину</u>	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници процеса: Начелници одјељења Колегијум начелника општине	15-31. јануар наредне године
Припрема календара за праћење реализације Годишњег плана ЈЛС	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници процеса: Чланови ОПТ-а	31. јануар наредне године
Разрада пројеката	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници процеса: Надлежна одјељења	Континуирано
Праћење екстерних извора финансирања	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници процеса: Надлежна одјељења	Континуирано
Праћење провођења Плана имплементације стратегије	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници процеса: Надлежна одјељења	Континуирано

Праћење имплементације и израда извјештаја о реализацији годишњих планова одјељења	Иницијатор и власник процеса: одјељења Носиоци и учесници процеса: Колегијум начелника општине Јединица за управљање развојем (ЈУРА)	Квартално: Колегиј начелника Полугодишње: До 31. јула (за првих 6 мјесеци текуће године) Годишње: До 31. маја (за претходну годину)
Основне улоге и одговорности за имплементацију, праћење и вредновање стратегије		
Активности	Надлежност (ко?)	Рок (када ?)
Укључивање Партнерске групе у праћење имплементације стратегије	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници у процесу: Партнерска група	Први састанак ПГ-а: До 31. маја (за претходну годину) Други састанак ПГ-а: До 31. августа (за првих 6 мјесеци текуће године)
Израда Годишњег извјештаја о реализацији стратегије развоја, његово усвајање и објављивање	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници у процесу: Начелници одјељења / шефови одсјека	До 30. априла наредне године у односу на ону за коју се припрема извјештај
Остале важне активности: - Редовно ажурирање општинске веб-странице у домену информација које се односе на развојне активности; - Редовни контакти са вишим нивоима власти; - Успостављање и унапређивње међуопштинске сарадње	Иницијатор и власник процеса: Јединица за управљање развојем (ЈУРА) Носиоци и учесници: Служба начелника општине	Континуирано